

VUTIHLAMULERI BYA VANTSHWA AFRIKA-DZONGA

Ku ringana

Khoma munhu un'wana na un'wana hi ku ringana na hi mfanelo. U nga vi na xihlawuhlu.

Ndzhuti wa ximunhu

Xixima munhu un'wana na un'wana. Kombisa tintswalo no hlayisa.

Vutomi

Swilo leswi hanyaka hinkwaswo swi na nkoka. Khoma swilo leswi hanyaka hinkwaswo hi xichavo.

Ndyangu

Xixima vatsvari va wena. Kombisa tintswalo no tshembeka eka va ndyangu wa ka n'wina.

Dyondzo

Nghena xikolo, dyondza u tlhela u tirha swinene. Landzelela milawu ya xikolo.

Ntirho

Pfuna va ndyangu wa ka n'wina hi mitirho ya le kaya. Vana a va fanelangi ku sindzisiwa ku lava ntirho.

Ntshunxeeko na vuhalayiseki

U nga tshuki u vavisa, u karhata kumbe u chavisa van'wana naswona u nga pfumeleli van'wana ku endla sweswo. Herisa ku hambana ka mavonele hi ndlela yo rhula.

Nhundzu

Xixima nhundzu ya vanhu van'wana. U nga onhi nhundzu naswona u nga yivi.

Vukhongeri, swikhawlakholwana na mavonele

Xixima swikhawlakholwana na mavonele ya vanhu van'wana.

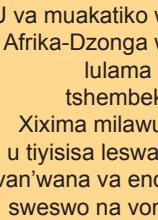
Ukuphepha

Hlayisa misava. U nga onhi mati na gezi. Hlayisa swiharhi na swimila. Hlayisa yindlu ya ka n'wina na muganga wa ka n'wina swi tshama swi basile no va swi hlayisekile.

Ukubasisakhamuzi

U va muakatiko wa Afrika-Dzonga wo lulama no tshembeka. Xixima milawu u tlhela u tiyisisa leswaku van'wana va endla sweswo na vona.

Ikululeko yokuveza umbono namazizo

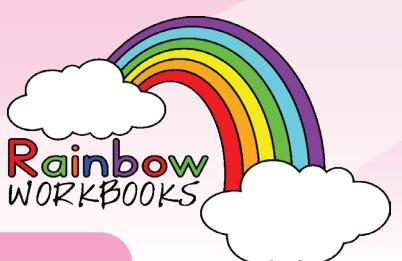
U nga hangalasi vunwa na rivengo. Tiyisisa leswaku vanhu van'wana a va rhukanawi kumbe va tlhaviwa hi marito.

ISBN 978-1-4315-0080-2

9 781431 500802

XITSONGA HOME LANGUAGE
GRADE 3 – BOOK 2
TERMS 3 & 4

ISBN 978-1-4315-0080-2

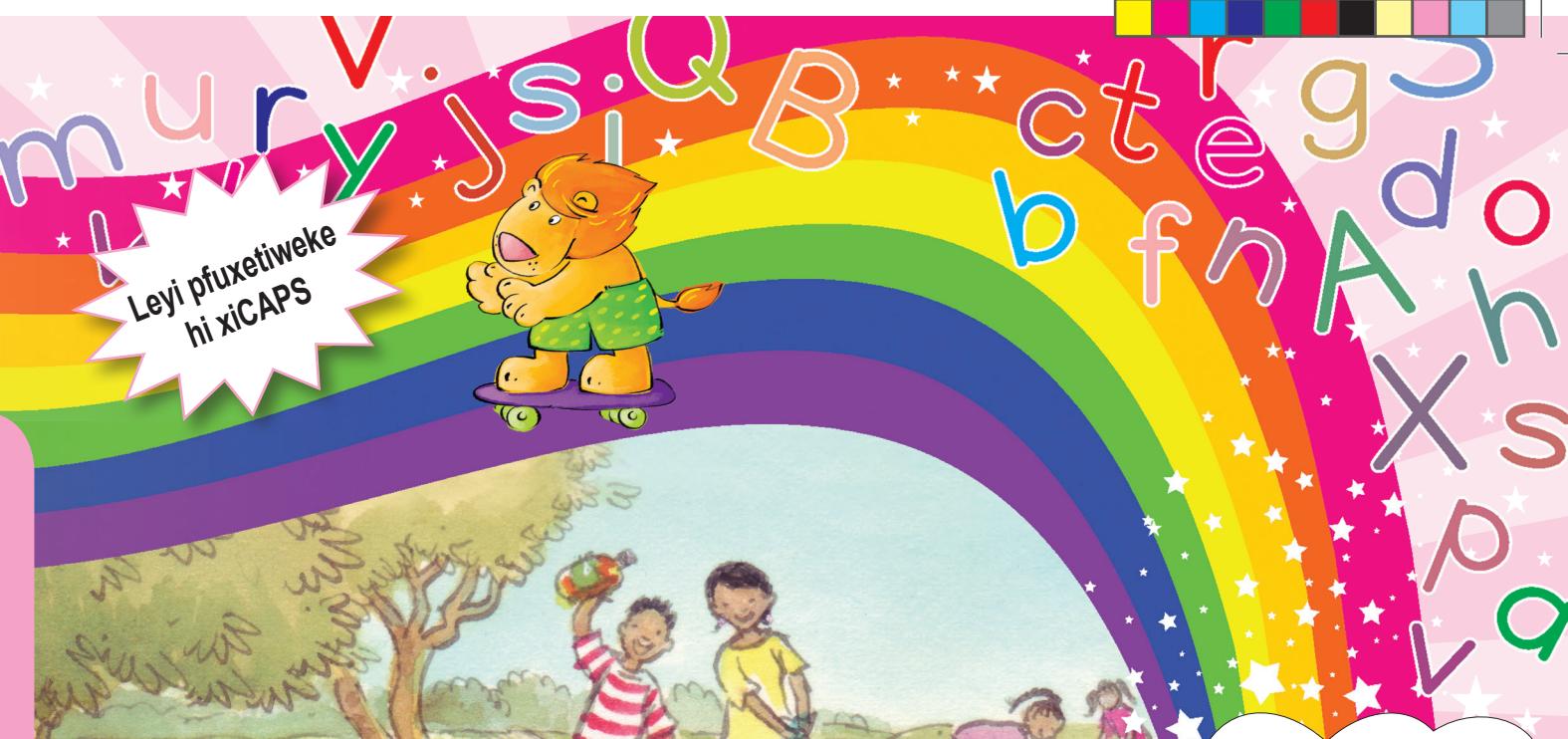
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

11th Edition

Workbooks available in this series:

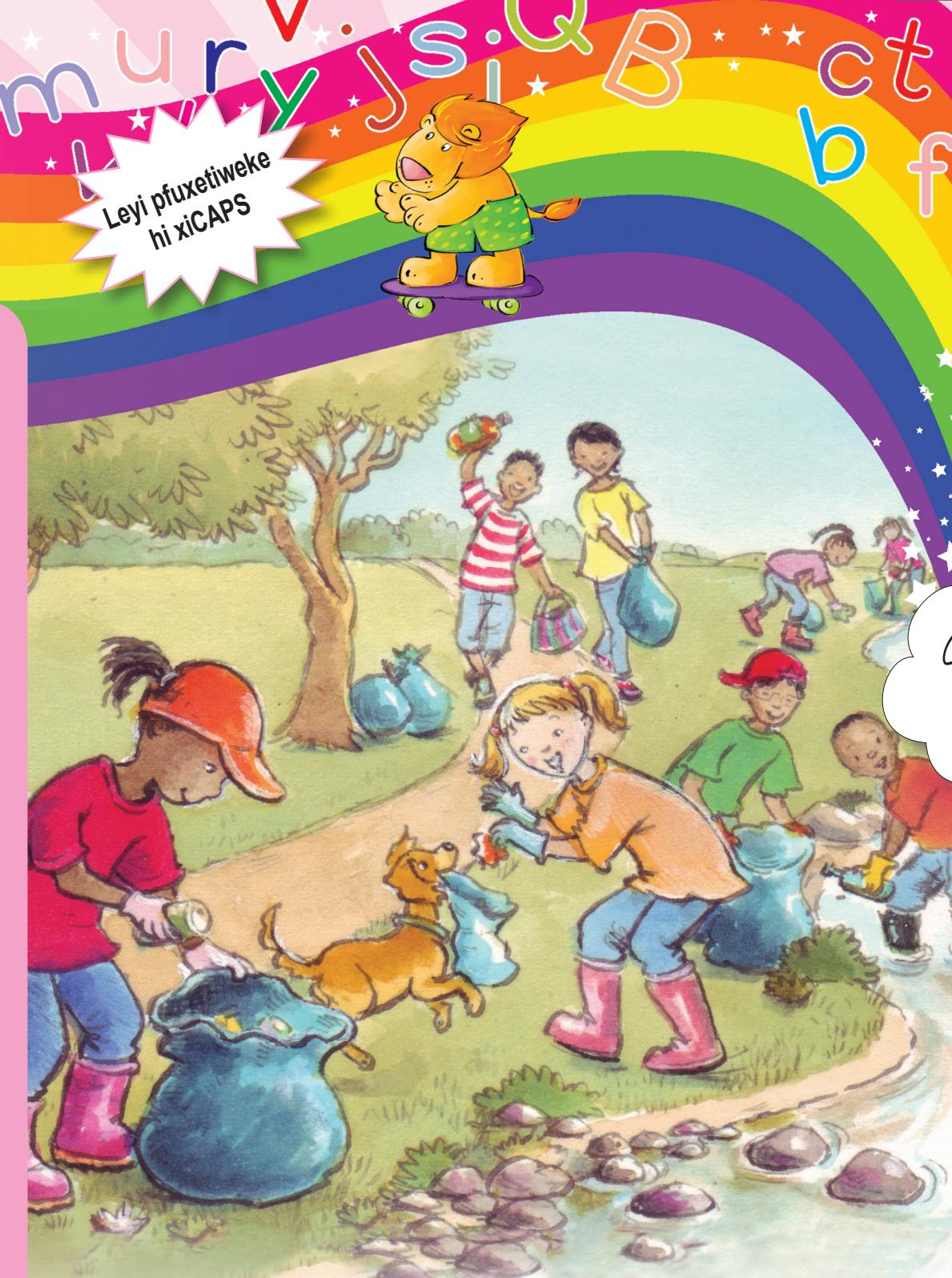
- Grade R (in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9 (in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

ISBN 978-1-4315-0080-2

Leyi pfuxetiweke
hi xiCAPS

XITSONGA RIRIMI RA LE KAYA – Giredi ya 3 Buku ya 2

Vito:

Tlilasi:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Giredi
ya 3

REAL E KAYA
XITSONGA RIRIMI

Buku ya 2
Tikotara ta
3 & 4

Endlele ro hlaya

Manana Angie Motshekga,
Holobye wa Dyondzo ya
Masungulo

Dkd. Reginah Mhaule,
Xandla xa Holobye wa
Dyondzo ya Masungulo

Tibuku leti to tirhela ti endleriwe vana va Afrika-Dzonga ehansi ka vurhangeri bya Holobye wa Dyondzo ya Masungulo. Manana Angie Motshekga, na Xandla xa Holobye wa Dyondzo ya Masungulo. Dkd. Reginah Mhaule.

Tibuku to tirhela ta Rainbow ti vumba xi yenge xin'wana xa nt lava wa mgingiriko ya Ndzwulo ya Dyondzo ya Masungulo leyi kongomisiweke eka ku antswisa matirhelo ya vadyondzi va Afrika-Dzonga eka tigiredi ta ntsevu to sungula. Tanihi xin'wana xa swilo leswi nga swirhangana eka nkunguhato wa matirhelo ya mfumo. phurojeke leyi yi humelerile hi ku seketeriwa hi timali hi Nkwama wa Timali ta Tiko. Leswi swi endlile leswaku Ndzwulo yi swi kota ku endla leswaku tibuku leti to tirhela, ti kumeka hi tindzimi hinkwato ta ximfumo handle ko hakeleriwa.

Hi tshemba leswaku tibuku leti ti ta pfuna vadyondzisi eka mgingiriko ya vona yo dyondzisa ya masiku hinkwawo no tiyisa leswaku vadyondzi va vona va kota ku heta kharikhulamu. Hi tiyisise leswaku hi letela mudyondzisi eka nghingiriko wun'wana na wun'wana hi ku katsa mifungho leyi kombisaka leswi mudyondzi a faneleke ku endla swona.

Hi ni ntshembo wa leswaku vana va ta tiphina no tsakela ku tirha mgingiriko leyi nga ebukwini loko va ri karhi va ya emahlweni no dyondza, na leswaku wena, mudyondzisi, u ta tsaka swin'we na vona.

Hi mi navelela ku humeleta, wena na vadyondzi va wena eku tirhiseni tibuku leti to tirhela.

Ku lulamisela ku hlaya

- Ehleketa leswi u swi tivaka mayelana na nhlokohaka.
- Ehleketa hi mutsari na siku ra ku hangalasa.
- Hlaya ndzimana yo sungula na yo hetelela.
- Ringeta ku bvumba leswi xitori xi nga ta vulavula hi swona.

Ku hlaya

- Loko u ri karhi u hlaya, u fanele ku wisa nkarhi na nkarhi ku kambisia loko u swi twisia leswi u swi hlayaka.
- Fananisa ku bvumba ka wena na leswi u swi hlayaka.
- Loko u nga kumi nhlamuselo ya marito lama u nga ya tiveki, tirhisa dikixinari.
- Loko u nga xi twisi xi yenge lexi u xi hlayaka, tlhela u xi hlaya nakambe hi ku nonoka. Xi hlaye ehenhla.

Endzhaku ko hlaya

- Ringeta ku tsundzuka vuxokoxoko byo hlawuleka.
- Endla mepe wa miehleketo wa mavonele ya nkoka.
- Tsala nkatsakanyo leswaku wu kota ku ku pfuna ku tsundzuka mavonele ya nkoka.
- Tirhisa mavonele yo huma eka leswi u swi hlayeke eka leswi u tsalaka swona.

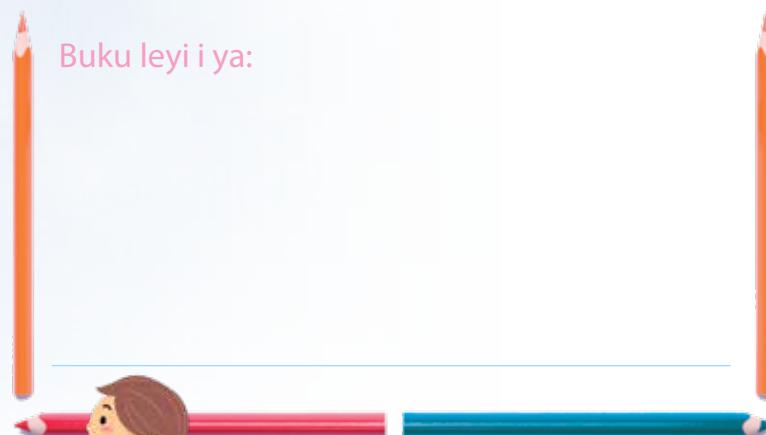
Giredi ya **3**

R i r i m i
r a l e k a y a

Buku leyi i ya:

XITSONGA

Buku ya

2

SWILETELO SWA VADYONDZISI

Tirhisa buku yo tirlhela kun'we na switirhisiwa swin'wana swa wena loko u ri karhi u ya emahlweni u hluvukisa tinongoti ta masungulo ta switshuriwa leswi kandziyiseweke eka vadyondzi:

- **Ku khoma buku:** Ndlela leyi faneleke yo khoma no phendla buku.
- **Nongoti ya buku:** Pheji ra le mahlweni, vito na nongonoko wa leswi nga endzeni.
- **Mathelo:** Ku hlaya ku suka emahlweni ku ya endzhaku, ku suka eximatsini ku ya exineneni na ku suka ehenhla ku ya ehansi.

SWITSUNDZUXO SWA MADYONDZISELE

Ku yingisela na ku vulavula

Hlaya Xitativende xa Pholisi ya Kharikhulamu na Makambelelo (Xitsonga Ririmia le Kaya), p. 10. Vadyondzi va fanele ku dyondzisiwa switoru, swinsin'wana swo koma, swithokovetselo na tinsimu vhiki rin'wana na rin'wana.

Ku bula hi swifaniso

1. Letela vadyondzi eka:
 - ku boxa no bula hi minchumu leyi nga eswifanisweni (sayizi, xivumbeko, muhlovo na ntalo).
 - ku hlamusela swifaniso hi ku vutisa swivutiso: mani, yini, kwihi, rini, hikwalaho ka yini, ku humelele yini eku sunguleni, ku humelele yini endzhaku?
 - ku tumbuluxa xitori xa tiliasi (vulehi byi ta lawuriwa hi swiyimo swa vuswikoti bya vadyondzi).
2. Pfumelela mudyondzi un'wana na un'wana ku hlamusela munghana wa yena xitori xa tiliasi.
3. Tirhisa matsalele ya xitori xa tiliasi (XIPHOKHAMA Ririmia le Kaya, p.12, ku tsala kun'we). Kombisa vadyondzi matirhisele ya maletere lamakulu, ku hambanisa marito na mahikahatelo.
4. Pfumelela vadyondzi ku hlaya na wena loko u hlaya xitori xa tiliasi.
5. Kombela vadyondzi ku khwatihata kumbe ku ba xirhendzevutana eka mimpfumawulo kumbe swivumbeko swa ririmia swa vhiki eka xitori xa tiliasi.

Ku hlaya

Hlaya Xitativende xa Pholisi ya Kharikhulamu na Makambelelo (Xitsonga Ririmia le Kaya), p. 12 – 18, mayelana na tindlelankulu ta ntlhanu to dyondzisa ku hlaya.

Ku tsala

Hlaya Xitativende xa Pholisi ya Kharikhulamu na Makambelelo (Xitsonga Ririmia le Kaya), p. 18 – 19, mayelana na ntivontsalo na ku tsala. Loko kotara yi fika emakumu, vadyondzi va cinca ku suka xikiripiti lexi nga pirintiwa ku ya eka xikiripiti xo hlanganisiwa kumbe tsalelo ro nthwenthwesa.

Tidyondzo ta ntivontsalo ti fanele ku kongoma eka ku titoloveta ku tsala maletere lamatsongo na maletere lamakulu na ku hlanganisa loku lavekaka eka ntivontsalo lowuntshwa. Vadyondzi va fanele va kota ku kopunula xitshuriwa lexi pirintiweke (xik, xitshuriwa xo huma ebukwini) eka xikiripiti lexi nga hlanganisiwa kumbe tsalelo ro nthwenthwesa.

Tsundzuka leswi landzelaka:

- Leswi vadyondzi va tsakelaka ku swi dyondza swa hambana. Swi na nkoka leswaku vadyondzi va rhanga hi ku nyanyuriwa hi ku vona swo karhi, ku twa na ku fambafambisiwa leswaku va kota ku dyondza hi ndlela leyi nyawulaka no pfuna.
- Vadyondzi va fanele ku vona leswi va swi dyondzaka, hikokwalaho va fanele va titoloveta micingiriko va nga si yi hetisa hi ku yi tsala, xik:

Ku vumba: Nyika vadyondzi nkarhi wo vumba marito hi ku tirhisa makhadi ya maletere.

Ntwisiso: Vadyondzi va fanele ku hetisa tinhlamulo hi ku vula hi nomo emintlaweni ya vona va nga si hetisa hi ku tsala. Murhangeri wa ntlawa u vutisa swivutiso loko swirho swa ntlawa swi lava tinhlamulo no hlamula swivutiso.

Ku hlawula marito yo hetisa swivulwa: Nyika mintlawa swiphephana swa nxaxamelwa maletere yo ka ya nga helelangi na makhadi ya marito. Vadyondzi va hetisa swivulwa hi ku veka makhadi ya marito hi ndlela leyi faneleke.

Ku yelanisa marito na swifaniso: Kurisa pheji ri va A3. Emintlaweni ya vona, vadyondzi va veka swifungho eka tinhlamulo leti nga tona.

Ku yelanisa swiyenge swimbirhi swa xivulwa: Emintlaweni ya vona, vadyondzi va yelanisa swiyenge swa swivulwa.

Ku tsala atikili ya phephahungu ra vona: Tsarisa vadyondzi atikili ya tiliasi kutani yi landzela hi atikili ya ntlawa va nga si tsala tiatikili ta vona.

Tidikixinari: Tirhisa dixixinari siku rin'wana na rin'wana. Vuswikoti bya vadyondzi byi lawula swiyimo swa ku tika ka micingiriko. Swi nga fanelia ku nyika mapheji lama faneleke ku langutiwa.

Lemuka: Hi nkarhi wa micingiriko ya mintlawa, nyika murhangeri wa ntlawa tinhlamulo to n'wi pfuna ku letela swirho swa ntlawa hi ndlela leyi faneleke.

L
e
s
s
w
i

n
g
a

e
n
d
z
e
n
i

Nkongomelo wa 5: Endzhaku ka tiholideyi Kotara ya 3: Mavhiki ya 1 - 4

65 Ku vuya exikolweni endzhaku ka tiholideyi 2

Ku hlaya xitshuriwa xa ndzungulo hi ku tlhelela exikolweni hi kotara ya vunharhu.
Ku hlaya eka bodo ya switiviso.
Ku tatsisa vuxokoxoko byo huma eka xitshuriwa ku ya eka xikombankarhi.
Ku hlawula marito ma nghenisiwa eka mabokisi ya mimpfumawulo. (ndz, e, i, o, pf).

66 Leswi hi swi endlaka loko xikolo xi humile 4

Ku bula hi mintlangu na swihungasi.
Ku hetisa xikombankarhi.
Ku tsala swivulwa hi micingiriko ya swa mintlangu.
Ku tsala eka dayari hi ku tlhelela exikolweni endzhaku ka tiholideyi.
Ku hlaya chati no hlamula swivutiso swo huma eka chati.
Ku endla phositara yo navetisa mintlangu kumbe swihungasi.

67 Xihundla xa Nomsa 6

Ku hlaya xitshuriwa xa ndzungulo.
Ku hlamula swivutiso swo hlawula nhlamulo yin'we mayelana na xitshuriwa.
Marito-fularha.
Ku tsundzuka ndzandzelelano wa swiendleko swa xitori hi ku nambara swivulwa.

68 Mititwelo 8

Ku bula hi ximunhuhatwankulu.
Ku encenyeta xitori.
Ku tsala eka dayari nkatsakanyo wa xitori.
Ku hlaya xithhokovetselo xa vunghana.
Ku endlela munghana khadi no tsala xithhokovetselo xo koma eka khadi.
Ku hlawula marito ma nghenisiwa eka mabokisi ya mimpfumawulo (-ini, -ula, ntl, ma-, t).
Ku tsala swivulwa hi marito lama nyikiweke.

69 Xikolo emahungwini 10

Ku hlaya xitshuriwa xo huma eka phephahungu.
Ku hlamula swivutiso swo huma eka xitshuriwa.
Ku tlhantla marito ku kombisiwa mapeletwana ya wona.

Ku tsala marito ku ya hi nonganoko wa maletere.

70 Phephahungu ra mina 12

Ku bula hi mahungu yo huma ekaya, exikolweni na hi vanghana.
Ku tsala mianakanyo eka mepe wa miehleketo.
Ku boxa rixaka ra xivulwa (nhlamuselo, xivutiso, xileriso, xihlamalo).
Ku tsala swivulwa nakambe ku kombisa nhlamuselo ya mafana-peletwa.
Ku tsalela phephahungu xitori ku tirhisiwa mepe wa miehleketo.

71 Ku tlanga hi vukheta 14

Ku hlaya xitshuriwa xa n'wangulano.
Ku tsala mahetelelo ya n'wangulano.
Ku tatsisa swimbyarumbyaru swo mbulavulo.
Ku yelaniso minkomiso.
Ku hlawula marito ma nghenisiwa eka mabokisi ya mimpfumawulo.

72 Xana va te yini? 16

Ku vulavula hi mahetelelo ya xitori.
Ku encenyeta xitori xo hlawuleka.
Ku tsala swivulwa ku tirhisiwa marito ya munhu.
Ku hlanganisa mimpfumawulo ku vumba marito.

73 Papila ro ya eka munghana 18

Ku hlaya papila.
Ku hlamula swivutiso mayelana na papila.
Ku boxa marito lama faneleke.
Ku boxa vamavizweni.

74 Mandla i nghwazi 20

Ku tsala khadi ro hoyozela.
Ku hikahata swivulwa hi mfanelo.
Ku boxa masivinene lama faneleke.
Xiphazamiso xa mintlangu yo hambana.

75 Siku ra layiburari 22

Ku hlaya xitshuriwa mayelana na layiburari.
Ku hlamula swivutiso swo huma eka xitshuriwa.
Ku hlawula marito ma nghenisiwa eka mabokisi ya mimpfumawulo.
Ku hlanganisa swivulwana ku vumba swivulwa.

Ku tirhisa mpfumawulo ku vumba marito.

76 Ku hlaya tibuku 24

Ku hlamula swivutiso hi buku leyva yi hlayeke.
Ku boxa vito na mutsari wa buku yin'wana na yin'wana.
Ku bvumba leswi buku yi vulavulaka hi swona.
Ku nambara tibuku hi nonganoko lowu ti tsakeriwaka hi wona.

77 Rendzo ra hina ro ya esorokisini 26

Ku hlaya xitshuriwa xo vulavula hi sorokisi.
Ku hlamula swivutiso swo huma eka xitshuriwa.
Ku tirhisa maendli ku hetisa swivulwa.
Ku boxa maengeteri.

78 Leswi humeleleke Dan 28

Ku encenyeta xitori xa Dan esorokisini.
Ku tsala eka dayari a endla wonge hi yena Dan.
Ku boxa maendli eka leswi tsariweke eka dayari.
Ku boxa leswi maengeteri ya hi byelaka swona.
Ku boxa riendli leri hlamuseriwaka hi riengeteri.
Ku hlawula marito lama faneleke.

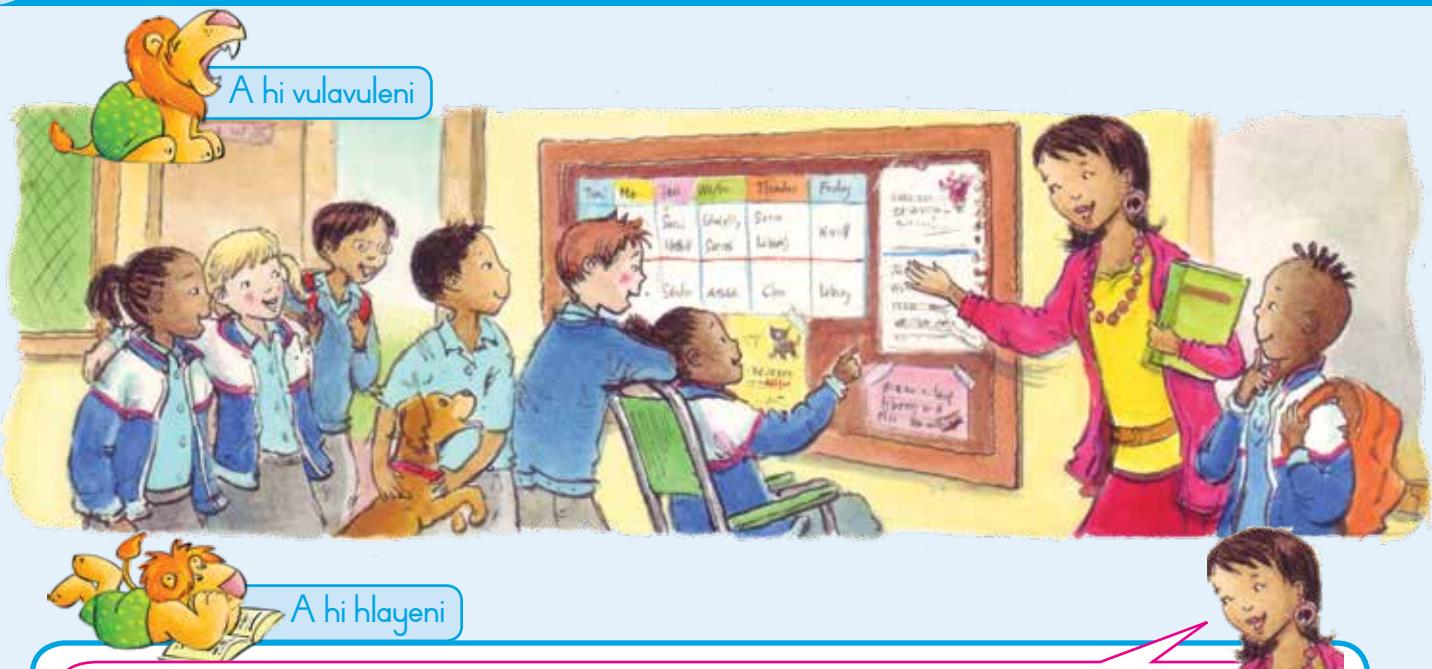
79 Mayelana na mimpfumawulo

30 Ku yelanisa marito na mimpfumawulo.

80 Ku tsala xitori xa wena 31

Ku vulavula hi kungu ra xitori.
Ku tsala mianakanyo ya xitori eka nkunguhato wa xitori.
Ku tsala xitori eka buku ya xitsewiwa.

Xewani vana.

Ha mi amukela endzhaku ka tiholideyi. Sweswi hi le ka **kotara ya vunharhu**. Ndzi tshemba leswaku mi ta tirha swinene. Ka ha titimela swinene. Loko ku ri na loyi a nga na **jesi** kumbe baji leritsongo, u komberiwa ku ri tisa exikolweni leswaku hi ta kota ku nyika vana lava pfumalaka swiambalo swo kufumela.

Loko u xiya eka bodo ya switiviso, u ta lemuka leswaku hi na mgingiriko yo tala swinene eka kotara leyi. Ndza tshemba leswaku hinkwenu mi ta nghenelela eka yona.

Nkarhi	Musumbunu	Ravumbirhi	Ravunharhu	Ravumune	Ravuntlhanu
1–2 ninhikanhi	Netibolo Tlilabu yo rhunga	Bolo ya milenge Netibolo	Ntlangu wa xikolo Bolo ya milenge	Bolo ya milenge Layiburari	Netibolo
2–3 nindzhenga	Ku tsutsuma	Ntlangu wa xikolo	Ku tsutsuma	khwayere	Layiburari

KUKUMEKE

Manghilazi ya nhwanyana.
Vutisa ehofisi ya
matsalana.

XIMANGA LEXI
LAHLEKEKE

Loko u kuma ximanga
xa ntima na milenge yo
basa, u komberiwa ku
vonana na Lucy
wa Giredi ya 3.

Loko u tsakela ku pfuna
elayiburari hi nkarhi wo tlanga,
hlamusela Manana Nkuna.

Rendzo ra Giredi ya 3
ro ya esorokisini

Muggivelwa wa
30 Mawuwani

Tilasi ya Giredi ya 3
yi ta xavisa makhekhe
na swiwitsi hi nkarhi wa
bureki hi Ravuntlhanu

ra 21 Mawuwani.

Siku:

A hi tsaleni

Languta bodo ya switiviso kutani u hlamula swivutiso leswi landzelaka.

I yini lexi a xi lahlekile?

Makhekhe na swiwitsi swi ta xavisiwa rini?

I yini lexi nga kumeka?

I mani loyi a lawulaka layiburari?

A hi tsaleni

Languta xikombankarhi xa xikolo eka bodo ya switiviso kutani u tata masiku na minkarhi ya xiendleko xin'wana na xin'wana.

Tatisa vito ra nghingiriko	Masiku	Nkarhi

Ntivomarito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimpfumawulo ya wona. Tsala marito eswivandleni leswi faneleke u tlhela u tsala swivulwa swimbirhi ebukwini ya switolovelto.

ndzilo	hisa	pfempfa	hlota	heta
cela	pfimba	ndzingo	xisa	lota

Marito ya ntolovelto

cela
hisa
lota
ndzilo
pfumala

ndzi	jesi	tisa	kota	pfumala

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

3

Leswi hi swi endlaka loko xikolo xi humile

A hi endleni

Vulavula na munghana wa wena hi swipotso, mintlangu kumbe swihungasi leswi u swi tsakelaka.

A hi tsaleni

Tsala leswi u swi endlaka siku rin'wana na rin'wana loko xikolo xi humile.

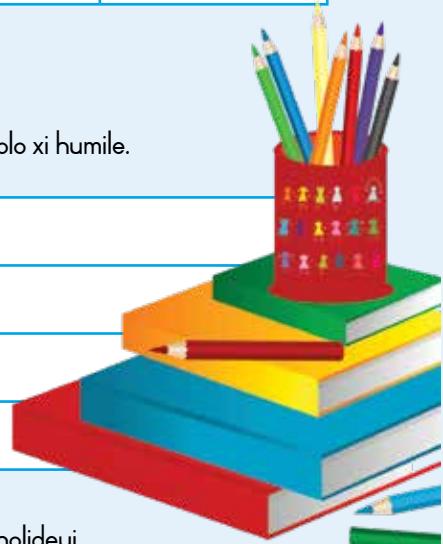

Nkarhi	Musumbunuku	Ravumbirhi	Ravunharhu	Ravumune	Ravuntlhanu
1–2 ninhlikanhi					
2–3 nindzhenga					

A hi tsaleni

Tsala swilo swinharhu leswi u swi endlaka ekaya loko xikolo xi humile.

Sweswi tsala eka dayari leswi u titwiseke xiswona loko u tlhelela exikolweni endzhaku ka tiholideyi.

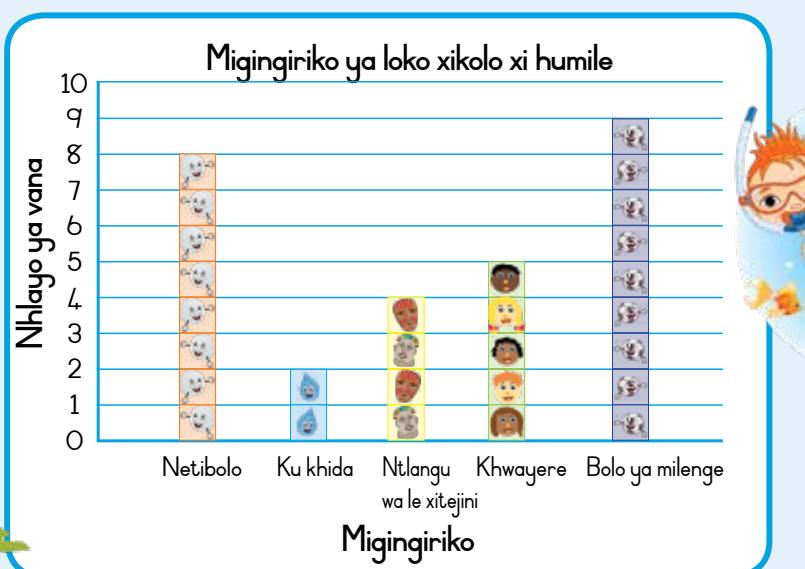
Eka Dayari

Siku _____

Siku:

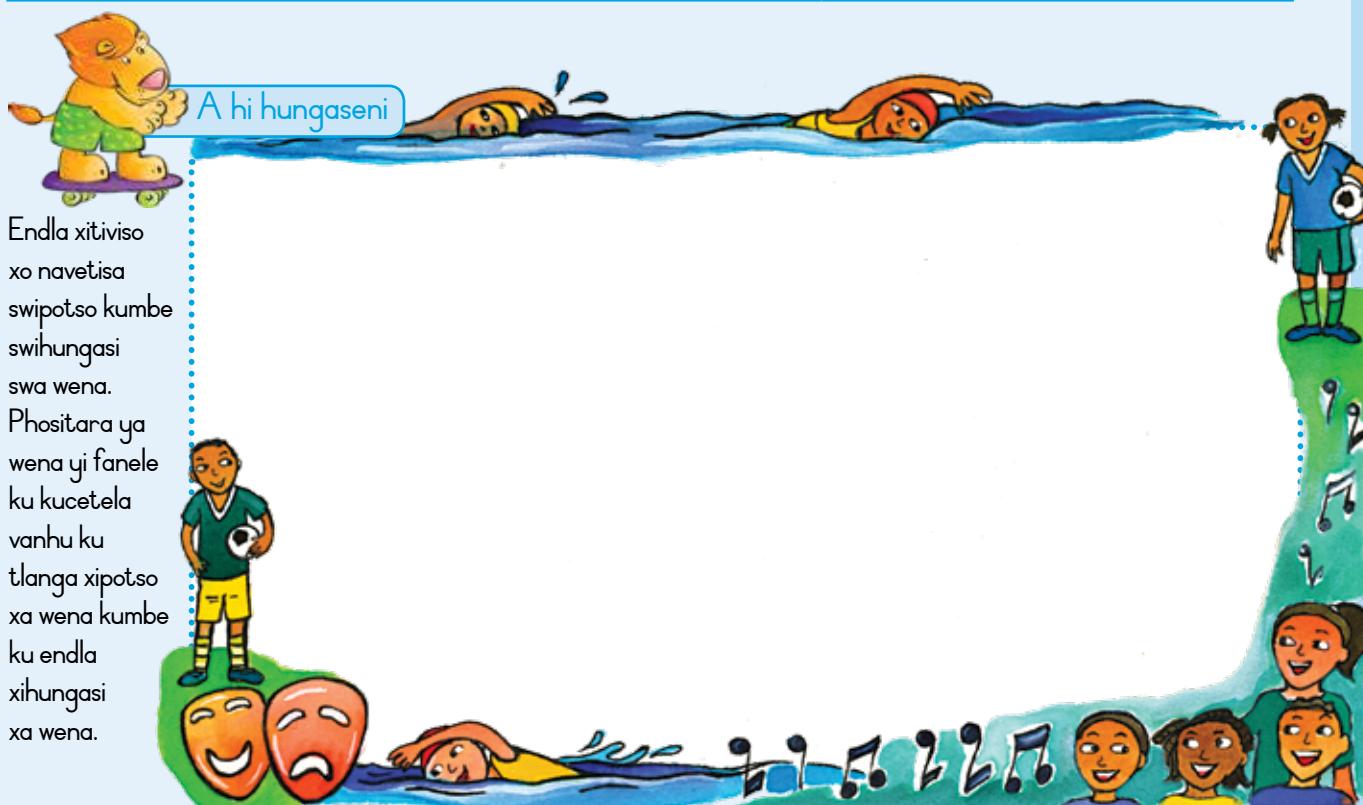

Nghingiriko lowu endliwaka swinene loko xikolo xi
humile hi wihi?

Nghingiriko lowu vana va nga wu rhandziki hi wihi?

Ntlangu wa le xitejini wu rhandza hi vana vangani?

Migingiriko ya loko xikolo xi humile leyji u yi
rhandzaka swinene hi yihi?

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Hambileswi nimpundzu ku nga hola, ninhlikanhi ka hisa. Hi nkarhi wo tlanga vana va tsakela ku tsutsuma **edyambiyini**. Hinkwavo va **hluvula** majesi lama va ya ambaleke ehenhla ka tihembe ta vona.

Nomsa u twa ku hisa kambe a nga hluvuli jesi ra yena. Ri tumbetile xihundla xa yena. Nomsa u hisile hembe ya yena loko a yi ayina. A nga ri hluvuli hikuva u fhla mbhovo hi **jesi**. Manana wa Nomsa u ta xavela Nomsa hembe leyintshwa n'hweti leyi taka hikuva sweswi a nga na mali.

Nomsa hi yena loyi a rhangelaka etlilasini hi ku hlaya na tinhlayo. Mudyondzisi u tala ku kombisa ntirho wa Nomsa eka tlilasi. "Ina, swi kahle!" ku huwelela vana. Hi nkarhi wo tlanga Nomsa na vanghana va yena, Pam na Busi va tlanga **ntlangu** lowu va wu tsakelaka swinene, ku nga ntlangu wa xitumbelelani.

Loko va tlhelela etlilasini hinkwavo va twa ku hisa hikwalaho ko tsutsuma. Hinkwavo va hluvula **majesi** handle ka Nomsa.

Busi u vona leswaku Nomsa a nga tsakangi na leswaku u twa ku hisa.

Siku:

Wa n'wi hlevela: "Ndza swi tiva leswaku hikwalaho ka yini u nga hluvuli jesi ra wena. Kambe u nga vileli, ndzi ta ku nyika yin'wana ya tihembe ta mina."

Nomsa u tsakile swinene hikuva a nge tlheli a ambala jesi eka n'hweti leyi taka. A nge tlheli a tshwa kumbe a tsana emoyeni nakambe.

A hi tsaleni

Endzhaku ko hlaya xitori, bana xirhendzevutana eka letere ra nhlamulo leyi faneleke.

Xana Nomsa a tlanga na mani?	
A	Busi na Pam
B	Bongi na Aki
C	Busi
D	Bongi

Xana xitor xi humelele hi nguva yihi?	
A	Ximumu
B	Xixika
C	Xixikana
D	Ximun'wana

Hlawula rito rin'we leri hlamuselaka Busi.	
A	Mihupani
B	Tintswalo
C	Tlharihile
D	Tsanile

Xiya tindzimana tinharhu to sungula. Nyika maritofularha ya marito lamambirhi.

Swivulwa leswi landzelaka swi hi hlamuela hi xitor xa Nomsa. Nambara swivulwa ebokisini ku suka eka 1 ku fika eka 4 ku kombisa ndzandzelelano wa swiendaleko.

	Busi u tshembisile ku nyika Nomsa hembe.
	Nomsa u tsanile hikuva ku na mbhovo ehembeni ya yena.
	U fanele ku yimela manana wa yena a kuma mali leswaku a ta n'wi xavela hembe leyintshwa.
	U hisile hembe ya yena loko a yi ayina.

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

A hi vulavuleni

Vulavula hi leswi Nomsa a titwiseke xiswona. Xana u ehleketa leswaku Busi a ri munghana wa kahle? Hikwalaho ka yini? Encenyeta xitor.

A hi tsalen'i

Titeke u ri Nomsa. Tsala eka dayari hi leswi humeleleke namuntlha. Vula leswaku u titwe njhani.

Eka Dayari

Siku _____

A hi hilayeni

Hilaya xitlhokovetselo xa vanghana. Xi hilayeleni ehenhla na ntlawwa wa wena.

Ndzi vulavula na munghana wa mina

Ndzi famba na munghana wa mina

Hi funengela swin'we xambhulela empfuleni.

Ndzi tsutsuma na munghana wa mina

Ndzi tiphina na munghana wa mina

Hi dyondza no hlamuselana swin'we.

Siku:

A hi hungaseni

Vanghana exikolweni
Hi lavakulu na
lavatsonago

Ntivomarito

ntlunya

tsavula

ehosini

hlawula

endlwinii

mafurha

mabazi

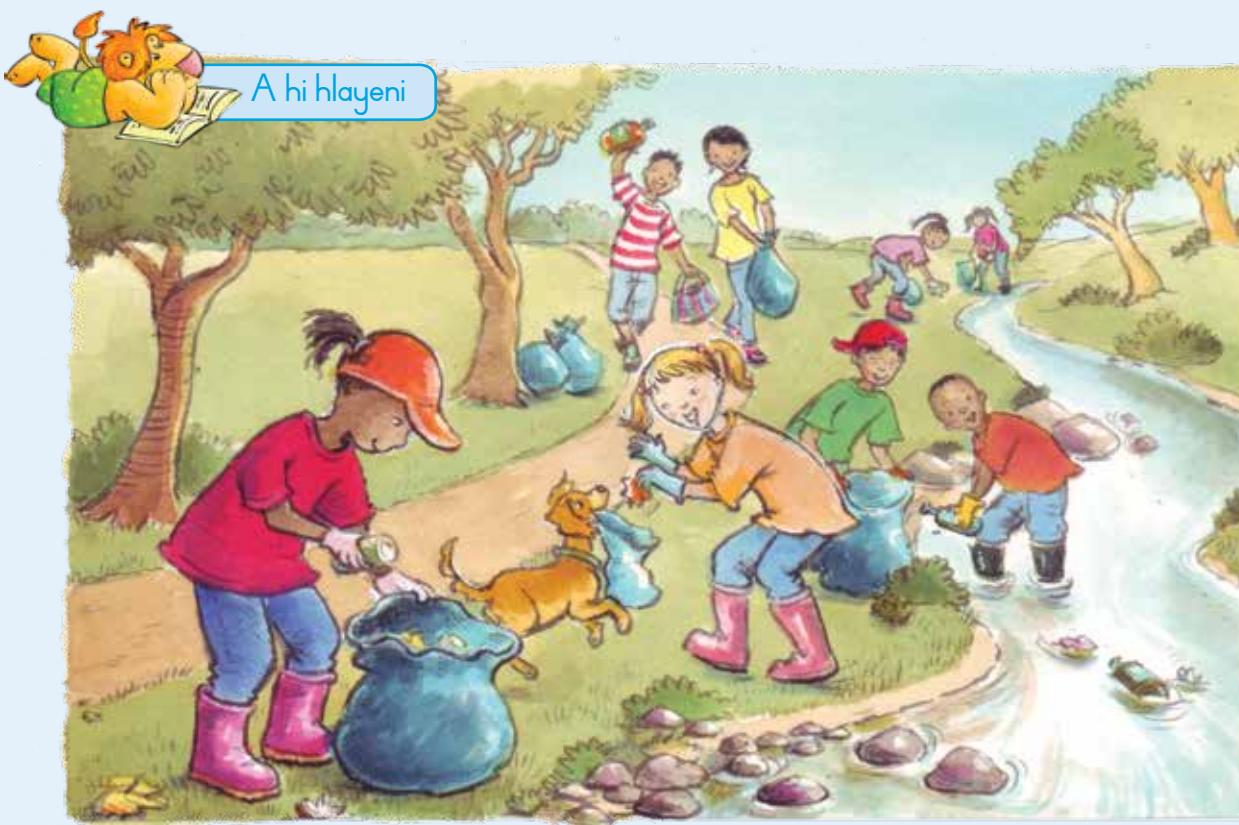
ntlambya

edyambyini	hluvula	ntlangu	majesi

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Mahungu ya vana

Xikolo xa Phurayimari ya Lesedi xi wina sagwati ra ku basisa nakambe!

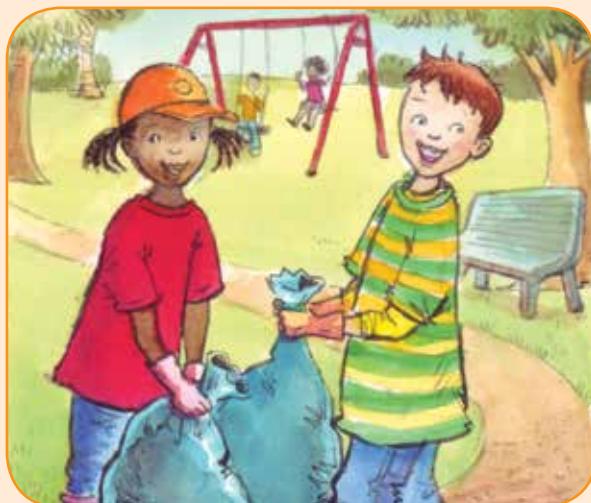
Hi Jenny Smith

12 Mhawuri 2015

Leri i lembe ra vumbirhi xikolo xa Lesedi xi kumeka xi basisile phaka.

Hi Mugqivela lowu nga hundza, 60 wa vana va xikolo xa Phurayimari ya Lesedi va basisile phaka ya le kusuhi na xikolo. Vana va rholerile thyaka kutani va ri chela endzeni ka minkwama yo hambana leswaku xikolo xi ta swi kota ku xavisa swilo leswi nga tirhiswaka nakambe. Xikolo xi ta tirhisa mali ku xava tibuku ta layiburari.

Nhloko ya xikolo, Manana Nkuna, u hlamusela leswaku vana va dyondzile swo tala eka ku basisa phaka. Xosungula, va dyondzile ku hlayisa mbangu wa vona. Xa vumbirhi,

sweswi va swi tiva leswaku i phepha kumbe khadibodo yihi leyi nga tlhelaka yi tirhiswaka.

Bongi Shabalala, mudyondzi wa Giredi ya 3, u te: "Hi dyondzile swo tala naswona hi tiphinile swinene!" Dan Smit, loyi a nga mudyondzi wa mufana wa Giredi ya 3 u te: "Wu vile ntirho wo tika swinene kambe a ri ri siku lerinene!"

Meyara u ta nyika xikolo sagwati hikwalaho ka ku basisa ka vona.

Siku:

A hi tsaleni

Hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Hi xihi xikolo lexi a xi ri emahungwini?

Xana vito ra phephahungu hi rihi?

Xana xitori xi vile kona eka
phephahungu hi siku rihi?

Xana nhloko ya xikolo i mani?

Xana nhloko ya xikolo u vona ku basisa yi ri mhaka ya kahle? Hlamusela leswaku
hikwalaho ka yini.

Ntivomarito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimpfumawulo ya wona. Tirhisa marito
ya ntlhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

lembe	vana	loyi	mbangu	siku
leva	lava	fomo	hungu	vile
lela	hava	gomu	ntanghu	tile

A hi tsaleni

Marito ya
ntoloveloo
hungu
golo
lembé
siku

Tlhantilha marito u kombisa mapeletwana ya wona.

Sweswi tsala marito ku ya hi nonqonoko wa maletere.

Ma/hu/ngu	
mbangu	
nhloko	
Mugqivela	
phaka	

1	
2	
3	
4	
5	

MUDYONDZISI: Sayina

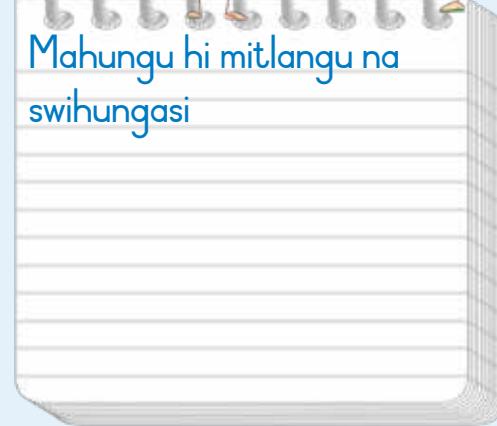
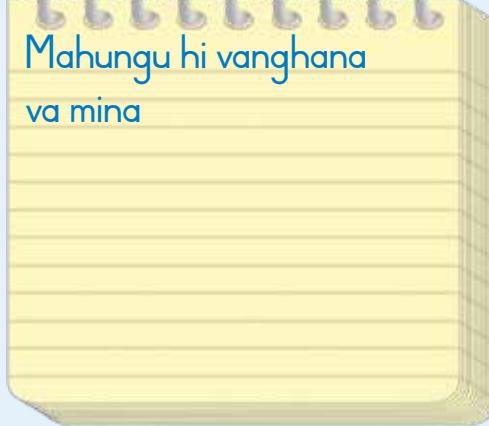
Siku

Phephahungu ra mina

A hi endleni

Bula hi mahungu ya wena
yo huma ekaya, exikolweni
na le ka vanghana va wena.
Tsala mavonelo ya wena eka
mepe lowu wa miehleketo.

A hi tsaleni

Tsala rixaka ra xivulwa eswivandleni leswi nyikiweke exineneni. Tlhela u tsala
swivulwa u tirhisa mahikahatelo lama faneleke.

nhlamuselo

xivutiso

xileriso

xihlamalo

ndzi rhandza swiwitsi

Ndzi rhandza swiwitsi.

nhlamuselo

pfunani ndzi le khombyeni

dan u fanele ku ta exikolweni hi nkarhi

Siku:

hikwalaho ka yini u letile

A hi tsaleni

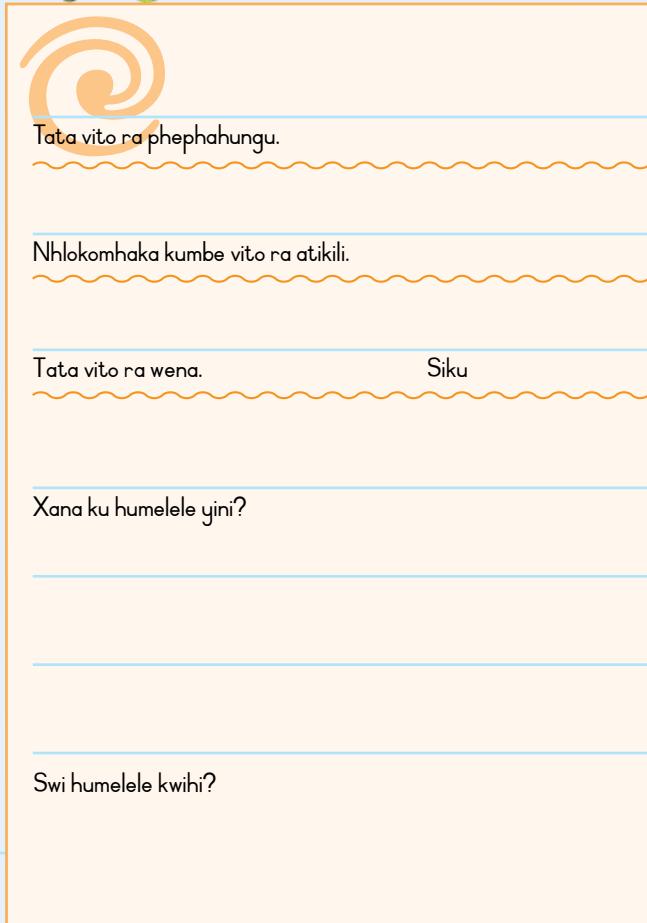
Tsala xivulwa hi rito rin'wana na rin'wana u kombisa tinhlamuselo to hambana.

senga	
senga	
vona	
vona	

A hi hungaseni

Tirhisa tinotsi leti u ti tsaleke hi mahungu ya wena ku ku pfuna ku tsalela phephahungu. Ieyi xitori.

Xana u titwa njhani hi leswi humeleleke?

Ku tlanga hi vukheta

A hi hlayeni

Tata swimbyarumbyaru ku kombisa leswi Jabu na Rhandzu va byelanaka swona.

Ndzi tsakile i nkarhi wo ya ekaya.

Na mina. A hi hatlisele ku ya ekaya. Yoo, vona lahaya!

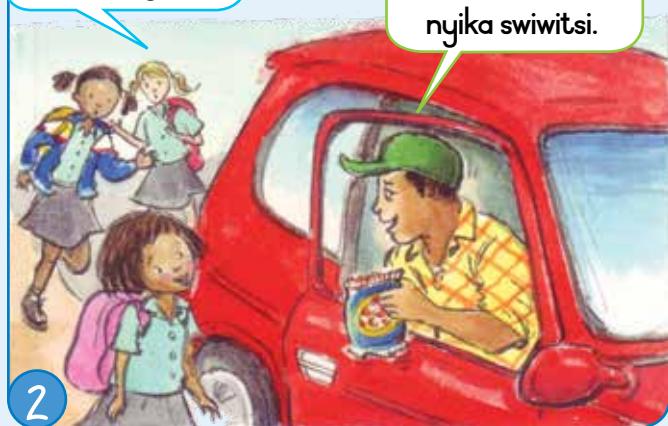

1 Loko Bongi na Aki va suka exikolweni namuntiha va vonile movha wu yimile ekusuhi na xinhwanyetana.

E-e, sesi. U nga fambi na yena.

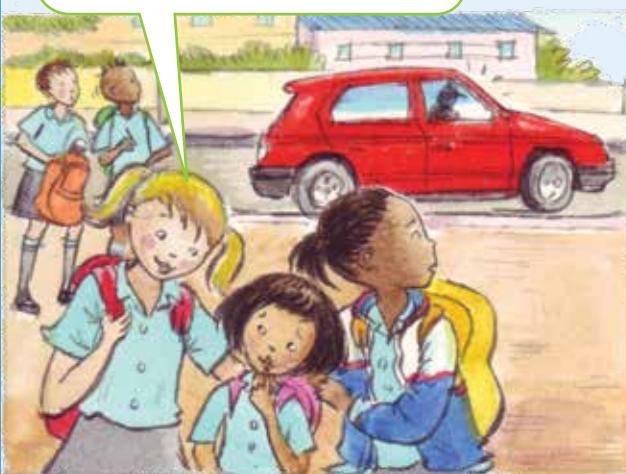
Loko wo famba na mina ndzi ta ku nyika swiitsi.

2

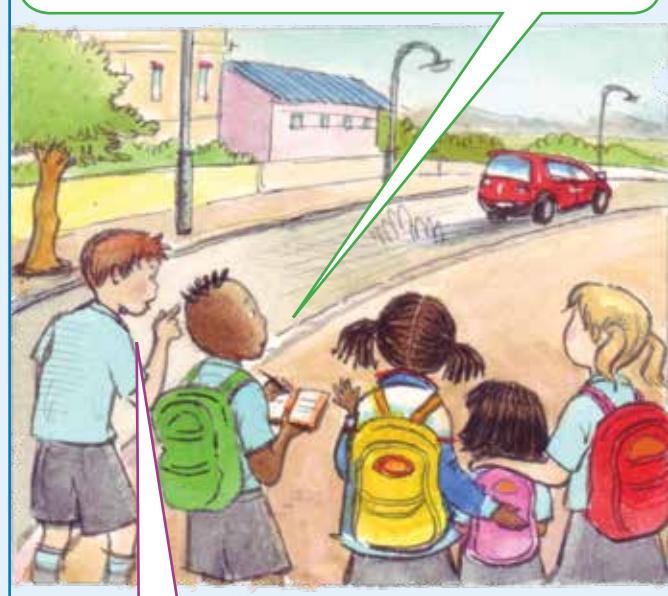

1

Hi famba na wena. A wu fanelangi ku khandziya movha wa munhu loyi u nga n'wi tiviki.

3 Bongi na Aki va vitanile xinhwanyetana va famba na xona.

4

Rhandzu na Jabu va tsarile namba puleti. Kutani ...

Siku:

A hi tsaleni

Sweswi tsala mahetelelo ya xitori lama u vonaka leswaku ya humelerile.

Xana u ehleketa leswaku Aki na Bongi a va hlayisa xinhwanyetana? Hikwalaho ka yini u ehleketa hi ndlela leyji?

A hi tsaleni

Dirowa ntila ku hlanganisa nkomiso na rito leri heleleke.

n'ta
swoleswi
volava
xolexi

xona lexi
vona lava
swona leswi
ndzi ta

Marito ya ntoloveloo
khandziya lovha nkarhi nyika

Ntivomarito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimpfumawulo ya wona kutani u tatisa eswivandleni laha hansi. Tirhisa marito ya ntlhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

nyimpi

nyeka

khanya

nkava

lovha

livhi

kha

nyika

nkawu

nkuma

movha

khandziya

nkarhi

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Xana va te yini?

A hi endleni

Emintlaweni ya n'wina, hlayani mahetelo ya xitori lexi mi xi tsaleke eka phepha ro tirhela leri hundzeke. Hlawulani mahetelo ya xijimo xa le henhla. Tumbuluxani xiave xo encenyeta xitori xo hlawuleka.

Tsala leswi va swi vulaka, u tirhisa mimfungho leyi faneleke.

A hi tsaleni

A wu fanelangi ku famba na vanhu lava u nga va tiviki.

Jabu u te, "

Ndzi tsakela ntlangu na ku yimbelela.

Bongi u te, "

Tivonele!

Gugu u huwelerile, "

Xana hi nga heleketa xinhwanyetana ekaya?

Ann u vutisile, "

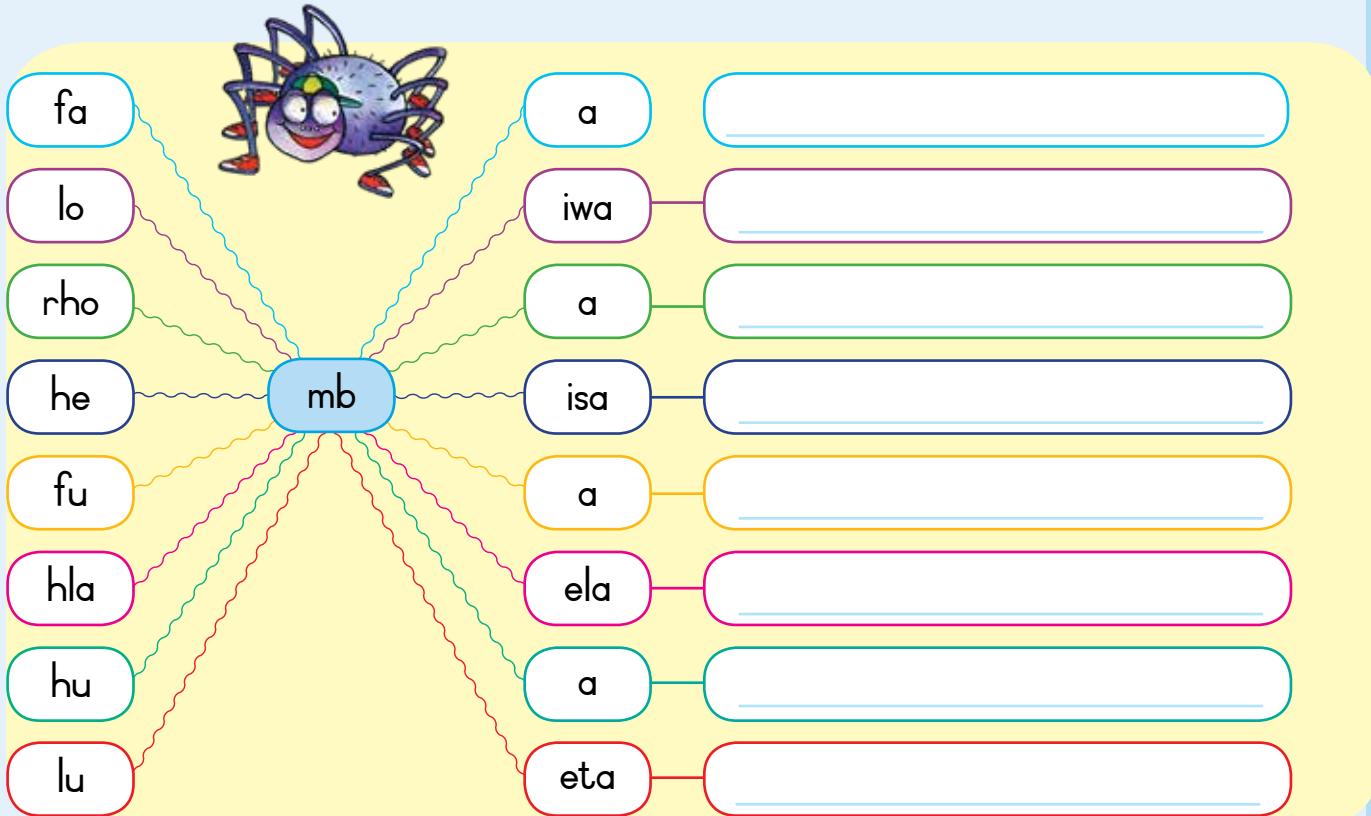
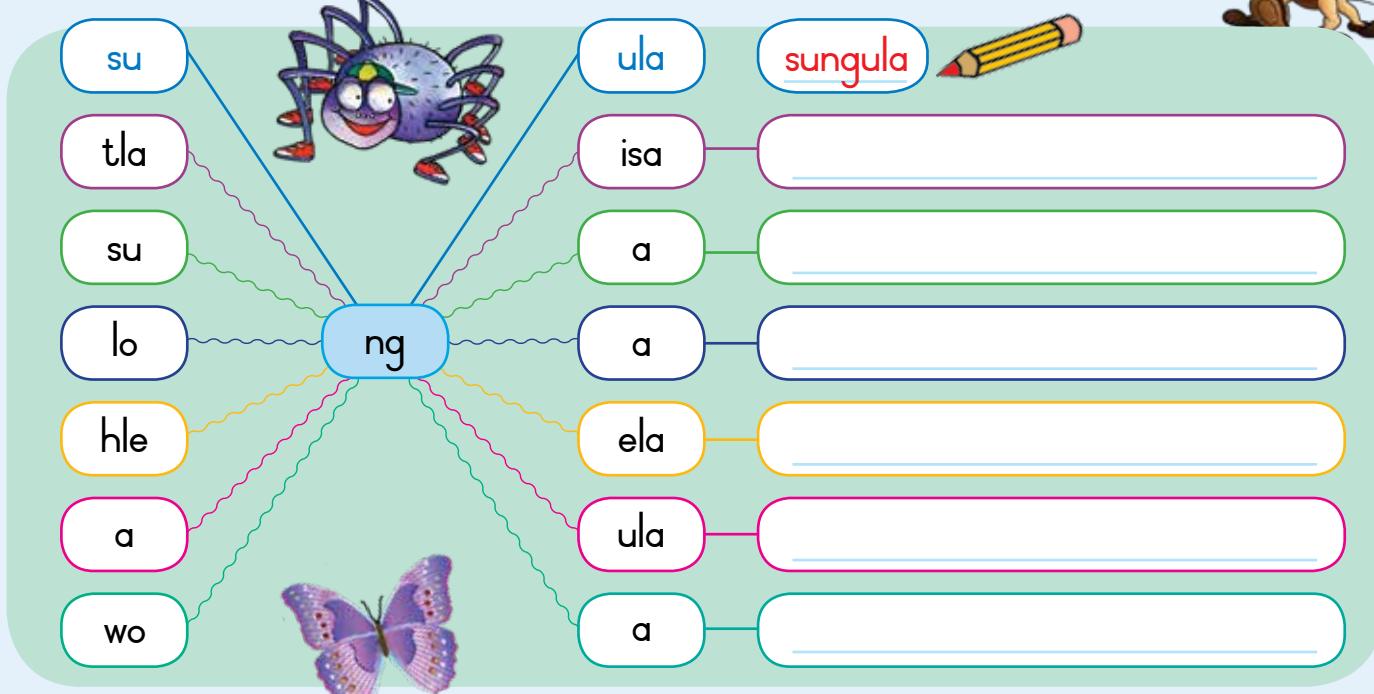

Siku:

A hi tsaleni

Xana u nga endla marito mangani hi ku hlanganisa mimpfumawulo leyi?
Ya tsale eswivandleni leswi nyikiweke.

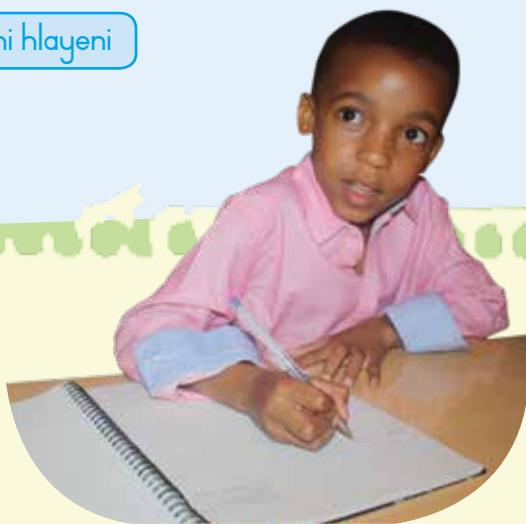

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

A hi hlayeni

Eka Dan

I khale ndzi nga si twa to huma eka wena. Ndzi lava ku ku tivisa mahungu ya mina lamanene. Ndzi hlurile eka mphikizano wa xidlodlo xa vunghwazi. Sweswi ndzi nghwazi ya va malembe lama nga ehansi ka kaye. A ndzi nga swi langutelangi ku hlula. A ndzi chuhile swinene hikuva mufana loyi un'wana a ri lonkulu eka mina.

Ndzi susile mieleketo ya mina eka yena kutani ndzi ehleketa hi ku raha loku ndza ha ku titolovetaka kona. Hi loko ndzi twa vanghana va vitana vito ra mina. Xikan'we-kan'we ndzi swi tivile leswaku ndzi hlurile mphikizano.

Ndzi ehleketa leswaku vana hinkwavo va fanele ku dyondza karati. Swa pfuna ku tshama u ringanerile no va u hanye kahle.

Ekaratini ndzi dyondzile ku tihlayisa. Leswi a swi vuli leswaku ndzi rhandza tinyimpi, kambe ndzi kota ku tisirhelela leswaku munhu a nga ndzi vavisi.

Ndzi kombela leswaku u ta ndzi endzela.

Munghana wa wena

Mandla

24 Xitarata xa Jupiter
Marsville
2033
14 Mhawuri 2015

Siku:

Marito ya
ntolovelovelo

endzela
hlula
khale
lamanene

Xana papila ri tsariwile hi mani?

Xana papila ri tsariwile hi siku rihi?

Xana mutsari u tivisile Dan mahungu wahi?

Xana mutsari u vona karati yi ri nchumu wa kahle lowu vana hinkwavo va faneleke ku wu dyondza? Hikwalaho ka yini u vula sweswo?

Hlawula u tlhela u ba xirhendzevutana eka rito leri faneleke.

A hi tsaleni

Mufana **u/va** rhandza ntlangu wa karati.

Vana **u/va** tsakela ntlangu wa bolo.

Hi **yena/vona** nghwazi.

Bongi na Nomsa **u/va** ponisile xinhwanyetana.

A hi tsaleni

Lava vamavizweni va marito lama tikisiweke kutani u tsala eswivandleni leswi nyikiweke.

Vamavizweni i
marito lama nga na
nhlamuselo yinwe

ntamu

nhenha

khula

wina

Hi fanele ku **hlula** mphikizano.

$$12 - 6 = 6$$

Matimba hi wona ya lavekaka.

Hi ta **nwa** kofi sweswi.

Mandla i **nghwazi** ya karati.

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

19

Mandla i nghwazi

A hi endleni

Rhumela Mandla (kumbe un'wana wa vanghana va wena) khadi ro n'wi hoyozela. Tsala mahungu yo hlawuleka endzeni ka khadi.

Tsala swivulwa swinharhu hi swilo leswi u kotaka ku swi endla kahle.

A hi tsaleni

Ntivomarito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimpumawulo ya wona. Tirhisa marito ya ntlhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

nwa	nghwazi	hoyohoyo	khula	ntamu
nwaya	nghwetla	hoyozela	khukhula	ntanga
nwela	nghwendza	howisa	khutla	ntoma

Siku:

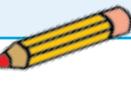

Tsala swihikahato leswi faneleke emakumu ka swivulwa leswi landzelaka. Tirhis **mfungho wa xivutiso wa ?**, wa **xihlamalo !** kumbe wa **hiko.**

A hi tsaleni

Hoyohoyo, Mandla, hi wena nghwazi leyintshwa **!**

Xana Mandla u na banti ra ntima ra karati _____

Hi fanele hi dyondza ku tisirhelela _____

Mandla u tsale rini papila _____

Manano, u n'wi rahile a wela le _____

A hi tsaleni

Hlaya xivulwa xin'wana na xin'wana. Bana xirhendzevutana eka risivi leri u nga ri tirhisaka ematshan'wini ya rito leri khwatihiatiweke.

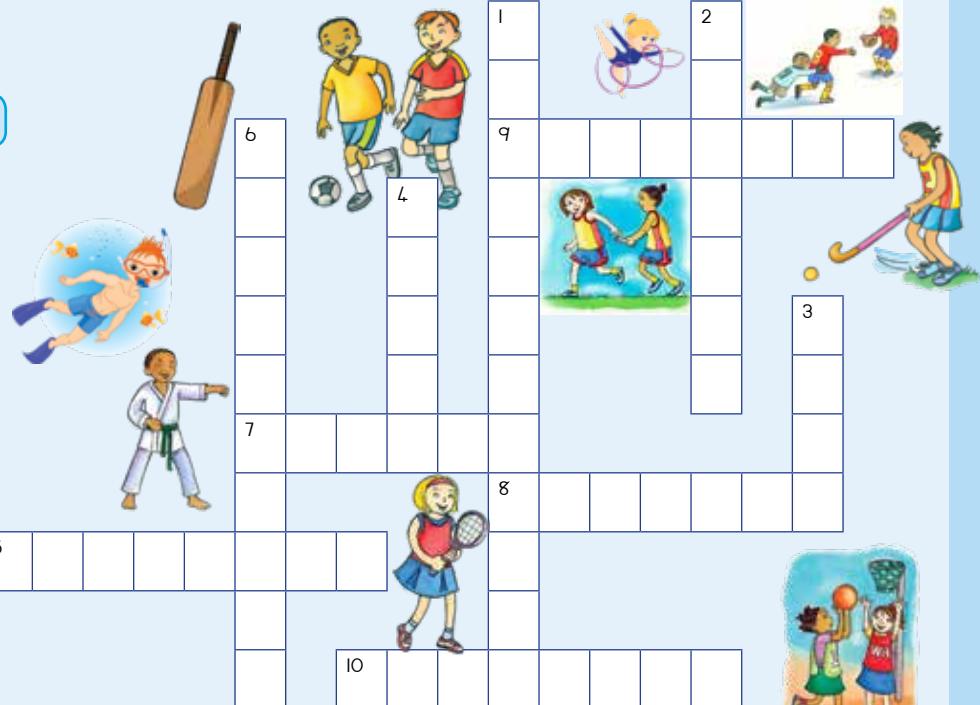
!?

Mandla u na banti ra ntima ra karati.	yena	wena	vona	hina	n'wina	yona
Bongi na mina a hi endzele Pam.	yena	wena	vona	hina	n'wina	yona
Vatlangi va Netibolo va ya eDurban.	yena	wena	vona	hina	n'wina	yona
Mbyana yi nghenile etlilasini.	yena	wena	vona	hina	n'wina	yona
Nomsa u lava jesi.	yena	wena	vona	hina	n'wina	yona

A hi hungaseni

Tirhisia swifaniso leswi ku ku pfuna ku hetisa swiphazamiso swa mitlangu.

1	Ehansi
2	Jimnastika
3	Rhagbi
4	Hokki
5	Hlambela
6	Karoti
7	Thenuis
8	Tennis
9	Matsumbu
10	Netibolo

1	Ku hingakanya
2	Swipazamiso
3	Skateboarding
4	Swim
5	Badminton
6	Football
7	Handball
8	Tennis
9	Swimming
10	Netball

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Siku ra layiburari

A hi hlayeni

Vhiki rin'wana na rin'wana vana va ya elayiburari loko xikolo xi humile. Va rhandza ku ya elayiburari. Mudyondzisi wa le layiburari u rhandza ku va hlayela tibuku. Pam na Busi va pfuneta elayiburari hi nkarhi wo wisa hi Ravumbirhi na hi Ravumune. Va paka tibuku hi vukheta etixelufini. Va gandla xitempe xa siku etibukwini leti tekiwaka hi vana va famba na tona emakaya.

U nga teka tibuku timbirhi vhiki rin'wana na rin'wana. U fanele ku vuyisa tibuku u nga si teka tin'wana. Busi na Pam va hlaya tibuku timbirhi vhiki rin'wana na rin'wana. Va tlhela va ya elayiburari ku ya endla ntirhokaya wa vona. Ku miyerile naswona a wu pfumeleriwi ku dya elayiburari. Ku na khomphyuta elayiburari. Busi na Pam va dyondza ku yi tirhisa. Va pfumeleriwa ku tirhisa khomphyuta ku ringana 20 wa timinete.

A hi tsaleni

Hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Xana Busi na Pam va tirha elayiburari hi masiku wah?

Xana va tirha ku endla yini elayiburari?

1

2

Xana va nga tirhisa khomphyuta nkarhi wo tanahi kwihi?

Siku:

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimpumawulo ya wona kutani u tatisa eswivandleni laha hansi. Tirhisa marito ya ntihhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

xeka

fola

paka

dyondza

hlaya

leva

siya

tima

Yelanisa marito eximatsini na le xineneni ku vumba xivilwa.

U hlwerile ku fika exikolweni hikuva

gezi ri fambile.

U nge swi koti ku tirhisa khomphyuta hikuva

a nga endlili ntirhokaya wa yena.

U feyirile xikambelwana hikuva

u xwerile ku pfuka.

Xana u nga vumba marito mangani hi ku hlanganisa mimpumawulo ley? Ya tsale eswivandleni.

lu

a lunga

so

ile

la

uta

rha

a

ru

ula

rhu

ela

lo

isa

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Ku hlaya tibuku

A hi endleni

Tsala hi buku leyi u yi tsakeleke.

Vito:

Mutsari:

Hlamusela leswi buku yi vulavulaka hi swona.

Dirowa xifaniso ku kombisa leswi buku yi vulavulaka hi swona.

A hi tsaleni

Tsala swivulwa swa tsevu u hlamusela leswi u swi tsakeleke hi buku.

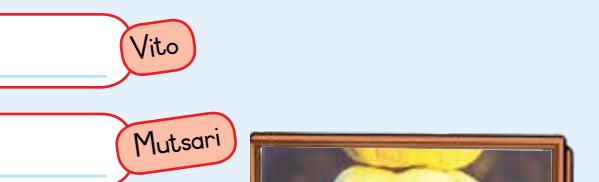
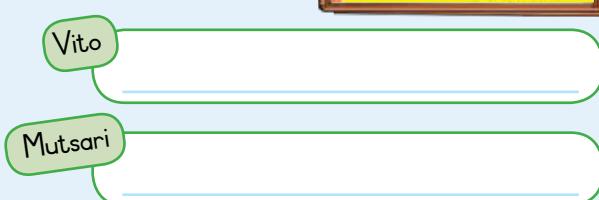
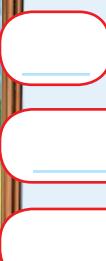
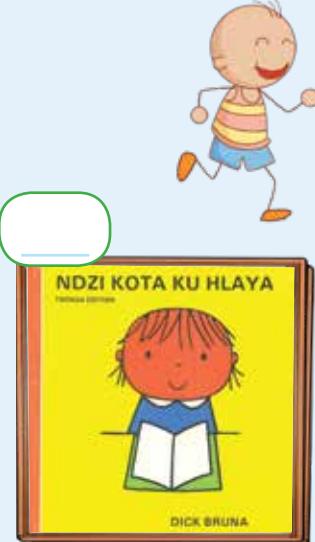
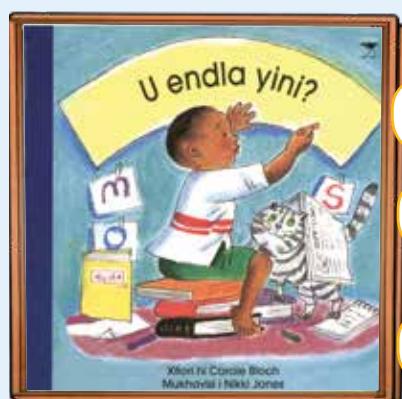

Siku:

A hi hungaseni

Xiya khavhara ya buku yin'wana na yin'wana na munghana wa wena. Kumani vito ra buku yin'wana na yin'wana na vito ra mutsari. Boxani leswaku buku yin'wana na yin'wana yi nga va yi vulavula hi yini. Hi tihi tibuku leti mi nga tsakelaka ku ti hlaya? Nambara tibuku ku suka eka 1, yi va buku leyji u nga swi tsakelaka **swinene ku yi hlaya**, ku fika eka 5 ku kombisa buku leyji u nga **tsakeriki** ku yi hlaya. Hikwalaho ka yini mi nga yi elayiburari mi ya vona loko mi nga kuma tin'wana ta tibuku leti?

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Rendzo ra hina ro ya esorokisini

A hi hayeni

Siku ra hina lerikulu ri fikile. Sorokisi a ri ri edorobeni kutani vadyondzi va Giredi ya 3 va khandziyile bazi ku ya hlalela sorokisi. Hi fikele etendeni lerikulu.

Mudyondzisi: Tshamani swin'we leswaku mi nga lahleki. Loko wo lahleka, yima ehofisi ya mathikithi ekusuhi na laha ku ngheniwaka kona kutani hi ta ku kuma kona.

Jabu: Yhuu! Languta n'wamafenya loyi a fambaka hi tinhonga leti tlhomowiweke ku lehisa milenge ya yena.

Bongi: Ndzi rhandza tisili leti cinaka.

Aki: Xana hi ta swi kota ku tshinelela nghala endzhaku ka nkombiso?

Rhandzu: Ku ta humelela yini loko yo baleka?

Busi: Ina! Ndzi navela ku endla switoloveto swa vutiori tanahi leswi!

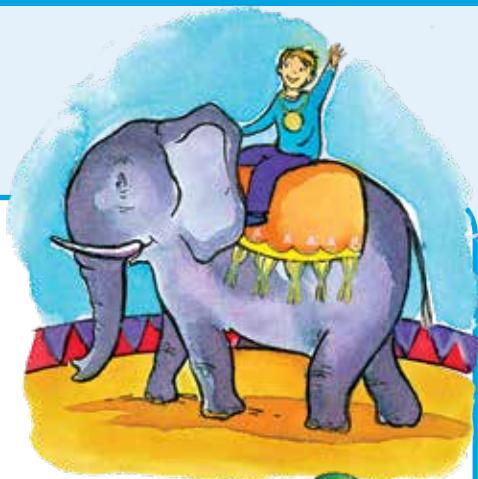
Mudyondzisi: Xana Dan u kwihi?

Rhandzu: A ndzi swi tivi.

Mudyondzisi: Hatlisa! Famba u ya languta loko a nga ri kona ehofisi ya mathikithi.

Pam: Vonani! Vonani! Hi luya! U khandziye ndlopfu!

Mudyondzisi: Manano! Mihloló!

Ntivomarito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimfumawulo ya wona. Tirhisa marito ya ntshanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

e	tendeni	n	kombiso
e	kaya	n	kombo
e	hofisi	n	kambana

v	utiori	n	dlopfu
v	utiyi	n	dlati
v	utivi	n	dluwa

Siku:

A hi tsaleni

Tsala tinhlamulo ta wena eswivandleni leswi.

Xana un'wana na un'wana wa vana lava u tsakerile yini esorokisini?

Jabu	Bongi	Aki	Busi

Xana ku humelele yini hi Dan?

Tsala mahetelelo ya xitori. Tsala leswi vuriweke hi mudyondzisi na Dan.

Mudyondzisi:

Marito ya ntoloveloo
hofisi
nkombo
ndlopfu
vutiolori

Dan:

A hi tsaleni

Tirhisa marito ya swiendleko ku hetisa swivulwa.
Khwatihata marito lama hlamuselaka xiendaleko.

tlanga

famba

huwelela

chayela

gada

Dan u gada ndlopfu hi ku tinyungubyisa.

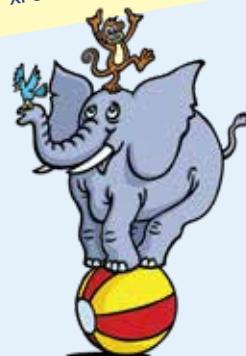
Marito ya swiendleko
ya vitaniwa maendli. Ya
hlamusela leswi munhu
kumbe xanchumu xi swi
endlaka. Maengeteri ya
hlamusela leswi xiendaleko
xi endlisiwaka xiswona.

Vana va _____ hi ntsako.

N'wamafenya u _____ hi tinhonga.

Sili yi _____ hi bolo hi ntsako.

Muchayeri u _____ bazi hi vukheta.

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

27

Leswi humelegeleke Dan

A hi endleni

Encenyani Dan loko a hlamusela vanghana va yena leswi n'wi humelegeleke esorokisini. Un'wana wa n'wina u ta encenyeta xiave xa mudyondzisi.

A hi tsaleni

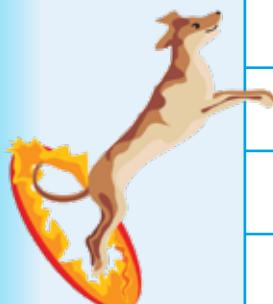
Titeke wonge hi wena Dan. Tsala eka dayari hi nkarhi wa wena esorokisini.

Eka Dayari

Siku _____

A hi tsaleni

Khwatihata maendli exitorini xa wena. Sweswi tsala maendli ya ntsevu lama u ma tirhiseke eswivandleni leswi.

Siku:

A hi tsaleni

Xana maengeteri lama khwatihiatiweke ya hi hlamusela leswaku xiendleko xi humelela **rini**, **kwihi** na **njhani**? Tsala rini, kwihi kumbe njhani etlhelo ka xivulwa. Sweswi bana xirhendzevutana eka riendli leri hlamuseriwaka hi riengeteri.

rini

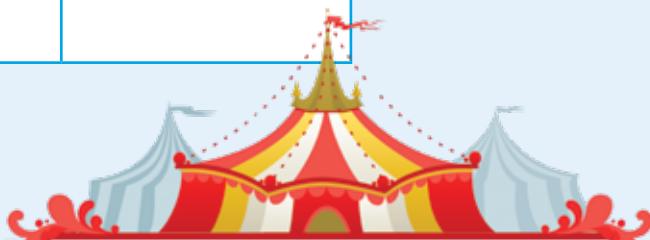
kwihi

njhani

Jabu u dyile swakudya swa yena swa ninhlekanhi <u>hi ku hatlisa</u> .	njhani
Pam u hlaya <u>swinene</u> tibuku ta swiharhi.	
Dan u hi hlamusele <u>hi vukhetä</u> timhaka ta ndlopfu.	
Hi ta famba <u>sweswi</u> ku ya esorokisini.	
N'wamafenza u famba <u>entambhyini</u> .	
Endzhaku ka sorokisi vana va tlhelerile <u>ebazini</u> <u>hi ku nonoka</u> .	

	A hi tsaleni
	Bana xirhendzevutana eka rito leri faneleke.

Hi ta tenga/tirha timhaka mundzuku.
U tsala mahungu/mahugu .
Mina/ Ndzi ya exikolweni.
Ndzi ta ku vona/languta vhiki leri taka.
Byatso byi/ri famba swinene.
Teka tibuku timbirhi/yimbirhi .
Dyana yuswa hinkwaswo/hinkwabyo .

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

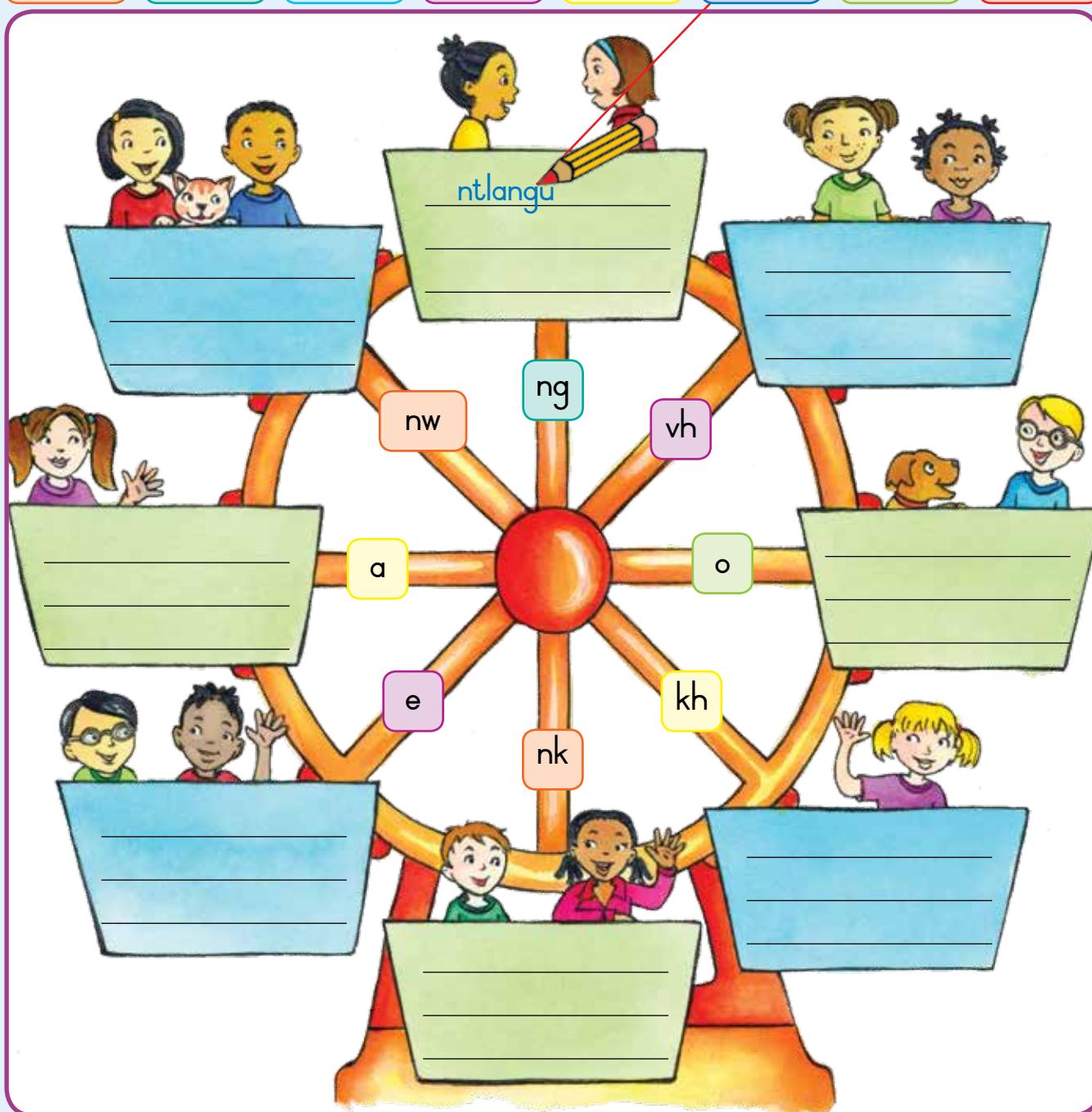
Mayelana na mimpfumawulo

A hi hungaseni

Tatisa marito lama nga na mimpfumawulo leyi fanaka.

hungu	nkava	holo	hembe	vhika	nwa	sola	sala
lava	vhilwa	nkarhi	kala	khula	khiya	nkumba	nwela
vhaka	kha	mbangu	hele	fola	ntlangu	nwaya	jeke

Ku tsala xitori xa wena

80

A hi vulavuleni

Bula na munghana wa wena hi xitori lexi u lavaka ku xi tsala.
Tsala mianakanyo ya wena eka pheji leri.

Nkunguhato wa xitori xa mina

Swimunhuhatwa na mbangu

I mani a nga exitorini xa wena?

Xitori xi humelela kwihi?

Xitori xi humelela rini?

Manghenelo

Ku humelela yini emasungulweni ya xitori?

Kotara ya 3 – Mavhiki ya 3–4

Miri

Ku humeleta yini eka miri wa xitori?

Mahetelelo

Xana xitori xi hela njhani?

A hi hungaseni

Tiendele buku ya wena. Tsema papila ra buku leri landzelaka.
 Tsema eka mintila ya mathonsi. Petsa phepha emintilene. Tsala vito ra
 buku ekhavhareni. Tsala vito ra wena ehansi ka vito ra buku, hikuva
 hi wena mutsari wa xitori. Dirowa xifaniso ekhavhareni. Tsala xitori xa
 wena xi va buku.

KHAVHARA YA LE NDZHAKU

MAYELANA NA MUTSARI

Tsala vito ra wena.

Malembe ya wena.

Laha u tshamaka kona.

8

GOZA RA 4: PETSA EKA NTLA WO HELELA ENDZHAKUKA LOKO U SITEPURILE BUKU YA WENA

KHAVHARA

Dirowa xifaniso laha.

Tsala vito ra buku laha.

Tsala vito ra wena (hi wena mutsari).

1

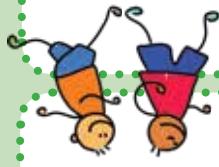
GOZA RA 1: PETSA EKA NTLA WA MATHONSI

5

Yisa emdhilweni xittoi xi wena laha.

4

Tsala miri wa xittoi xi wena laha.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

Sungula ku tsala xitori laha.

Heta xitori xa wena.

2

7

3

9

Yisa emachilweni xitorri xa wena laha.

Tsalal eswi humelakka eka machelelo ja
xitorri xa wena.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

L
e
s
W
i

n
g
a

e
n
d
z
e
n
i

Nkongomelo wa 6: Ku tshama edorobeni Kotara ya 3: Mavhiki ya 5 - 10

81 Vutomi bya le madorobeni 36

Ku hlaya xitshuriwa xa Jim loko a rhurhela edorobeni.
Ku tirhisa xifaniso xa tibuloko ta fulete ku kuma leswi fambelanaka.
Ku vulavula hi leswi humelelaka eka fulete yin'wana na yin'wana.
Ku tatisa maendli lama faneleke ku hlamusela migingiriko eka fulete yin'wana na yin'wana.

82 Ku hlaya mimepe 38

Ku bula hi mepe.
Ku hlamlula swivutiso swo huma eka mepe.

83 Jim u rhumela imeyili eka vanghana va yena 40

Ku hlaya xitshuriwa xa imeyili.
Ku tirhisa mahlanganisi ku hlanganisa swivilwa.
Ku boxa marito-fularha.

84 Vanghana va Jim va hlamlula 42

Ku hlaya xitshuriwa xa imeyili.
Ku hlamlula swivutiso swo huma eka imeyili.
Ku tirhisa maendli ku hetisa swivilwa.
Ku boxa minkarhi ya riendl eswivulweni.
Maengeteri na mahlanganisi.

85 Ku nyika swiletelo swa ndlela 44

Ku hlaya mepe.
Ku hlamlula swivutiso swo huma eka mepe.
Ku tsala swiletelo swo ya eka tindhawu to karhi emepeni.

86 Laha hi tshamaka kona 46

Ku tsala adirese eka vhilopo.
Ku hlanganisa swivilwa hi mahlanganisi.
Ku boxa mavita-vito.
Ku tatisa khadi ra xirhambo xo ya eka khonsati ya xikolo.
Ku dirowa mepe lowu nyikaka swiletelo swa ndlela.

87 Ku nyika swiletelo 48

Ku namarheta eka tindhawu ta mepe.
Ku bula hi mepe na munghana.

Ku boxa leswaku hi tihi tindhawu leti nga hlavyiseka na leswaku hi tihi leti nga na khombo.

Ku hlamlula swivutiso swo huma eka mepe.

88 Ku hlaya hi vukheta 50

Ku vutisa no nyika swiletelo swo ya eka tindhawu to hambana emepeni.
Ku tlhantla marito.
Ku nambara marito ku ya hi nonganoko wa maletere.
Ku hlaya xinavetiso.
Ku hlamlula swivutiso swo huma eka xinavetiso.
Ku tumbuluxa xinavetiso.

89 Hi vona nghozi 52

Ku tatisa swimbyarumbyaru swa mbulavulo ku hetisa xitoro.
Ku bvumba no tsala mahetelelo ya xitoro.
Ku hlawlula marito ma nghenisiva eka mabokisi ya mipfumawulo.
Ku hlaya marito no yingisela mipfumawulo.
Ku boxa no yelanisa masivi-nene.

90 Ku humelele yini? 54

Ku boxa ndzandzelelano wa xitoro.
Ku ringanisa swifaniso swimbirhi no boxa leswi hambanaka eka swona.
Ku tatisa fomo ya nghozi hi ku tatisa vuxokoxoko.

91 Khonsati ya xikolo 56

Ku hlaya nonganoko wa khonsati ya xikolo.
Ku bula hi nonganoko na munghana.
Ku dirowa phositala ku navetisa khonsati hi ku nyika vuxokoxoko lebyi faneleke.

92 Vaendzi ekhonsatini ya hina 58

Ku hlaya atikili ya phephahungu.
Ku hlamlula swivutiso swo huma eka atikili ya phephahungu.
Ku hlawlula marito ma nghenisiva eka mabokisi ya mipfumawulo.

93 Dan wa mihipana 60

Ku hlaya xitshuriwa lexi vulavulaka hi Dan.

94 Ku bula hi mepe wa Afrika-Dzonga 62

Ku bula hi kungu ra xitoro.
Ku tatisa miehleketo ya xitoro ehansi ka tinhlokomhaka leti nyikiweke.
Ku endla buku ya xitsemiwa.

A hi hlayeni

Jim u rhurhela edorobeni

Tata wa Jim u kumile ntirho lowuntshwa exilungwini kutani ndyangu wa yena wu fanele ku rhurha. Jim a tsanile hikuva a fanele ku hambana na vanghana va yena.

A fanele ku ya exikolweni lexintshwa.

Ku hanya exilungwini ku hambanile swinene na ku hanya emakaya. Ku na vanhu vo tala **naswona** ku na mimovha yo tala swinene. Eswitarateni u vona vanhu va ri ku fambeni, ku chayeleni, ku khandziyeni mathekisi na switimela, va ya etindhawini to hambana. Vanhu vo tala a va na swirhapa **hikuva** va tshama etindlwini ta swithezi na le tifuleteni.

Jim na yena u tshama etifuleteni. U tshama eka xithezi xa vumbirhi eka nomboro ya 2A. U tshama ekusuhi na xikolo leswaku a ta swi kota ku ya exikolweni hi milenge.

Jim u tshamela ku lahleka hikwalaho ka switarata swo tala leswi fanaka. Munghana wa yena, Thandi, wa n'wi pfuna loko a lahlekile. U na malembe mambirhi a tshama edorobeni.

A hi tsaleni

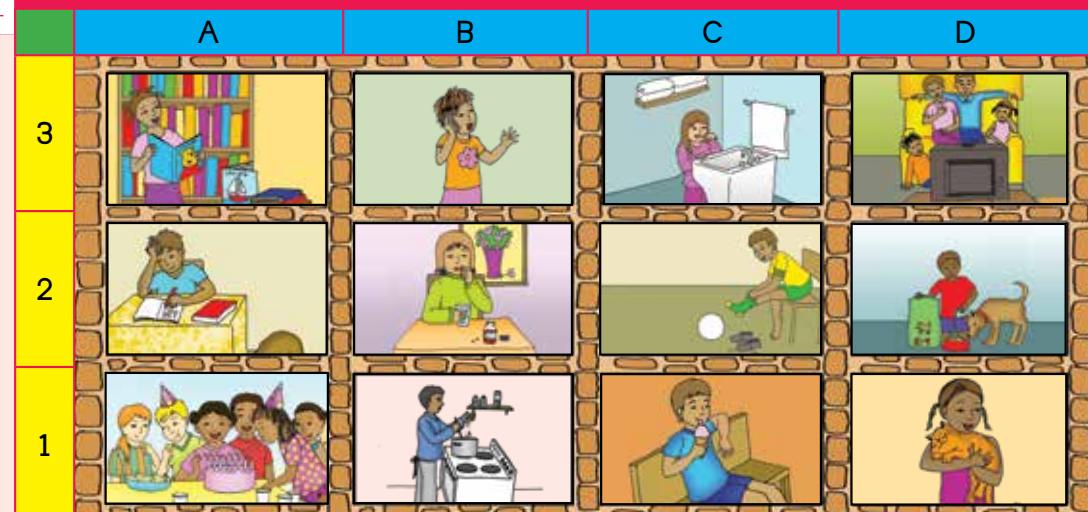
Xiya leswi vanhu va swi endlaka ebulokweni ya tifulete.

Exifanisweni hi nambarile tifulete hinkwato. Ku na swithezi swinharhu na tifulete ta mune eka xithezi xin'wana na xin'wana. Xithezi xin'wana na xin'wana xi na nomboro kasi fulete yin'wana ni yin'wana yi na letere ra alifabete.

Tafula leri nga laha hansi ri na nxaxameto wa leswi munhu un'wana na un'wana a swi endlaka. Eka nghingiriko wun'wana na wun'wana, tatisa nomboro ya laha wu endliwaka kona. Tirhisa nomboro ya xithezi (eka kholomu ya xitshopana eximatsini) na nomboro ya fulete (eka rixaxa ra wasi laha henhla.)

Siku:

Jim u endla ntirhokaya.	2A	Nhwanyana u nwa murhi.	Nhwanyana u hlaya buku ya yena ya le layiburari.
Vana va na phati.		Mufana u ambala mpahla ya bolo ya milenge.	Wanuna wa sweka.
Nhwanyana u hlamba meno.		Mufana u dya ayisikhiri.	Nhwanyana u khome ximanga.
Nhwanyana u vulavula hi foni.		Mufana u nyika mbyana swakudya.	Va langute TV.

A hi tsaleni

Sweswi tsala marito lama siyiweke ku hetisa swivulwa.

Va	TV.
Nhwanyana u	hi foni.
Mufana u	mbyana swakudya.
Nhwanyana u	ayisikhiri.
Thandi u	buku.

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

A hi hlayeni

Xiya mepe kutani u vulavula hi miako na tindhawu leti kombisiweke. Kombetela leswi u swi vonaka eka buloko yin'wana na yin'wana kutani u boxa leswaku i yini.

	A	B	C	D
6				
5				
4				
3				
2				
1				

Siku:

A hi tsaleni

Vula laha ndhawu yinwana na yinwana yi nga kona. Tirhisa tinomboro ta xitshopana eximatsini xa mepe na maletere ya wasi laha ehenhla.

Tiliniki yi le kwihi?	2A	Xibedhlele xi le kwihi?	
Layiburari yi le kwihi?		Xitichi xa maphorisa xi le kwihi?	
Xitichi xa vatemela-ndzilo xi le kwihi?		Tifulete ti le kwihi?	
Xikolo xi le kwihi?		Ntanga wa swiharhi wu le kwihi?	
I buloko yihi leyi nga na mirhi yo tala?		Xitichi xa switimela xi le kwihi?	

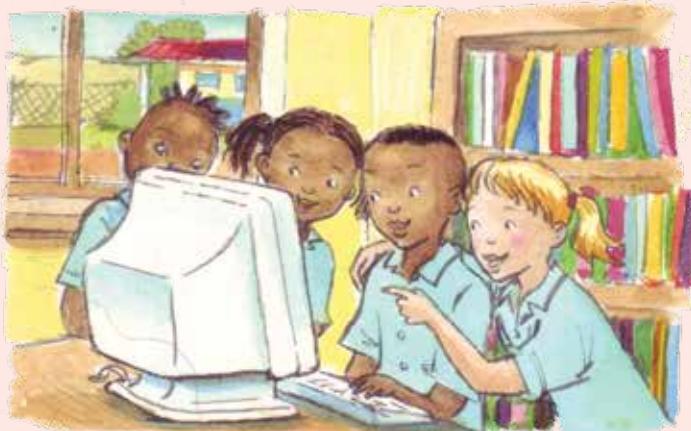
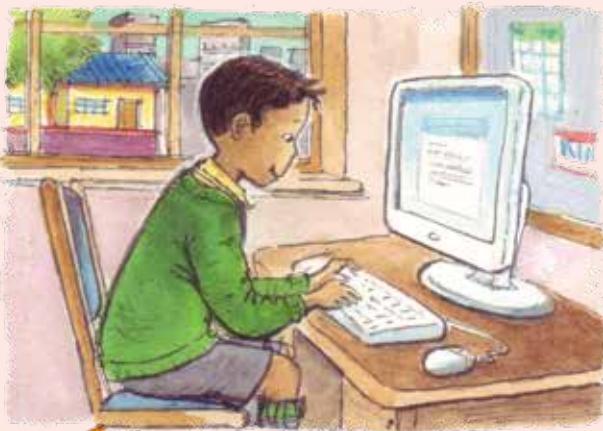

A hi tsaleni

Sweswi bula na munghana wa wena hi tindhawu to hambana emepeni. Hlamulani swivutiso leswi swin'we kutani mi tsala tinhlamulo.

Boxani tindhawu timbirhi leti nga <u>ekusuhi</u> na xikolo.	
Boxani tindhawu timbirhi leti nga <u>langutana</u> na kereke.	
Hi yihi ndhawu leyi nga <u>emahlweni</u> ka xitichi xa swihahampfhuka?	
Ndhawu leyi nga <u>etlhelo</u> ka xikolo i yini?	
Xidanwana xo hlambela xi le <u>xikarhi</u> ka	na _____.
Xana tifulete ti le <u>kusuhi</u> kumbe <u>ekule</u> na xikolo?	
Loko ko va na ku tshwa exikolweni, xana movha wa xitimela-ndzilo wu ta fanele ku famba nkarhi wo tanihi kwihi? Hlayelani tibuloko.	
Xana u nga tsakela ku tshama kwihi? Boxani buloko kutani mi hlamusela leswaku hikwalaho ka yini mi hlawula buloko yoleyo.	

A hi hlayeni

Eka: Bongi@library.com, jabu@library.com, Aki@library.com, [Rhandzu@library.com](mailto>Rhandzu@library.com)Yi huma eka: Jim@school.com

1 Ndzati 2015 14:22

Eka Bongi, Aki, Rhandzu na Jabu

Sweswi ndzi tshama edorbeni. Ndzi tsakile hikuva ndzi kota ku tirhisa tikhomphyuta ta xikolo ku mi rhumela papila hi imeyili. Ndza mi navela swinene.

Laha dorobeni ku na mphensamphensa na mimovha yo tala. Ndzi sungurile ku ya exikolweni xa mina lexintshwa. Xikolo lexi i xikulu swinene. Hi na vana vo lava ku ringana 1000. Xikolo lexi xi le kusuhi na phaka na xidan'wana xo hlambela. Ninhlikanhi ndzi ya etidyondzweni ta swa ku hlambela. Ndzi kumile munghana lontshwa. Vito ra yena i Thandi. Hi le tlilasini yin'we. Loko ndzi lahleka exikolweni hi yena a ndzi pfunaka.

Sweswi ndzi tshama ebulokweni ya tifulete. Ndzi tshama eka fuloro ya vumbirhi. Yi le henhla swinene. Hi hava xirhapa kambe hi na nkateko wo tshama ekusuhi na phaka. Ndzi kota ku famba na vanghana va mina hi ya tlanga kona.

Ndzi na ntshembo wo hlawuriwa eka xipanu xa bolo naswona ndzi navela wonge hi nga tlanga na xikolo xa n'wina. Ndzi ta mi endzela loko ndzi ta vona kokwana wa xisati hi nkarihi wa Khisimusi.

Ndzi kombela nhlamulo sweswi. Ndzi ta tshama ekhomphyuteni ndzi yimela nhlamulo ya n'wina.

Salani

Jim

Rhumela

Ntivomarito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo ya wona. Tirhisa marito ya ntlanhu ku tsala swivilwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

Marito ya ntoloveloo

bolo
cela
henhla
kumbe

laha	ku <u>suh</u> i	xikolo	he <u>nhla</u>	xi <u>sati</u>
tana	kumbe	bo <u>lo</u>	he <u>ta</u>	xi <u>suti</u>
vana	kumile	lo <u>ko</u>	ce <u>la</u>	xi <u>sibi</u>

Siku:

Hlanganisa swivulwa leswi fambaka hi swimbirhimbirhi hi rin'we ra marito lama.

A hi tsaleni

naswona

hikuva

kutani

kumbe

Naswona, hikuva na
kutani i mahlanganisi.
Hi ma tirhisa ku
hlanganisa swivulwa.

Ku na vanhu vo tala edorobeni.

Ku na mimovha yo tala.

Vanhu vo tala va pfumala swirhapa.

Va tshama etifuleteni.

Jim u tshama ekusuhi na xikolo.

U famba hi milenge ku ya exikolweni.

Ku na xidan'wana xo hlambela exikolweni
xa vona.

U dyondza tidyondzo ta ku hlambela.

Jim u tshamela ku lahleka.

Ku na switarata swo tala.

Ndzi na ndhawu yo tala yo tlangela eka
yona.

Ndzi tshama ekusuhi na phaka.

A hi tsaleni

Tsala ritofularha ra rito rin'wana na rin'wana leri tsariweke hi ku
tikisa kutani u ri tsala exivandleni lexi nyikiweke.

thyakile

kule

khuma

koma

ehansi

Xikolo xi le kusuhi.

kule

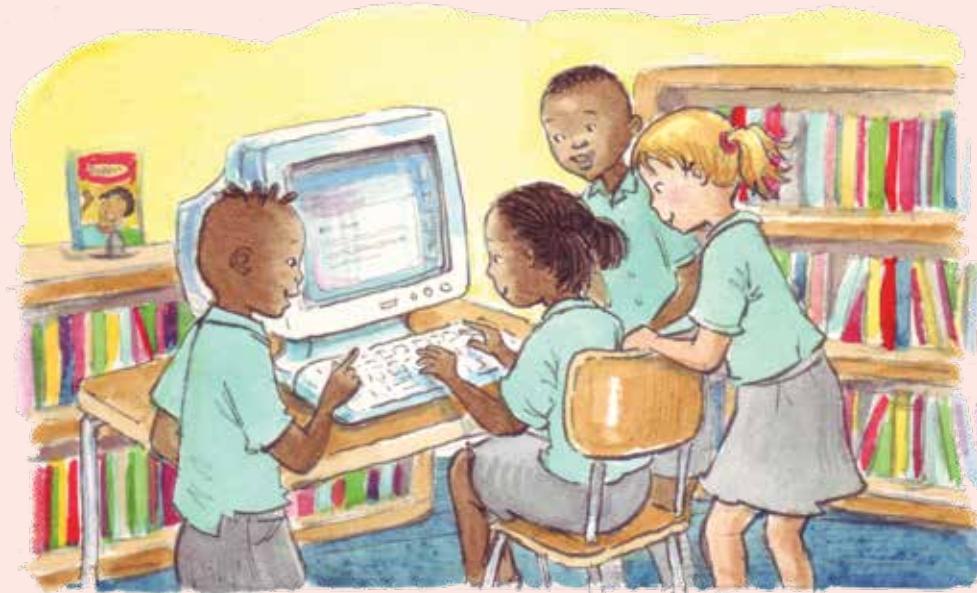
Xana wa ha
tsundzuka leswaku
mavizweni swi vula
yini? I rito leri nga
na nhlamuselo yin'we
na rito rin'wana.
Ritofularha i rito leri
kanetaka nhlamuselo
ya rito rin'wana.

Vana va vulavulela ehenhla.

Hi famba hi ndlela yo anama ku ya exikolweni.

Swi teka nkarhi wo leha ku fika exikolweni hi milenge.

Phaka ya hina yi basile.

A hi hlayeni

Eka: Jim@school.comYi huma eka: Bongi@library.com

1 Ndzati 2015

14:45

Eka Jim

Heyi, hi yi kumile imeyili ya wena. Hinkwerhu hi tirhisa khomphyuta ya le layiburari.

Na hina ha ku navela swinene. Xikolo xa n'wina i xikulu ngopfu. Mhaka ya ku dyondza swa ku hlambela i mahungu lamanene. Hi navela ku ku endzela na ku vona xikolo xa n'wina.

Kumbexana hi nga ku vona Khisimusi ri nga si fika.

Sala kahle

Bongi, Rhandzu, Aki na Jabu

Rhumela

A hi tsaleni

Hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Xana i mani a nga hlamula imeyili?

Xana u hlamule hi siku rihi?

Xana u hlamule hi nkarhi muni?

Xana vana a va tshamile kwihi?

Siku:

A hi tsaleni

Tirhisa maendli ku hetisa swivulwa leswi landzelaka. Boxa leswaku xivulwa xi le ka nkarhi wa sweswi kumbe eka nkarhi lowu nga hundza.

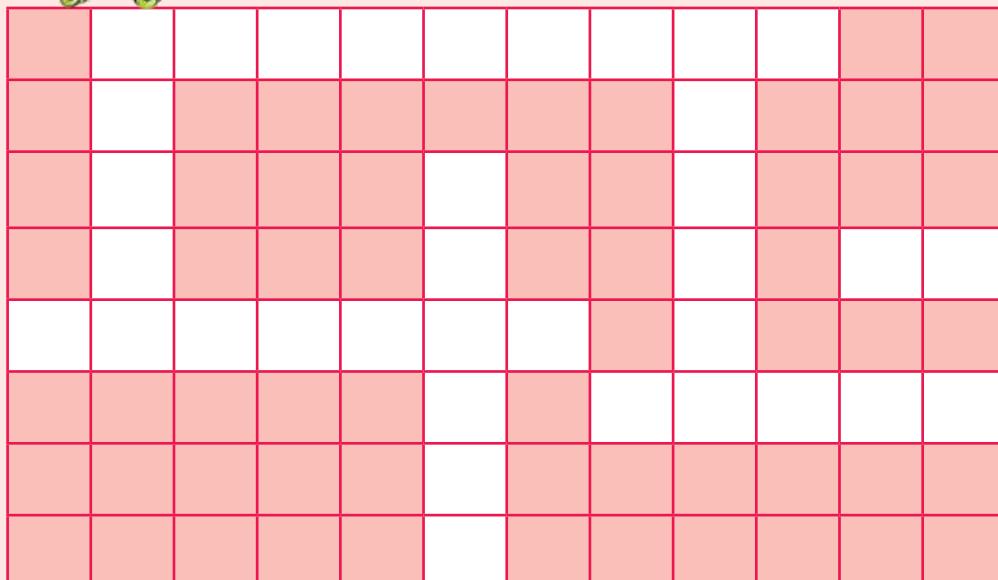

rhurha rhurherile	Jim wa rhurha ku ya edorbeni. N'hweti leyi nga hela Jim u _____ edorbeni.	sweswi
lava lavile	Tata wa yena u _____ ntirho. Tolo tata wa yena u _____ ntirho.	
ya yile	U _____ exikolweni. Tolo Jim u _____ exikolweni.	
rholela rholerile	Thandi u _____ buku. Tolo Thandi u _____ buku.	

A hi hungaseni

Tata marito eka giridi. Hlayela maletere eka rito rin'wana na rin'wana ku ku pfuna ku kuma rito leri faneleke.

henhla

na

hansi

kambe

tlheloh

hikwalaho

xikarhi

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Ku nyika swiletelo swa ndlela

A hi hlayeni

Languta mepe kutani u hlamula swivutiso leswi landzelaka.

		A	B	C	D
		Xitarata xo sungula	Xitaratana xa vumbirhi	xitichi xa swihahampfuka	Xitaratana xa vunharhu
6	poso	Xitarata xa Mandela			
5	xitichi xa switimela				xitichi xa maphorisa
4	Xitarata xa rhaliweyi				khireche
3	Xitarata xa Church		kereke	phaka	
2	supamakete			xikolo	
1	Xitarata xa Rose	xibedhlele			garaji
	Xitarata xa Flower				feme

Siku:

A hi tsaleni

Languta mepe kutani u tsala tinhlamulo ta swivutiso leswi.

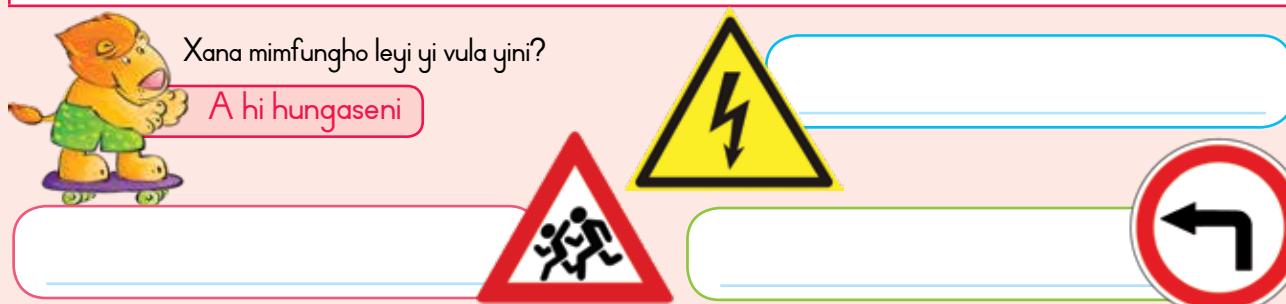
Marito ya
ntoloveloo

khefi
khona
kereke
makete

Xana xikolo xi le ka xitarata xihi?	
Xana supamakete yi le ka khona yihi?	
Xana xibedhlele xi le ka xitarata xihi?	
Hi tihi tindhawu leti nga hlayiseka leswaku vana va nga tlangela eka tona?	
Hi tihi tindhawu leti nga na pongo?	
Hi tihi tindhawu leti nga hlayisekangiki ku tlangela eka tona?	
Tsala swiletelo swa ndlela yo suka exikolweni ku ya eposweni.	<p>A hi tsaleni</p>

Tsala swiletelo swa ndlela yo suka exibedhlele ku ya exikolweni.

Tsala swiletelo swa ndlela yo suka exikolweni ku ya egaraji.

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Siku

A hi tsaleni

Adiresa
vhilopho yi
ya eka wena
n'winyi.

A hi tsaleni

Dirowa ntila ku suka eka bokisi ra wasi ku fika eka bokisi
ra pinki ku hetisa xivulwa xin'wana na xin'wana. Eka
xivulwa xin'wana na xin'wana nkhwatihata rihlanganisi.

Marito ya kambe, kutani
na hikuva i mahlanganisi.
Hi ma tirhisa ku
hlanganisa swivulwa.

U tsemakanye patu hikuva

U tekile buku ya yena ya rhesipi
hikuva

A ndzi ya ku tlageni ka bolo ya
milenge kambe

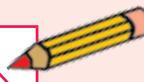
A ndzi nga tivi masiku lama hi
endlaka switoloveto swa netibolo hi
wona kutani

Ndzi yile eku etleleni nivusiku
swinene hikwalaho

A ndzi nga ri na swo hlaya kutani

Hi yile erivaleni ra swa mintlangu
hikuva

U yile etliniki hikuva

ndzi yile elayiburari.

ndzi langutile eka bodo ya switiviso.

rhoboto a yi ri ya rihlaza.

ndzi yile ni tibusu ta mina ta bolo
ya milenge exikolweni.

a lava ku baka khekhe.

a hi tlanga ntlangu.

a ndzi kotangi ku pfuka nimpundzu.

a nga titwi kahle.

Siku:

A hi tsaleni

Khwatihata maviti lama faneleke ku sungula hi letere lerikulu.

bongi	mandla	mhawuri	lusikisiki	durban	dan
Musumbunuku	xitulu	khekhe	buku	polokwane	xiluva
pene	busi	bayisikiri	xikero	johannesburg	penisele

A hi hungaseni

Rhumela Bongi na Rhandzu xirhambo xo ta ekhonsatini ya xikolo xa n'wina. Tatisa vuxokoxoko eka khadi ra xirhambo u tlhela u dirowa no tsala swiletelo swa ndlela ku suka exitichini xa xitimela kumbe exitichin xa mabazi ku ya exikolweni xa n'wina.

Eka Bongi na Rhandzu

Ma rhambiwa eka khonsati

ya xikolo xa hina.

Siku:

Xikolo:

Nongonoko wa khonsati

Dirowa swiletelo swa ndlela ku suka exitichini ku ya exikolweni. Engetela mavito ya switarata na tindhawu leti va nga ta hundza eka tona.

A hi endleni

Endla mepe wa wena.

Tsema swifaniso swa tindhawu to hambana eka phepha ro tirhela na 95 (eka pheji na 63) u tlhela u swi namarhet a eka giridi leyi. U ta fanel a ku ehleketa laha u nga ta veka ndhawu yin'wana na yin'wana. U nga tihlawulela yin'wana ya tindlu kutani u hlawa laha u nga yi damarhetaka kona. Xana wa swi tsakela ku tshama ekusuhi na xikolo?

	A	B	C	D
b				
5				
4				
3				
2				
1				

Siku:

Marito ya
ntoloveloo

ehansi
ehenhla
etlhelo
exikarhi

Kombisa munghana wa wena mepe. Kombetela laha u nga veka ndhawu yin'wana na yin'wana. Tatasa nomboro na letere ku kombisa laha ndhawu yin'wana na yin'wana yi nga kona. Exivandleni lexi nyikiweke, hlamusela hikwalaho ka yini u vekile xifaniso endhawini leyi.

Hlamusela munghana wa wena leswaku hi tihi tindhawu leti nga hlayiseka na leti nga hlayisekangiki ku tlanelo eka tona.

Sweswi vula tibuloko leti tindhawu leti ti kumekaka eka tona.

Vula leswaku hikwalaho ka yini u vekile tindhawu leti laha ti nga kona. Hikuva ...

Xana tliliniki yi le kwihi?

Xana layiburari yi le kwihi?

Xibedhlele xi le kwihi?

Xana xikolo xi le kwihi?

Xana xitichi xa vatimela-ndzilo xi le kwihi?

Xana xitichi xa maphorisa xi le kwihi?

Xana xitichi xa switimela xi le kwihi?

Xidan'wana xo hlambela xi le kwihi?

Xana tifulete ti le kwihi?

Xana phaka yi le kwihi?

Xana yindlu ya ka n'wina yi le kwihi?

Xana supamakete yi le kwihi?

Xana kereke yi le kwihi?

Ku hlaya hi vukheta

A hi endleni

Vutisanani swiletelo swa ndlela yo ya etindhawini
to hambana emepeni. Tirhisani marito lama
landzelaka.

jikela eximatsini

jikela exineneni

hundza phaka

U ta vona ___ exineneni xa wena

yana emahlweni na patu

ekhoneni jikela

Ntivomarito

Tlhantlha marito lama landzelaka ku kombisa mapeletwana ya wona. Tlhela u
nambara marito eka bokisi rin'wana na rin'wana ku ya hi nonganoko wa maletere.

1	xi/be/dhle/le
3	hlambela
2	xitimela

	phorisa
	layiburari
	khona

	supamakete
	khefi
	garaji

	puwa
	makete
	thekisi

A hi hlayeni

Hlaya xinavetiso eka pheji leri landzelaka kutani u bula na munghana wa
wena hi leswi xinavetiso xi tshembisaka swona. Hlamula **ina** kumbe **e-e** eka
swivutiso leswi.

Hlaya swivutiso kutani u fungha (✓) ina kumbe e-e .	ina	e-e
Xana u ehleketa leswaku xikipa xi nga endla leswaku u tsutsuma ngopfu?		
Xana u ehleketa leswaku xikipa xi nga ku pfuna ku va muhluri?		
Xana u ehleketa leswaku xikipa xi ku endla leswaku u titwa u ri munhu wa vuswikoti bya le henhla?		
Xana u ehleketa leswaku xikipa xi chipile?		
Xana u ehleketa leswaku xinavetiso lexi xi na ntijiso no khorwisa?		
Xana u tiva xinavetiso xin'wana lexi nga riki xa ntijiso?		

Siku:

Xikipa lexí n'wana un'wana na un'wana loyi a tlhariheke a faneleke ku va na xona!

Vana, loko mi lava ku saseka mi fanele ku va na
Xikipa xo saseka swonghasi.

Xi ta tlakusa vuswikoti bya ku tsutsuma kutani
mi va tinghwazi.

Mi ta titwa mi ri vanhu va manyunu loko mi
ambarile **xikipa lexí xa manyunu.**

Mi ta rhambiwa etiphatini ta vanhu hinkwavo.

Xava xin'we namunthha.

Mixavo ya le hansi edorobeni hinkwaro.

R150 ntsena! Nchipiso i wa vhiki rin'we ntsena.

A hi hungaseni

Tiendlele xinavetiso xa wena. Dirowa xifaniso kutani u tsala swivulwa leswi
nga kucetelaka vanhu ku xava.

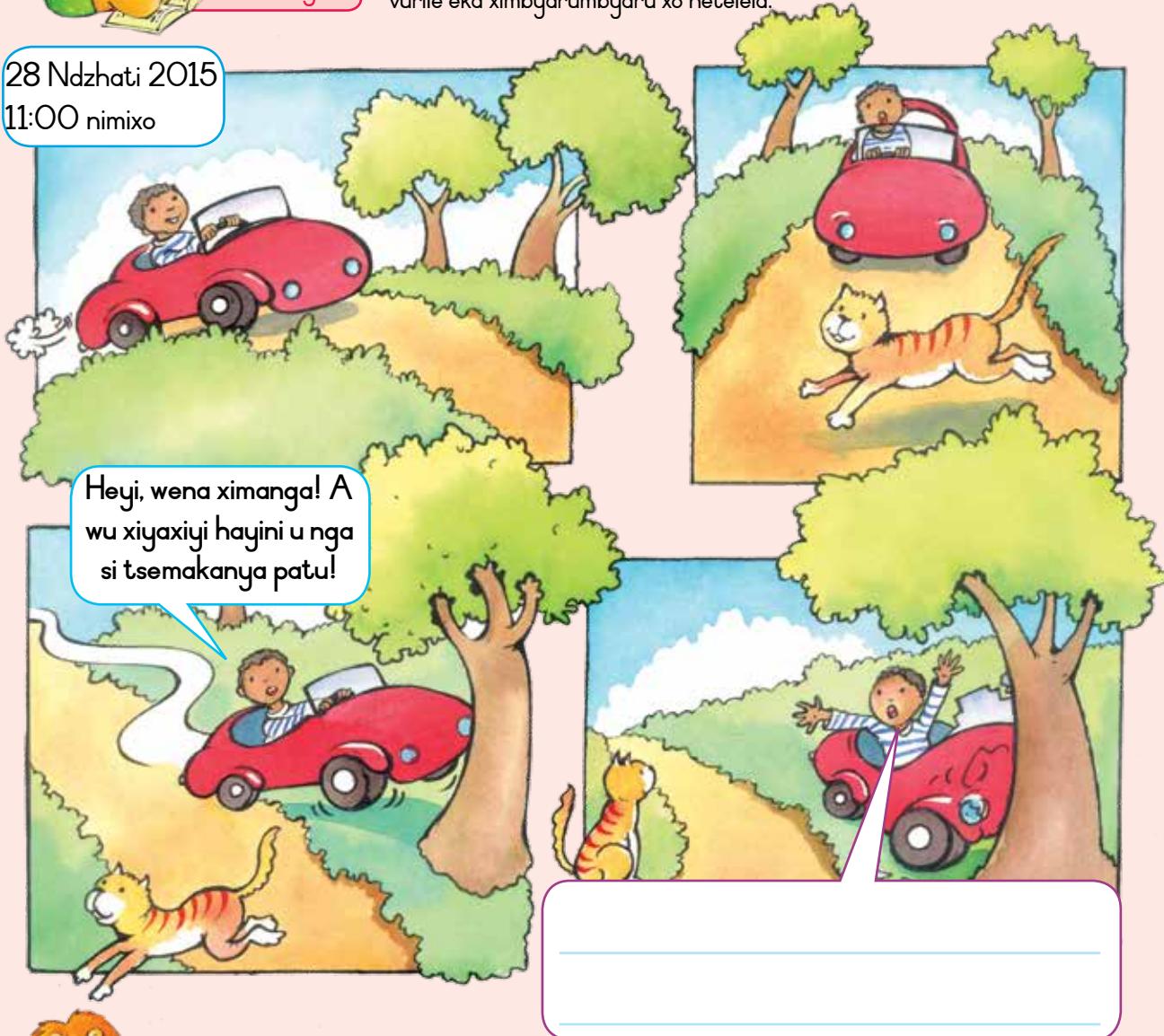
Hi vona nghozi

A hi hlayeni

Hlaya xitori xa swifaniso kutani u tata leswi u vonaka leswaku muchayeri u swi vurile eka ximbyarumbyaru xo hetelela.

28 Ndzhati 2015
11:00 nimixo

A hi tsaleni

Xana u ehleketa leswaku wanuna a nga swi kota ku chayela movha wa yena endzhaku ko va eka nghozi ya movha? Xana u fanele ku vitana maphorisa? Sweswi tsala swivulwa swinharhu hi leswi u vonaka leswaku swi ta humeleta eka xitori lexi.

Marito ya
ntoloveloo

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimpfumawulo ya wona kutani u tatisa eswivandleni laha hansi. Tirhisa marito ya ntluhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

xihlala

ntiyiso

ntima

vhilwa

vhiki

rhiya

rihlaya

rhanga

ntiyiso
rhanga
vhiki
rihlaza

ntila	rhesipi	vhilopo	rihlaza

Hlaya xivulwa xin'wana na xin'wana. Bana xirhendzevutana eka risivinene leri u nga ri tirhisaka ematshan'wini ya marito lama khwatihiatiweke.

Wanuna u chayisa murhi hi movha.	wena	yena	vona	hina	swona	xona
Ximanga xi tsemakanya ndlela.	wena	yena	vona	hina	swona	xona
Jim na Thandi va vonile nghozi.	wena	yena	vona	hina	swona	xona
Thandi u fanele ku tsalela maphorisa xiviko.	wena	yena	vona	hina	swona	xona
Mina na Thandi hi yisile ximanga ekaya.	wena	yena	vona	hina	swona	xona

Dirowa ntila ku yelanisa masivinene eka kholomu yo sungula na maviti lama faneleke eka kholomu ya vumbirhi.

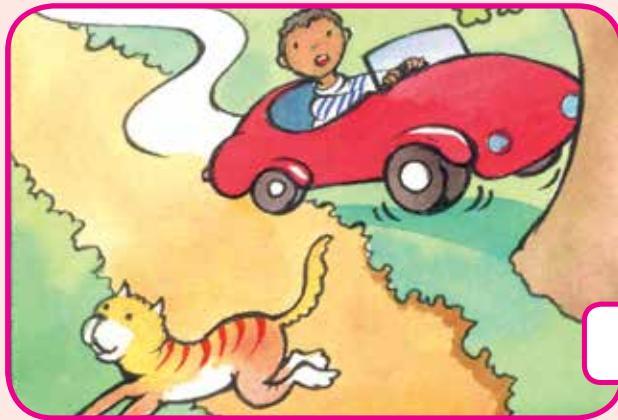
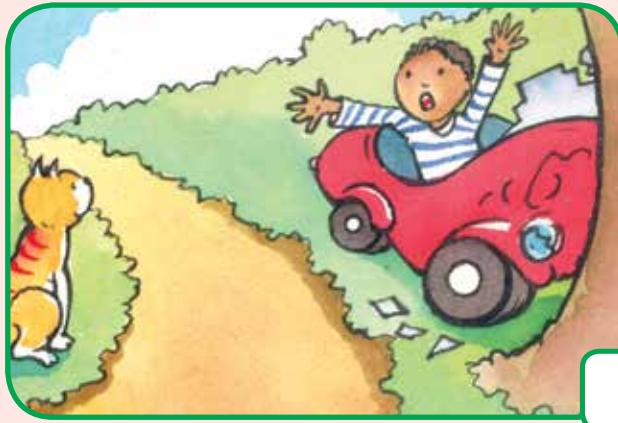
swona	vana
yona	tibuku
xona	swifuwo
yena	ximanga
tona	doroba
rona	mufana
vona	mbyana

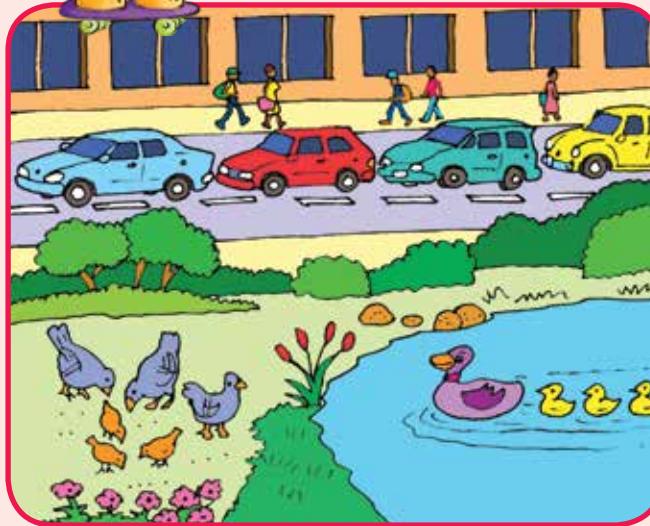
A hi endleni

Nambara swifaniso leswi ku kombisa nongonoko lowu faneleke u tlhela u byela munghana wa wena leswi humeleleke eka ndzandzelelano lowu nga wona.

A hungaseni

Boxa ku hambana exikarhi ka swifaniso leswimbirhi.

Siku:

A hi tsaleni

U fanele ku tata fomo ya ngodzi.

Tianakanye u ri endleleni yo ya ekaya u huma exikolweni. U vonile ngodzi ya movha. U vonile muchayeri wa movha a ringeta ku vhika ximanga. Movha wu yile wu ya chayisa murhi kambe muchayeri kun'we na ximanga a va vavisekangi. Hi wena ntsena u voneke ngodzi leyi kutani u komberiwile ku tsala hi leswi humeleleke. U nga si tata fomo, byela munghana wa wena leswi u nga ta hlamusela swona.

Fomo ya xiviko xa ngodzi ya movha

Vito ra wena:	
Siku ra ngodzi:	
Nkarhi wa ngodzi:	
Leswi humeleleke:	
Xosungula	
Kutani	
Endzhaku ka sweswo	
Eku heteleleni	
Nsayino:	

Khonsati ya xikolo

A hi vulavuleni

Hlaya nongonoko hi vuxiyaxiya kutani u byela munghana wa wena leswi khonsati yi nga ta va xiswona. Vula lexi u nga ta tiphina ngopfu hi xona.

Nongonoko wa khonsati ya xikolo xa phurayimari ya NEW TOWN

Siku: 3 Ndzati 2015

Nkarhi: 13:00 ku fika 15:30

Nkarhi	Giredi	Ayitheme
13:00		Ku pfula ntirho hi Nhloko ya xikolo: Manana Gaga
13:10	Giredi ya 1	Risimu ra Winnie Poho
13:20	Giredi ya 2	Risimu: A hi yi chavi mhisi ya nsele
13:40	Giredi ya 3	Xivasi na nsinya wa nyawa Vatlangi: Jim u tlanga xiave xa Xivasi Thandi u tlanga xiave xa mana wa Xivasi
14:00 – 14:30		Ku wisa Vana hinkwavo va xikolo va ta nyikiwa juzi na mbvacha. Tiyi na kofi swi ta xaviseriwa vatsvari.
14:30		Ku nyika vana va tiGiredi ta 1, 2 na 3 masagwati.
15:00	Giredi ya 4	Khwayere ya vana va xikolo yi yimbelela Risimu ra Rixaka.
15:15		Mbulavulo wo pfala: Holobye wa Dyondzo ya Masungulo.

A hi tsaleni

Xiya nongonoko kutani u hlamula swivutiso leswi.

Xana khonsati yi sungula hi nkarhi muni?

Xana i mani a nga ta pfula ntirho?

Xana vana va Giredi ya 1 va ta endla yini?

Siku:

Xana ku ta humelela yini hi 13:20?	
I vamani swimunhuhatwankulu swa ntlangu wa 13:40?	
Xana tlilasi ya Giredi ya 4 yi ta endla yini?	
Xana ku ta humelela yini hi nkarhi wa ku wisa?	
Xana i mani a nga ta nyika mbulavulo wo pfala khonsati?	
Loko a wu yile ekhonsatini, xana hi yihi ayitheme leyi a wu ta tiphina ngopfu hi yona?	
A wu ta kayela yini loko u fika hi 14:30?	1 2 3 4

A hi hungaseni

Dirowa phositara
yo tivisa khonsati
leyi. Tsala
vuxokoxoko lebyi
faneleke.

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

A hi hlayeni

Mahungu ya vana

Xikolo xa New Town xi vile na
Khonsati ya kahle swinene

Muviki: Yvonne Noates

4 Ndzati 2015

Vana va xikolo xa New Town va endlile khonsati ya xiyimo xa le henhla ngopfu tolo. Va hungasile vanhu hi swiphemu swa le ka "Winnie Poho" na tinguluve tinharu. Swimunhuhatwankulu a ku ri Jim Brown na Thandi Ndlovu lava a va tlanga eka xitori xa nsinya wa nyawa. Jim a ri Xivasi kasi Thandi a ri mana wa yena.

Nhloko ya xikolo a yi tsakile ngopfu hikuva Holobye wa Dyondzo ya Masungulo a tile ekhonsatini. "Ndzi tinyungubyisa ngopfu hi xikolo lexi. Vana va le ku tirheni swinene naswona ndza

swi vona leswaku vadyondzisi na vatsvari va le ku tirheni ntirho lowunene."

Xikolo xi nyikile masagwati eka vana lava endlaka ntirhokaya minkarhi hinkwayo. Vana volavo hi vona va humeleleke hi ndlela leyi khensemekaka eswikambelweni swa ANA eka n'hweti leyi nga hundza.

Va vhengele ra tibuku ra *The Big Book Shop* va nyiketile masagwati ya tibuku.

A hi tsaleni

Xana u ehleketa leswaku mutsari wa atikili leyi u ehleketa leswaku
Xikolo xa New Town xi le ku endleni ka swilo swa kahle? U swi tivisa ku yini?

Hikwalaho ka yini vana va kumile masagwati?

Xana xikolo xi ya kumile kwihi masagwati ?

Kopunula xivulwa lexi kombisaka leswaku Holobyte u tsakisiwile hi xikolo lexi.

Ntivomarito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimpfumawulo ya wona kutani u tatisa eswivandleni laha hansi. Tirhisa marito ya ntlhanu ku tsala swivilwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

pensele

nkhavi

n'hwembe

wansati

nkhamu

n'hwari

ngula

ngoma

Marito ya
ntoloveloongopfu
khonsati
nkhensa
pensele

khonsati

ngopfu

nkhensa

n'hweti

Tsala maviti lama siyiweke na mahlawuri lama ya ma hlamuselaka.

Tirhisa marito lama ku ku pfuna.

Mahlawuri

henhla

leyikulu

rivilo

pongo

lehile

Maviti

mimovha

vanhu

miako

mirhi

xikolo

hi

yi na

va na

xa le

yi

A hi hlayeni

Dan u tshama a xwerile naswona u rivala
swilo hinkwaswo.

Lembe leri nga hela u rivarile siku ra yena
ro velekiwa.

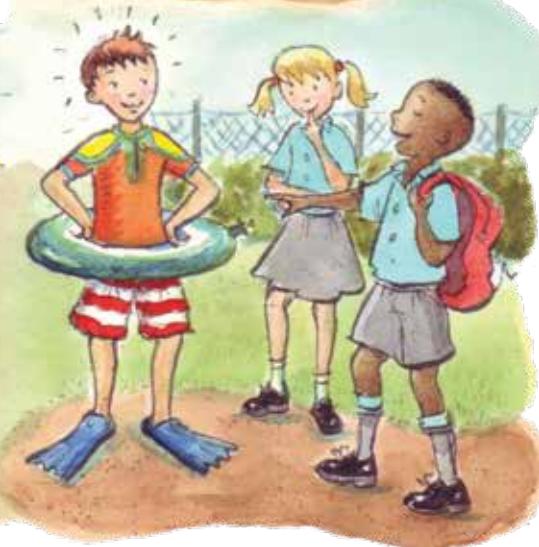
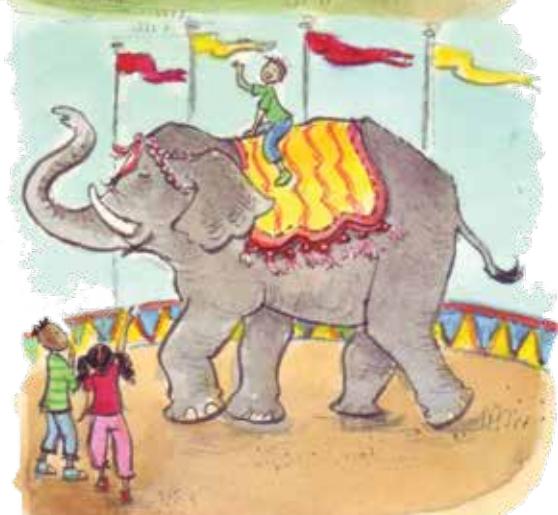
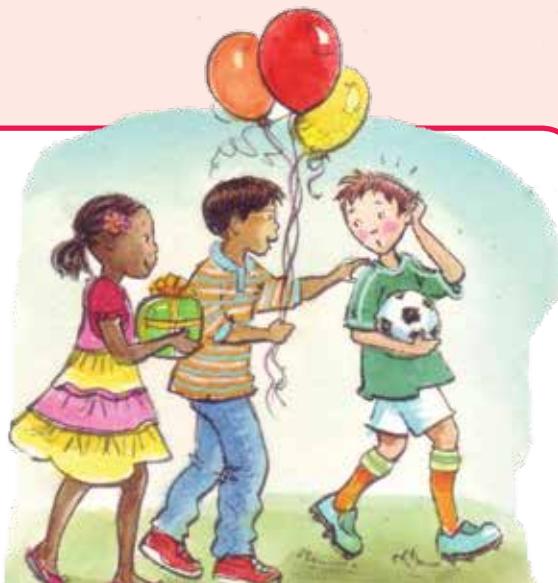
N'hweti leyi nga hela u rivarile bege ya
tibuku ebazini.

Vhiki leri nga hela u khandziyile ndlopfu
esorokisini.

Tolo u siywile hi xitimela ku ya ekhonsatini.

Mpundzu lowu u yile exikolweni a ambarile
xambalo xo hlambela hi xona.

I munhu wa misavu swinene.

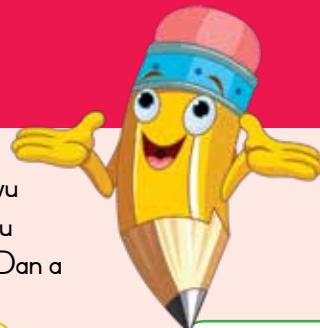

Siku:

A hi tsaleni

Tirhisa mepe lowu
wa miehleketo ku
hlamusela leswi Dan a
nqa xiswona.

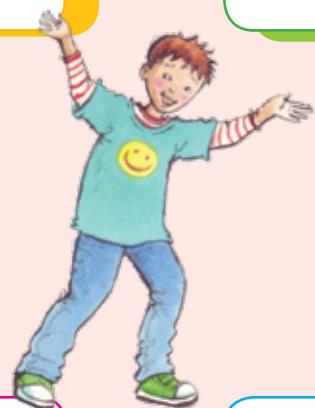
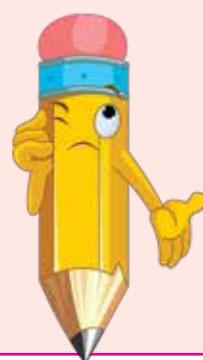

Leswi a langutekisaka xiswona

Handwriting practice lines for the sentence "Leswi a langutekisaka xiswona".

Swilo swo hlekisa leswi a swi endlaka

Handwriting practice lines for the sentence "Swilo swo hlekisa leswi a swi endlaka".

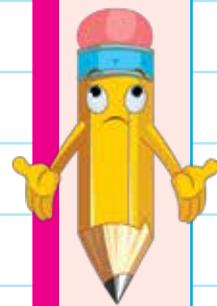

Vanghana va yena

Handwriting practice lines for the sentence "Vanghana va yena".

Leswi Dan a nga swi endlaka ku tsundzuka swilo

Handwriting practice lines for the sentence "Leswi Dan a nga swi endlaka ku tsundzuka swilo".

Ku bula hi mepe wa Afrika-Dzonga

A hi vulavuleni

- Languta mepe wa Afrika-Dzonga.
- Kombetela q̄ wa swifundzankulu.
- Xana u tshama eka xifundzankulu xihi?
- Boxa ntsindza wa xifundzankulu xinwana na xinwana.
- Kombetela swifaniso leswi kombisaka tindhawu ta nkoka eka xifundzankulu xinwana na xinwana.
- Hi swihi swifundzankulu leswi nga eribuweni?

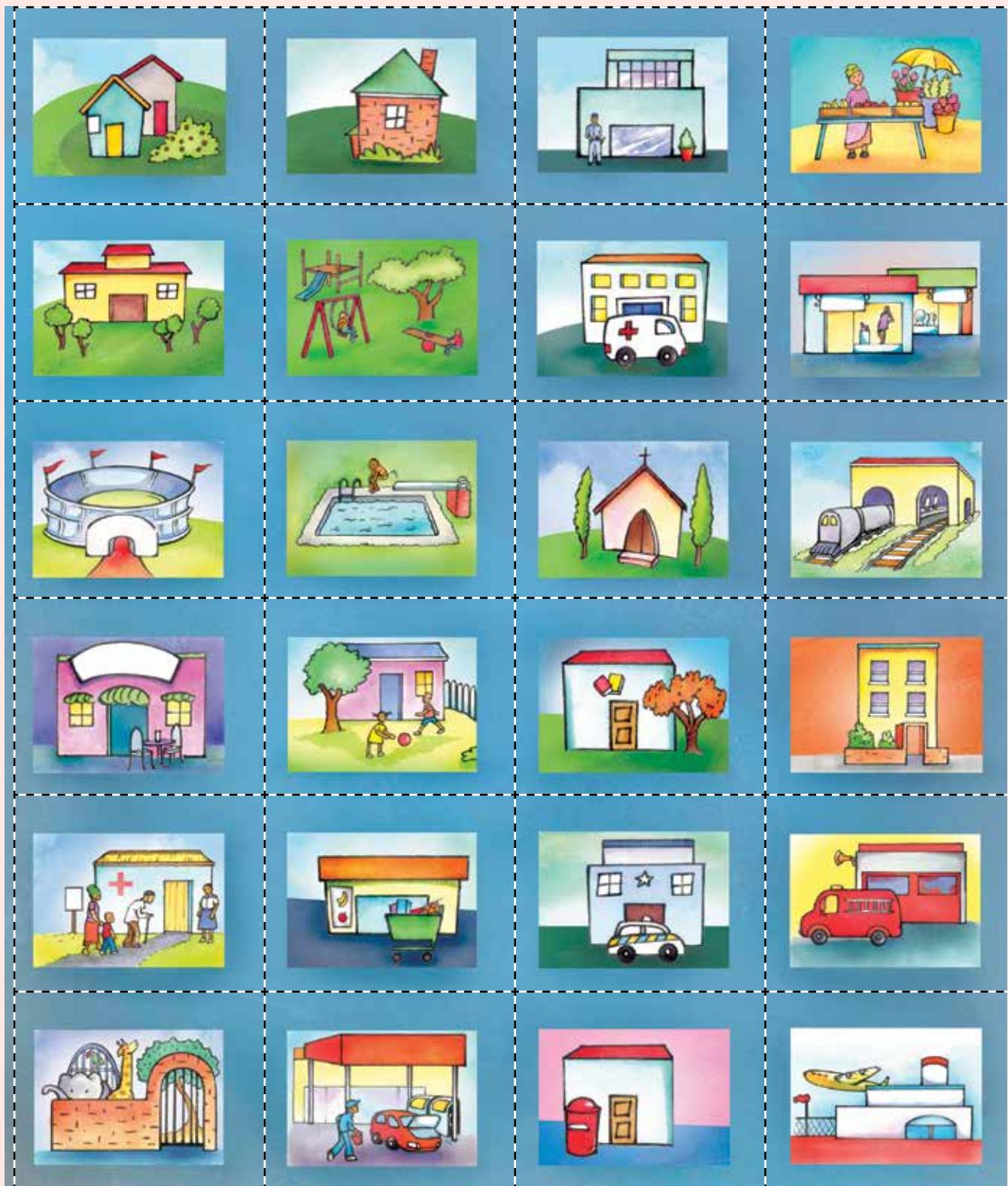
Switsemiwa swa swifaniso

95

A hi endleni

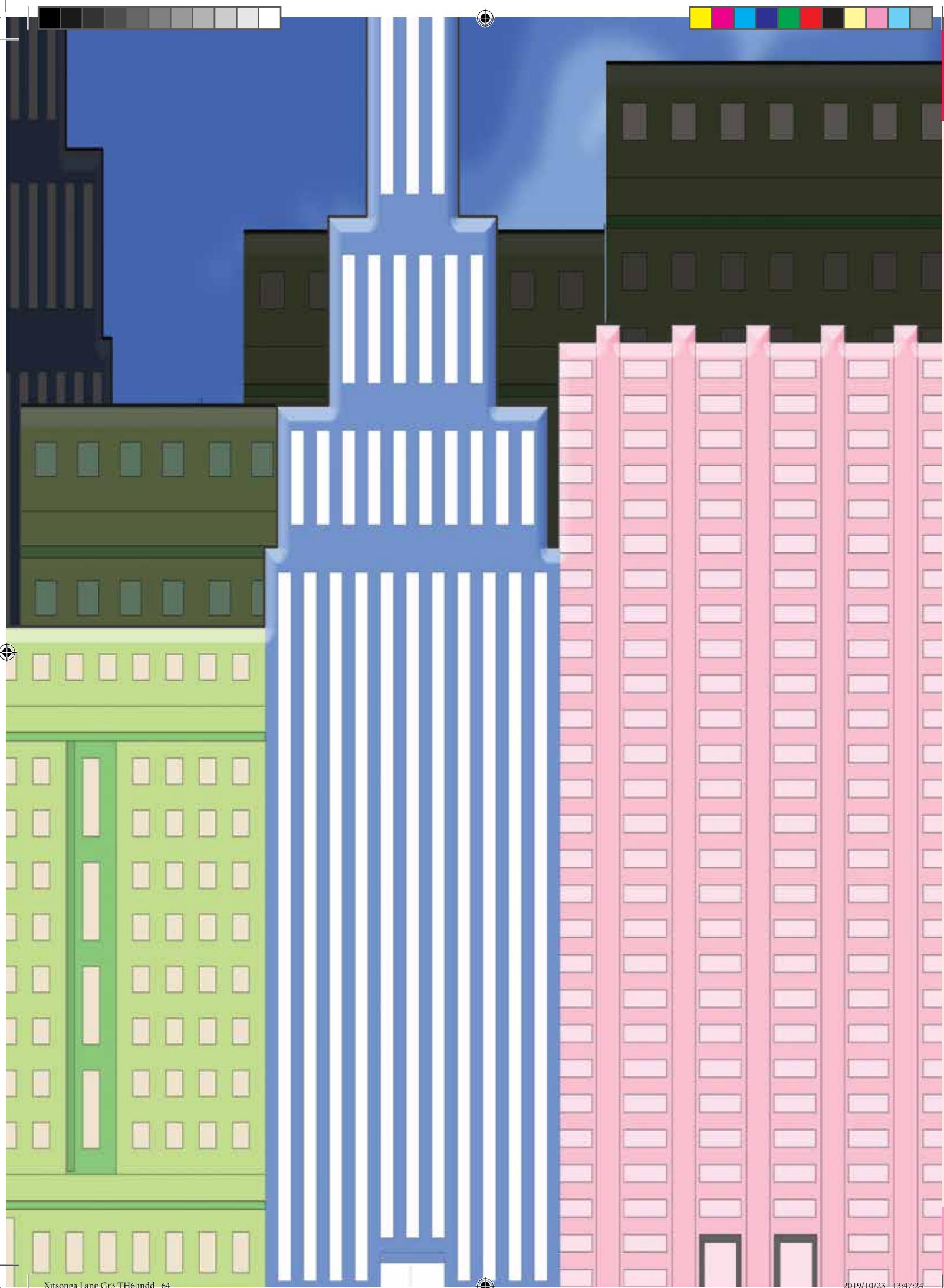
Tsema swifaniso leswi kutani u swi tirhisa ku endla mepe wa wena eka papila ra 48.

Kotara ya 3 – Mavhiki ya 9–10

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

A hi vulavulen!

Bula na munghana wa wena hi xitori lexi u nga ta xi tsala.
Tsala miehleketo ya wena eka pheji leri.

Nkunguhato wa xitori xa mina

Swimunhuhatwa na mbangu

I vamani lava nga exitorini xa wena?

Xana xitori xi humelela kwihi?

Xitori xi humelela rini?

Manghenelo

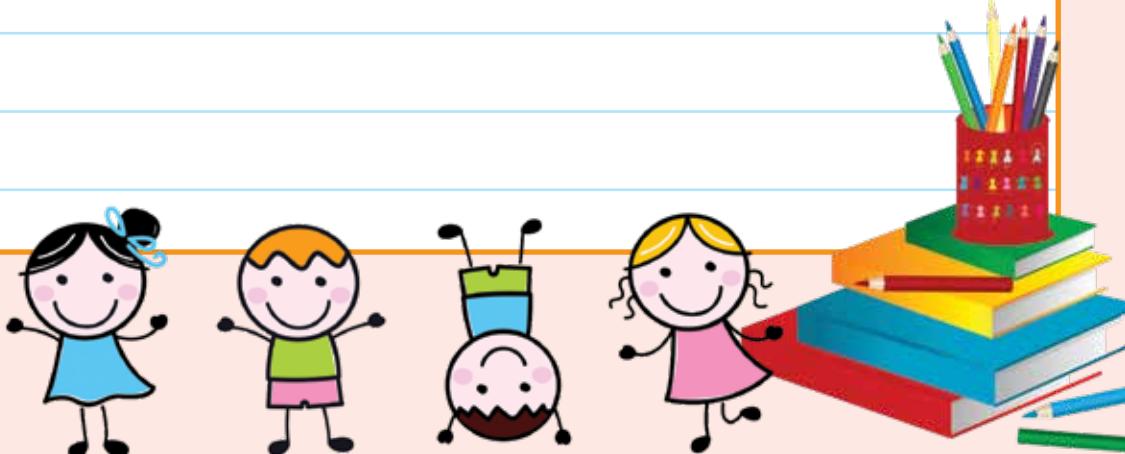
Ku humelela yini eku sunguleni ka xitori?

Miri

Ku humelela yini eka miri wa xitori?

Mahetelelo

Xana xitori xi hela njhani?

A hi hungaseni

Tiendlele buku ya wena. Tsema papila ra buku leri landzelaka.
Tsema eka mintila ya mathonsi. Petsa phepha emitileni. Tsala vito
ra buku ekhavhareni. Tsala vito ra wena ehansi ka vito ra buku,
hikuva hi wena mutsari wa xitori. Dirowa xifaniso ekhavhareni.
Tsala xitori xa wena xi va buku.

KHAVHARA YA LE NDZHAKU

MAYELANA NA MUTSARI

Tsala vito ra wena

Malembe ya wena

Laha u tshamaka kona

8

GOZA RA 4: PETSA EKA NTILA WO HELELA ENDZHAKUKA LOKO U SITEPURILE BUKUYA WENA

KHAVHARA

Dirowa xifaniso laha.

Tsala vito ra buku laha.

Tsala vito ra wena (hi wena mutsari).

1

GOZA RA 1: PETSA EKA NTILA WA MATHONSI

5

Yisa emdhilweni xitiori xa wena laha.

4

Tsala miri wa xitiori xa wena laha.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

Sungula ku tsala xitori laha.

2

Dirowa xifaniso laha.

Heta xitori xa wena.

7

3

9

Yisa emdhilweli xitori xa wena laha.

Tsala leswi humelaka eka mabtelelo ja

xitori xa wena.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

L
e
s
W
in
g
ae
n
d
Z
e
n
i

Nkongomelo wa 7: Vanhu na tindhawu Kotara ya 4: Mavhiki ya 1 - 4

97 Vana lavantshwa exikolweni xa hina 70

Ku hlanya xitshuriwa hi vana lavantshwa exikolweni.
Ku hetisa tafula ra vuxokoxoko byo huma eka xitshuriwa.

98 Tindhawu to hambana eAfrika-Dzonga 72

Switsemiwa no swi namarheta eka swifundzankulu swa kaye emepeni.
Ku hlamula swivutiso swa swifundzankulu leswi va tshamaka eka swona.
Ku hlanya marito no yingisela mipfumawulo.
Ku longoloxa marito ku ya hi nonganoko wa maletere.
Ku tsala swivulwa nakambe ku tirhisiwa mahikahatelo lama faneleke.

99 Maxelo ya hina 74

Ku hlanya xiviko xa maxelo.
Ku tirhisa vuxokoxoko byo huma eka xiviko xa maxelo ku kota ku hetisa chati.
Ku hlanganisa swivulwa hi mahanganisi.
Ku katsa marito ku vumba maviti lamantshwa.

100 Leswi ndzi swi endleke 76

Ku dirowa swifaniso swa mune hi leswi va swi endleke hi mahelavhiki.
Ku hlamusela swifaniso.
Ku tsala xivulwa hi swifaniso no boxa riendli.
Ku yelanisa nkarhi wa sweswi na nkarhi lowu nga hundza.
Ku endlela munghana khadi ya vunghana.

101 Vana lava humaka kuwana 78

Ku hlanya xitshuriwa xa nhlamuselo hi vana lava humaka ematikweni man'wana.
Ku longoloxa vuxokoxoko bya vana.
Ku vumba swivutiso.

102 Leswi hi tiphinaka hi swona 80

Mbalango no tsala mbuyelo.
Ku hlamula swivutiso swo huma eka mbuyelo wa mbalango.
Ku tlhantsha marito hi mapeletwana ya wona.

Ku tsala marito ku ya hi nonganoko wa maletere.
Ku hlawula maendli lama faneleke.

103 Swimanganyana swimbirhi 82

Ku hlanya xitlhokovetselo xa swimanganyana swimbirhi.
Ku hlamula swivutiso swo huma eka xitlhokovetselo.
Ku boxa marito lama nga na yelano wa mipfumawulo.

104 Leswi vuriweke hi swimanga 84

Ku hlanya no encenyeta xitlhokovetselo.
Ku tsala nakambe swivulwa hi marito ya munhu.
Ntlangu wa marito ku tirhisiwa maendli ya nkarhi wa sweswi na maendli ya nkarhi lowu nga hundza.

105 Papila ro ya eka munghana 86

Ku hlamula swivutiso swo huma eka papila.
Ku boxa maviti na mahlamuseri lama tirhisiweke epapileni.

106 Ku hlamusela swilo 88

Ku tirhisa mahlamuseri ku tihamusela.
Ku tirhisa mahlamuseri ku hlamusela swifaniso.
Ku tirhisa mahlamuseri ku hetisa swivulwa.
Ku tsala ndzimana yo hlamusela.
Ku ringanisa swifaniso swimbirhi no boxa ku hambana ka swona.

107 Siku ra layiburari nakambe 90

Ku hlanya xitshuriwa xo nyika vuxokoxoko mayelana na tindlopfu.
Ku hlamula swivutiso swo huma eka xitshuriwa.
Ku tirhisa masivinene ku hetisa swivulwa.

108 Ku hlanya tibuku 92

Ku hlanya khavhara na nonganoko wa leswi nga endzeni.
Ku hlamula swivutiso swo huma eka khavhara na nonganoko wa leswi nga endzeni.
Ku tsala swivulwa va hlamusela leswaku hikwalaho ka yini va ta tsakela ku hlanya buku.

Ku tirhisa maengeteri ku hetisa swivulwa.
Xisombholoti xa ririm.

109 Rendzo ro ya entangeni wa tindlopfu 94

Ku hlanya xitshuriwa hi rendzo ro ya entangeni wa tindlopfu no hlanya phamfuleti ya mayelana na tindlopfu.
Ku tsala swivulwa swa mune ku tirhisiwa leswi va swi dyondzeke hi tindlopfu.
Ku tsala mavito eka xifaniso xa ndlopfu.

110 Ku vulavula hi tindlopfu 96

Ntivomarito na matirhisele eswivulweni.
Ku vutisa swivutiso mayelana na tindlopfu.

111 Ku vulavula hi tindlopfu 96

Ku tirhisa nonganoko wa maletere ku hlanganisa mathonsi.

112 Tsala xitori xa wena 98

Ku kunguhata ku tsala xitori.
Ku tatisa miehleketo ya xitori eka fureme yo tsala.
Ku endla buku ya xitori no tsala xitori.

A hi hlayeni

Jim na Thandi va tlhelele exikolweni endzhaku ka tiholideyi. Xikolo xa vona xi le Joni. Vana hinkwavo exikolweni xa vona va vulavula Xinghezi etlilasini. Hinkwavo va na tindzimi ta le kaya to hambana hikuva va huma etindhawini to hambana. Van'wana va vona va huma ematikweni man'wana. A hi tiveni van'wana va vana lava.

Kapa-N'walungu

Hi mina Magriet. Ndzi na malembe ya nkombo. Ndzi tsakela ku tlanga na swifuwana swa mina.

N'walungu-Vupeladyambu

Hi mina Dipuo. Ndzi na malembe ya nhungu. Ndzi vulavula Xitswana. Swakudya leswi ndzi swi tsakelaka i swiwitsi.

Free State

Hi mina Makgomo. Ndzi na malembe ya kaye. Ndzi vulavula Xisuthu. Ndzi tsakela ku hlaya.

Kapa-Vupeladyambu

Hi mina Jannie. Ndzi na malembe ya nhungu. Ndzi vulavula Xibunu. Ndzi tsakela ku langutisa TV.

Kapa-Vuxa

Hi mina Lulama. Ndzi na malembe ya kaye. Ndzi tlanga na swifuwana swa mina. Ndzi vulavula Xiqhoza.

KwaZulu-Natal

Hi mina Mandu. Ndzi na malembe ya nhungu. Ndzi vulavula Xizulu.

Mpumalanga

Hi mina Siabelo. Ndzi na malembe ya kaye. Ndzi vulavula Xiswazi. Ndzi tsakela ku tlanga bolo ya milenge!

Limpopo

Hi mina Tsakani. Ndzi na malembe ya nhungu. Ndzi vulavula Xitsonga. Ndzi tsakela ku tlanga na vanghana va mina.

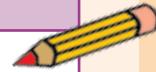

Siku:

Hlaya hi vana lavantshwa kutani u hetisa tafula.
Tata mavito ya vona, malembe ni swifundza leswi va humaka eka swona, ririmis ra le kaya ra vona na leswi va swi rhandzaka. Tlhela u endla mfungho wo gwajula ku kombisa loko va ri vanhwanyana kumbe vafana.

Vito	Malembe			Ririmis ra le kaya	Xifundza	Leswi va swi tsakelaka
Dipuo	8			Xitswana	N'walungu-Vupeladyambu	Swiwitsi

Sweswi hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Xana xikolo xa vana xi le kwihi?			
I vafana na vanhwanyana lavantshwa vangani lava sunguleke xikolo namuntlha?	Vafana va _____ Vanhwanyana va _____		
I vangani vana lava nga na malembe lama:	7 wa malembe	8 wa malembe	9 wa malembe
Xana Thandi na Jim va tshama exifundzeni xihi? (Tlhela u hlaya xitori.)			
Xana va vulavula ririmis rihi etlilasini?			

A hi endleni

Ku na swifundza swa tsevu leswi siyiweke emepeni. Swiphemu leswi nga riki kona swi le ka papila leri landzelaka. Swi tseme kutani u swi namarheta emepeni eka tindhawu leti faneleke.

Kapa-N'walungu

N'walungu-Vupeladyambu

Gauteng

Mpumalanga

A hi tsaleni

Hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Xana u tshama exifundzeni xihi?	
Xana u vulavula ririmi rihi ekaya?	
Xana u vulavula ririmi rihi exikolweni?	
Hi swihi swifundza swin'wana leswi u nga tshama u ya eka swona?	
Xana i yini xo hlawuleka hi xifundza xa wena?	

Siku:

Ntivo marito

Hlayela marito lama ehenhla u tlhela u ya nambara ku ya hi nongonoko wa maletere.

2	endzhaku
3	ndzhongo
1	ndzheko

	xikan'we
	kun'we
	rin'we

	handle
	lwandle
	malwandla

	tindzimi
	ndzima
	ndzingo

Marito ya
ntoloveloo
endzhaku
handle
kan'we
tindzimi

Tsala xivulwa xin'wana na xin'wana u tirhisa mahikahatelo lama faneleke.
Tlhela u tsala na rixaka ra xivulwa xin'wana na xin'wana.

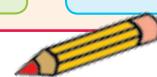
A hi tsaleni

nhlamuselo

xivutiso

xileriso

xihlamalo

dipuo u tsakela swiwiitsi

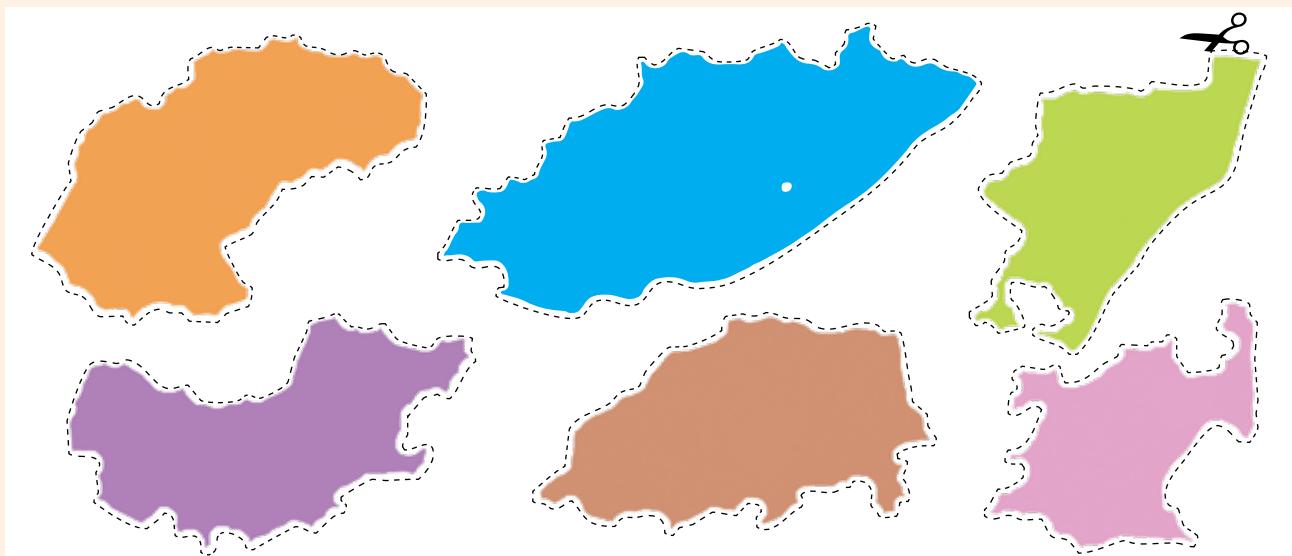
Nhlamuselo

Dipuo u tsakela swiwiitsi.

tirha swinene u ta kota ku pasa

u vulavula tindzimi tingani

yoo mpfula ya na kasi a ndzi na xambhulela

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

73

A hi hlayeni

Avuxeni. Maxelo ya namuntlhha ya yime hi ndlela leyi:
Ku ta na mpfula eKwaZulu-Natal na le Kapa-Vuxa.

Ri ta tlhava ku tlhela ku hisa eLimpopo na
le Kapa-Vupeladyambu.

Ku ta va na mapapa laha na lahaya eGauteng.

Ku ta titimela eFree State.

Ku ta va na bubutsa, tilo ri ta duma ri tlhela ri hatima eMpumalanga na le
N'walungu-Vupeladyambu.

Ku ta va na moya eKapa-Vupeladyambu.

A hi endleni

Khwatihata vito ra xifundza na maxelo ya xona. Tsema mimfungho ya maxelo etshakwini
ra pheji leri landzelaka kutani u yi namarheta eka chati ya maxelo. Byela munghana wa
wena leswaku maxelo ya njhani eka xifundza xin'wana na xin'wana.

Gauteng	Kapa-Vupeladyambu	KwaZulu Natal	Kapa-Vuxa	N'walungu-Vupeladyambu	Mpumalanga	Free State	Kapa-Vupeladyambu	Limpopo

Siku:

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mimpfumawulo ya wona. Tirhisa marito ya ntłhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

tlhava	bubutsa	tsema	mpfula	moya
tlharhi	xiputsa	tseleka	mpfuvu	voya
tlhaka	tlhuvutsa	tsentela	mpfundla	toya

Marito ya
ntoloveloo

bubutsa
moya
mpfula
tlhava

A hi tsaleni

Hlanganisa swivulwa leswi landzelaka hi ku tirhisa rin'wana na rin'wana ra marito lama nyikiweke.

kambe

hikuva

hikwalaho

kasi

A va nga yi exikolweni namuntlhha.

I Mugqivelha.

Dipuo u na malembe ya nhungu.

Makgomo u na kaye.

Mpfula ya na.

Jim u ta tirhisa xambhulela.

Ndzi lava ku xava bayisikiri.

A ndzi na mali yo ringanelha.

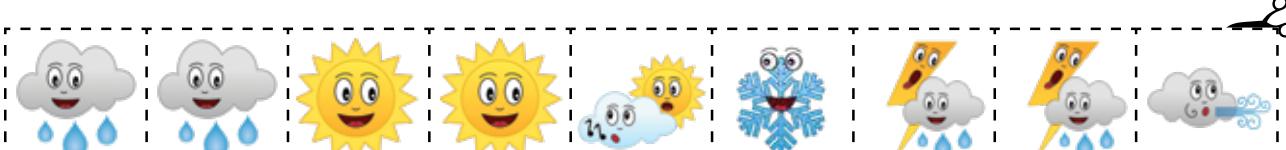

A hi tsaleni

Tsala xirhangi xa marito lawa.

Xirhangi
Xirhangi i xiphemu xo sungula xa rito
xi nga kombisaka vunyingi kumbe
vun'we.

mufambi	mu-	muaki	
mutirhi		vafana	
tihuku		maribye	

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

75

A hi endleni

Dirowa swifaniso swa mune
swa swilo leswi u swi endleke
eka mahelavhiki ya vhiki leri
nga hundza. Vulavula na
munghana wa wena hi leswi
u swi endleke.

A hi tsaleni

Sweswi tsala xivulwa xa xifaniso xin'wana na xin'wana u tlhela u khwatihata riendli.

Ndzi tlangile bolo ya milenge.

A hi tsaleni

Yelanisa nkarhi wa sweswi na nkarhi lowu
nga hundza wa maendli lama.

Nkarhi lowu nga hundza wa
maendli wu vumbiwa hi ku lungeleria
-ile. Nkarhi wun'wana ku lungeleria
xitwari xa -e eka riendli. Xiya maendli
tanihi nwe na endle.

xava

xavile

nwe

haha

kumile

ta

dyile

khomile

endla

wa

endle

chayerile

nwa

hahile

dya

khoma

chayela

tile

wile

kuma

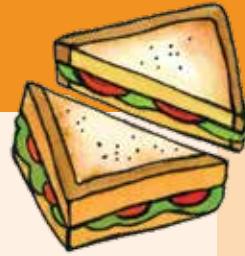

Siku:

A hi tsaleni

Tirhisa maendli ku hetisa swivulwa leswi landzelaka. Boxa loko xivulwa xi ri eka nkarhi wa sweswi, lowu nga hundza kumbe lowu taka.

Hlawula rito leri faneleke	Hetisa swivulwa leswi hi riendlili leri faneleke.	Xana xivulwa lexi xi le ka nkarhi wa sweswi, lowu taka kumbe lowu nga hundza?
xava	Ndzi ta xava sangweji hi swakudya swa ninhlekanhi.	lowu taka
xavile	N'hweti leyi nga hela ndzi _____ yunifomo leyintshwa.	
chayerile	Hasani u _____ movha.	
chayela	Vana va _____ movha kutani va yimisiwa hi phorisa.	
cerile	Ndzi _____ nkele exirhapani.	
cela	Tolo ndzi _____ nkele exirhapani xa mina.	
yimbelela	Hi _____ risimu etlilasini.	
yimbelerile	Tolo khwayerere yi _____ .	

A hi hungaseni

Endla khadi ro
hoyozela munghana
loji a humeleleke eka
swa mintlangu. Boxa
vito ra ntlangu kumbe
xihungasi emahlweni
ya khadi. Tsala
mahungu ya nkoka
endzeni ka khadi.

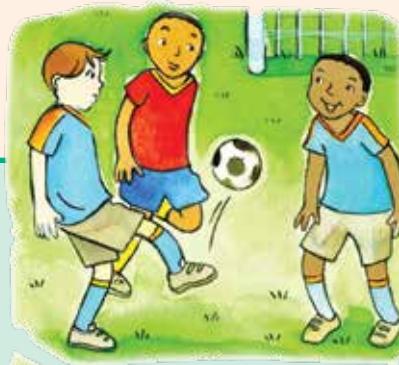
Handwriting practice lines for the word 'Humeleta'.

Vana lava humaka kun'wana

A hi hlayeni

Exikolweni xa hina ku na vana va ntłhanu lavantshwa lava humaka ematikweni man'wana.

Bheki u huma eZimbabwe.

Bheki u rhandza ku tlanga bolo ya milenge. I n'watipala.

Lee i Muchayina.

U dyondza ku hlaya na ku tsala Xinghezi.

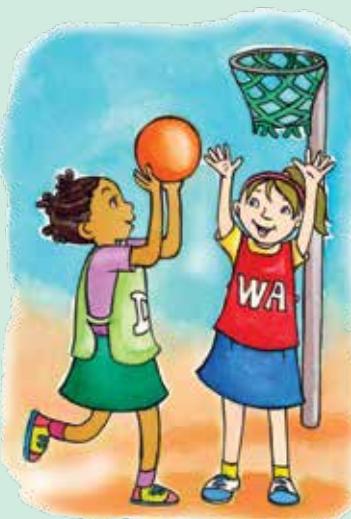
U na swimanga swimbirhi leswitsongo.

Siku rin'wana u tile na swona exikolweni kutani swi tumbela endzeni ka khabodo.

Naresh u huma eIndia.

U tsakela ku tlanga mitlangu ya khomphyuta. U tlanga na munghana wa yena. U na vanghana vo hlaya swinene lava a tlangaka mitlangu ya khomphyuta na vona. U ya esenthareni ya tikhomphyuta masiku hinkwawo loko xikolo xi humile.

Peter u huma eNghilandhi.

U tsakela ku tlanga chese.

Renate u huma eJarimana.

U tsakela ku tlanga netibolo.

Siku:

A hi tsaleni

Hetisa tafula hi vuxokoxoko bya n'wana un'wana na un'wana exitorini lexi.

Vito	Tiko	Xihungasi
Renate	Jarimana	Netibolo

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo. Tirhisa marito ya ntlhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

muchayina	khabodo	senthara	vanghana	tumbela
muchuchisi	khana	thamuka	tinghala	humba
muchini	khatlula	thini	nghamu	tshumba

A hi tsaleni

Tiva munghana wa wena swinene. Tsala swivutiso u tirhisa marito lama: **yini, kwihi, rini, hikwalaho ka yini**. Endzhaku vutisa munghana wa wena u tlhela u tsala tinhlamulo ta yena.

Marito ya ntoloveloo
humba
khana
muchini
vanghana

Leswi hi tipherinaka hi swona

A hi endleni

Endla mbalango ku kumisisa swihungasi leswi vanghana va wena va swi rhandzaka ngopfu. Kombela vanghana va wena va khume leswaku va ku byela ntshanu wa swihungasi leswi va swi tsakelaka swinene. Eka nhlamulo yin'wana na yin'wana, khalara bokisi leri faneleke etafuleni. Sungula etshakwini ra tafula.

Ntlangu	Ku hlaya	Vutshila	Tikhomphyuta	TV

Hi xihi xihungasi lexi rhandziwaka ngopfu?

Hi xihi xihungasi lexi nga rhandziwaki swinene?

Ntivo marito

Tlhantsha marito lama u kombisa mapeletwana ya wona. Nambara marito ebokisini rin'wana na rin'wana ku ya hi nonganoko wa alifabete.

Marito ya ntoloveloo

bolo
emakumu
exikarhi
etlhelo

xi/be/dhle/le	3
khomphyuta	1
Bolo	2

Zimbabwe	
Jarimana	
Nghilandhi	

endzhaku	
emahlweni	
exikarhi	

emakumu	
langutana	
etlhelo	

Siku:

Hi vumba nkarhi lowu nga hundza wa riendl hi
ku lungelela -ile eka nsinya wa riendl.

Bana xirhendzevutana
eka riendl ieri faneleke.

A hi tsalen

Tolo u **nwa/ nwile** juzi hi nkarhi wa lanci.

Dan u **hlwela/hlwerile** ku fika ekhonsatini.

Tolo Thandi u **lahla/lahlide** buku ya yena.

Ndyangu wa mina hinkwawo a wu **khoma/khomile** hi mukhuhlwana.

Hi **baka/bakile** khekhe ra siku ro velekiwa.

Hi **ya/yile** entangeni wa swiharhi vhiki leri nga hela.

Hi **teka/ tekile** xifaniso xa ndlopfu.

Tolo ndzi **dya/ dyile** eka vaJabu.

A hi hungaseni

Kuma ndlela
yo ya eka
xihungatisi lexi u
xi tsakelaka.

Sungula

Bolo ya milenge

Ku tsutsuma

Ku tirha exirhapani

Ntlangu

Khomphyuta

Ku hlayisa swifuwana

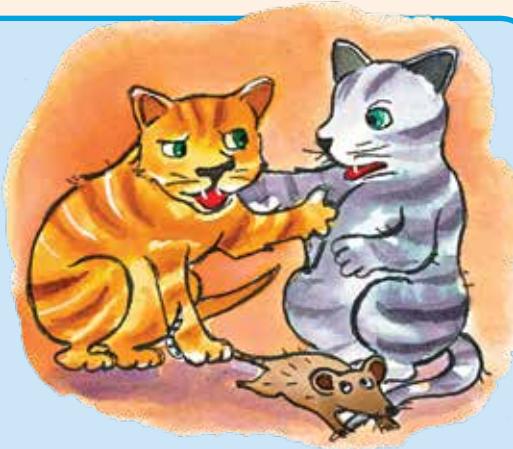
Ku hlaya

Vutshila

A hi hlayeni

Swimanganyana swimbirhi, hi vusiku
byin'wana bya bubutsa lerikulu, swi sungurile
ku holova, kutani swi lwa. Xin'wana a xi
khomile kondlo, kasi xin'wana a xi nga ri na
nchumu, hi leswi swi nga endla leswaku ku
holova ku ya emahlweni.

"Ndzi ta teka kondlo lero," ku vula **ximanga** lexikulu.
"U ta teka kondlo leri? Hi ta vona hi swona!" "Ndzi
ta teka kondlo leri," ku vula ximanga lexikulu. "A wu
nga ri teki kondlo ra mina," ku vula ximanganyana.

Kutani mukhegula loyi a khomile **nkukulu**,
a kukula swimanganyana swimbirhi a swi
humesa ekamareni.

Misava a yi funengetiwile hi **mberha**
na gamboko.

Swimanganyana
a swi nga ri na vuyo.

Kutani swi **nyandlamela**, swi nghena swi miyerile.
A swi tsakamisiwile hi gamboko, swi rhurhumela
wonge swi na ritukulu. A swi swi tiva leswaku hi
vusiku byebyo, bya mpfula leyikulu, a swi antswa ku
etlela ematshan'wini yo holova no lwa.

Tekelela (Circa 1880)

Siku:

A hi tsaleni

Hlaya xiphato na munghana wa wena kutani mi hlamula
swivutiso leswi landzelaka:

Xana swimanganyana a swi lwela yini?

Marito ya
ntoloveloo

holo
holova
horha
hoxa

Hlamusela leswi maxelo a ya ri xiswona nivusiku.

Xana i ncini lexi nga endla leswaku swimanga swi tshika ku lwa?

Ntivo marito

Kuma marito lama nga na yelano
wa mipfumawulo.

nyandlamela	ximanga	nkukulu	mberha
khomela			

tlangela	tlanga	nkulukumba	horha

Tsundzuka

lextsongo

lextsongonyana

lextsongo swinene

Leswi vuriweke hi swimanga

A hi endleni

Phata u tlhela u encenyeta xiphato. Munhu un'we u fanele ku encenyeta xiave xa ximanga lexikulu kasi un'wana u fanele ku encenyeta xiave xa ximanganyana. Un'wana wa n'wina u fanele ku encenyeta xiave xa mukhegula loyi a nga khoma nkukulu.

A hi tsaleni

Tlhela u tsala leswi va swi vulaka tanihu marito ya munhu. Tirhisa swirhatana swa marito ya munhu.

Ndzi lava kondlo leri

Ximanga lexikulu xi te, "Ndzi

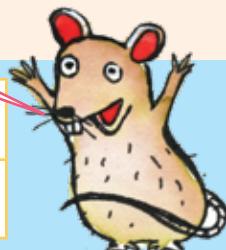
Ndzi kumile kondlo ku sungula.

Ximanga lexitsono xi hlamula, "Ndzi

Ndzi tshike ndzi famba.

Kondlo ri cema,

Mi ba pongo. Humani!

Mukhegula a huwelela,

Yoo, ka titimela! Hi nga ha lwi.

Swimanganyana swimbirhi swi huwelela,

Siku:

MPHIKIZANO WA MAENDLI

A hi hungaseni

cela cerile

dirowa dirowile

chayela chayerile

hakela hakerile

wa wile

dyisa dyisile

twa twile

kuma kumile

haha hahile

tlanga tlangile

nyika nyikile

famba fambile

kula kurile

tirha tirhile

suka sukile

tumbela tumberile

nyikile nyika

fambile famba

tsarile tsala

hlayisile hlayisa

tivile tiva

endlile endla

hakerile hakela

tsutsumile tsutsuma

vonile vona

kombile komba

tshamile tshama

etlerile etlela

vulavurile vulavula

yimile yima

kukurile kukula

hlamberile hlambela

Phikizanani hi ku tsutsuma.
Hlaya nkarhi wa sweswi
na lowu nga hundza
wa riendli rin'wana na
rin'wana eka ndlela ya
xitshopana. Munghana
wa wena u fanele ku hlaya
marito eka ndlela ya wasi.
Vonani leswaku i mani
loji a hlulaka. Vutisanani
hi nkarhi lowu hundzeke
wa riendli rin'wana na
rin'wana.

A hi hlayeni

123 Xitarata xa Rose

New Town

1234

13 Hukuri 2015

Eka Sasi

Ndzi na tin'hweti ta tsevu ndzi tshama eAfrika-Dzonga ro xonga. Ri saseke **ngopfu** tiko leri. Masana ya xitshopana ya tlhava masiku hinkwawo. Ndzi tshama exitarateni **lexitsongo**. Yindlu ya ka hina yi langutanile na phaka ya rihlaza. Hi na mirhi minharhu exirhopeni xa hina. Ku na miako **yo leha** swinene edorobeni ra hina. Ndzi na swimanganyana **swimbirhi**. Swimanganyana leswi swa **mihupana** swi ndzi landzelela hinkwako laha ndzi yaka kona. Siku rin'wana swi fambile na mina exikolweni kutani swi tshama endzeni ka khabodo swi ri karhi swi n'awula dyambu hinkwaro.

Ndzi na vanghana va **mune** eAfrika-Dzonga. Hinkwavo va vulavula Xinghezi xo huma hi tinhompfu. Ndzi navela wonge u nga ndzi endzela etikweni leri ro xonga swonghasi.

Munghana wa wena,

Lee

Marito ya
ntoloveloo

dyondza
phaka
tlhuva
xirhapa

A hi tsaleni

Hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Xana Lee u tshame eAfrika-Dzonga nkarhi wo tanishi kwihi?

Xana u huma kwihi?

Xana u na vanghana vangani eAfrika-Dzonga?

Xana u ehleketa leswaku wa swi tsakela ku tshama eAfrika-Dzonga? Hikwalaho ka yini?

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo ya wona. Tirhisa marito ya ntshanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

xirhapa	tlhava	phaka	dyambu
xirhambo	tlhaka	phula	dyana
xirhundzu	tlhuva	phohla	dyondzo

A hi tsaleni

Tlhela u hlaya papila. Eka xivulwa xin'wana na xin'wana ku na rito leri hi vulaka swin'wana hi riviti. Marito lama i mabumabumeri. Hlaya xivulwa xin'wana na xin'wana hi vukheta kutani u khwatihata maviti. Bana xirhendzevutana eka mabumabumeri lama bumabumelaka riviti rin'wana na rin'wana.

Xikombiso: Tiko ra hina i Afrika-Dzonga ro xonga.

Loko u endlile leswi, tsala mabumabumeri lama u beke xirhendzevutana eka wona ehansi ka nhlokomhaka leyi faneleke etafuleni leri.

Mahlayi	Marito ya mihlovo	Marito ya vukulu

Ku hlamusela swilo

A hi endleni

Nyika nhlamuselo ya vuwena. Fungha bokisi leri hlamuselaka misisi ya wena, mahlo na ku leha ka wena.

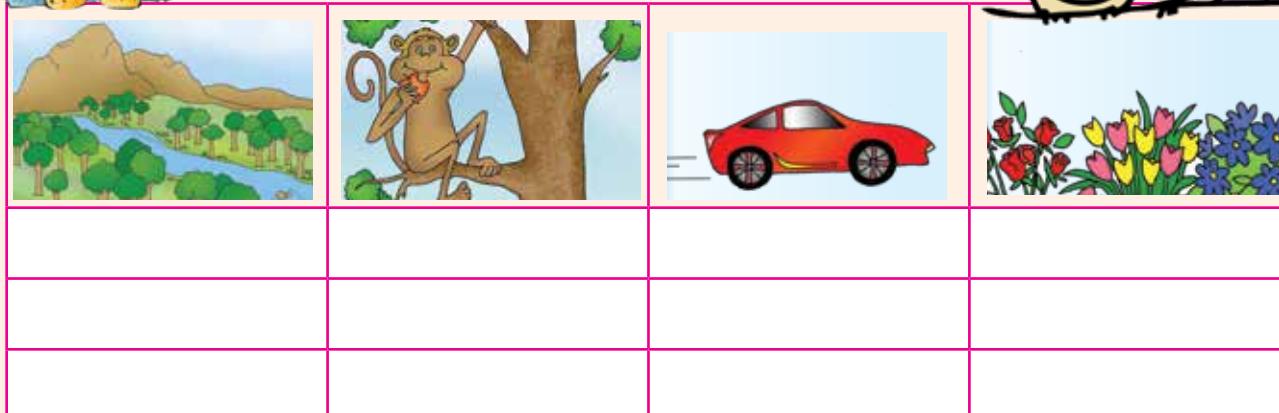
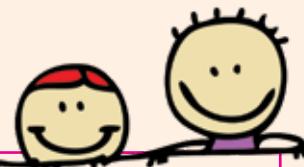

Misisi		Buraweni	Mahlo	Ntima	Ku leha	Koma
		Ntima		Rihlaza		Xikarhi
		Basa		Wasi		Leha
		Tshwuka		Buraweni		Leha ngopfu

A hi tsaleni

Tsala mabumabumeri lama bumabumelaka swifaniso leswi.

Hlawula mabumabumeri lama hi byelaka swin'wana hi maviti lama khaliariweke. Tsala mahlawuri eswivandleni leswi landzelaka.

lonkulu lowukulu	 Wanuna lonkulu u chayisile murhi _____ hi movha.
mihupana leyitsongo	Mufana wa _____ u hlongorisile mbyana _____.
tlhariha nandziha	Nhwanyana wo _____ u bakile khekhe ro _____.
tintswalo lontsongo	Mudyondzisi wa _____ u pfunile nhwanyana _____.

A hi tsaleni

Khwatihata rito leri faneleke ku hetisa xivulwa.

Mina	ndzi	u	va	rhandza xikolo.
Yena	ndzi	i	va	xitsutsumi.
Tatana	ndzi	i	va	musweki lonkulu.
Hahani	ndzi	u	va	na tintswalo.
Ximanga	ndzi	xi	va	khome kondlo.
Hina	ndzi	u	hi	ya evhengeleni.
Vona	ndzi	u	va	letile exikolweni.

Tsala nhlamuselo ya munhu loyi a ku tsakisaka. A nga va a ri munhu wa ndhuma, munghana kumbe munhu un'wana endyangwini wa ka n'wina.

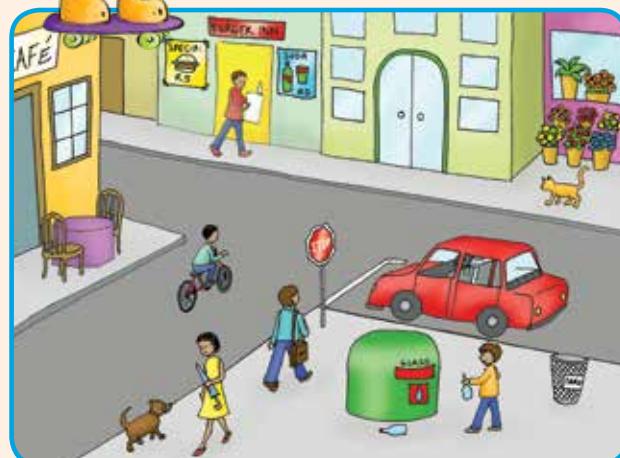
A hi tsaleni

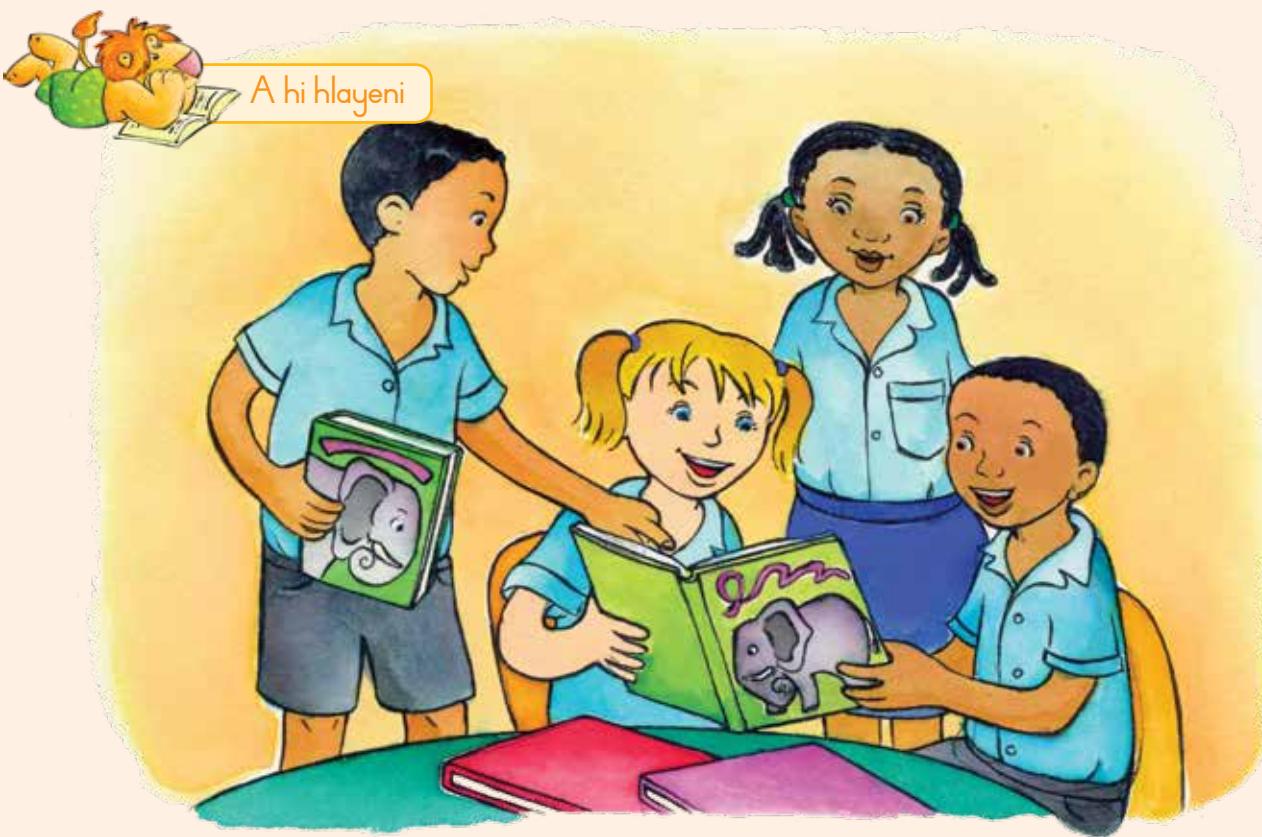

A hi hungaseni

Boxa ku hambana loku ku nga kona. Bana xirhendzevutana eka swilo leswi hambanisaka swifaniso leswi.

Swilo swinharhu leswi tsakisaka hi TINDLOPFU

**Leswi tsakisaka hi ndlopfu i
nxakwa, majejetu na matino.**

NXAKWA

Tindlopfu ti tirhisa minxakwa ya tona ku endla mpfumawulo. Ti tlhela ti tirhisa minxakwa ku teka swakudya no ka mati ti chela emilon'wini ya tona. Tindlopfu tin'wana ti tlharihile ngopfu lero ti kota ku tirhisa minxakwa ya tona ku pfulela mati epompini.

MAJEJETU

Ndlopfu yi na matino mambirhi. Matino lama ya endliwile hi ayivhori. Ya mila eka

rihlaya ra le henhla. Matino lama ya kula ya nga yimi evutomi hinkwabyo bya ndlopfu. Ndlopfu yi tirhisa majejetu ya yona ku cela mati na swakudya. Vanhu vo homboloka va dlaya tindlopfu leswaku va kota ku yiva majejetu ya tona no kuma ayivhori.

MATINO

Tindlopfu ti na matino ya mune, lama vuriwaka menomakhuyu. Ti tirhisa matino lama ku cakunya swimilana leswi ti dyaka swona. Matino lama ya hela kutani tindlopfu ti mirisa man'wana. Leswi swi humelela endzhaku ka malembe ya khume. Tindlopfu ti kuma tisete ta tsevu ta matino evuton'wini bya tona. Hina vanhu hi na tisete timbirhi ntsena.

Siku:

A hi tsalení

Hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Marito ya
ntoloveló

kheji
khekhe
khela
khele

Hi swihi swilo swinharhu leswi tsakisaka hi tindlopfu?

N _____

M _____

M _____

Xana ti tirhisa minxakwa ya tona ku endla yini?

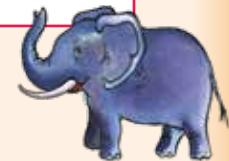
Xana ti tirhisa majejetu ya tona ku endla yini?

Xana u tiva yini hi matino ya tona?

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo ya wona. Tirhisa marito ya ntshanu ku tsala swivilwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

ndllopfu	tlanga	nkolo	khekhe
ndllevé	tlimba	nkova	khele
ndlluwa	tlula	nkombo	khela

A hi tsalení

Tirhisa marito lama ku hetisa swivilwa leswi landzelaka.

mina

hina

yena

vona

n'wina

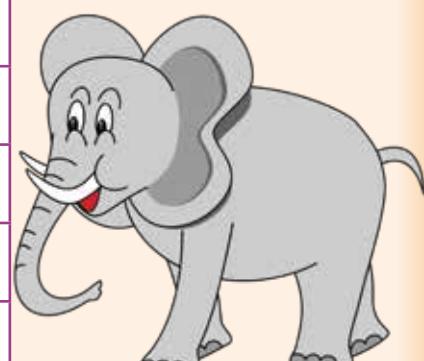
Gabaza u endlile ntirhokaya wa _____.

U tekile tibuku ta xikolo xa _____.

Hi dyile swakudya swa madyambu swa _____.

Ndzi dyile swakudya swa ninhlekanhi swa _____.

Mi fanele ku endla ntirhokaya wa _____.

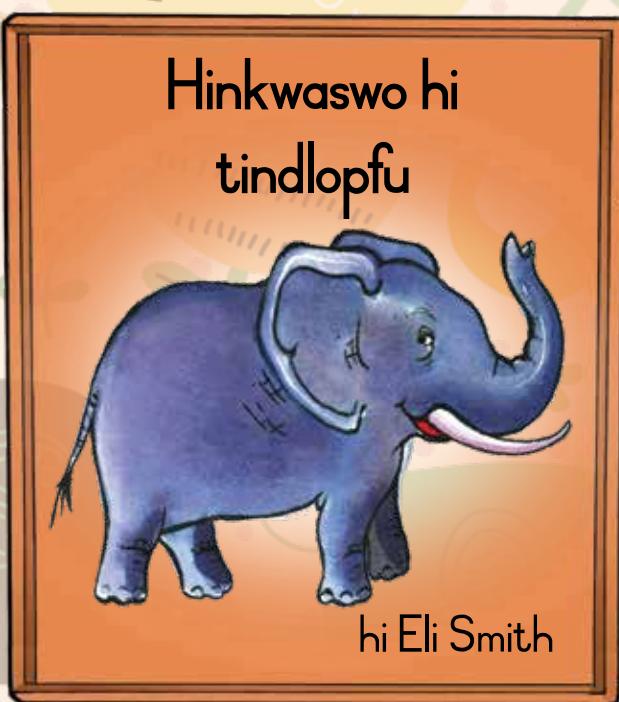

108 Ku hlaya tibuku

Kotara ya 4 - Mavhiki ya 3-4

A hi hlayeni

A hi tsaleni

Hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Leswi nga endzeni

- 1 Leswi tindlopfu ti langutekisaka xiswona..... 4
- 2 Leswi ti dyaka swona 10
- 3 Ku vulavurisana ka tindlopfu 11
- 4 Mindyangu ya tindlopfu .. 15

Xana vito ra buku leyi i yini?

Xana i mani mutsari wa buku leyi?

Hi swihi swiyenge swa mune leswi longoloxiweke eka leswi nga endzeni?

Xana xiyenge xin'wana na xin'wana xi vulavula hi yini?

1

2

3

4

Siku:

A hi tsaleni

Tsala swivulwa swinharhu u vula loko u ta tsakela ku hlaya buku leyi.
Vula leswaku hikwalaho ka yini u ta swi tsakela kumbe u nga swi tsakeli.

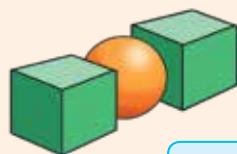

Handwriting practice lines for the sentence above.

A hi tsaleni

Marito lama i maengeteri. Ya hi hlamusela hi ndhawu.
Ma tsale eswivandleni leswi faneleke eswivulweni leswi landzelaka.

ehenhla

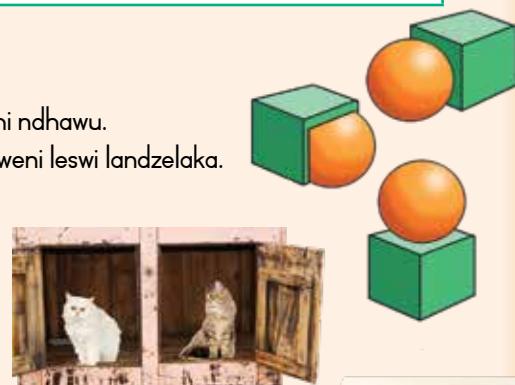
ehansi

endzeni

exikarhi

ekusuhi

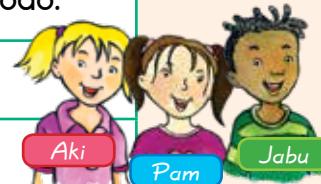
etlhelo

Swimanganyana swi tumberile _____ ka khabodo.

Ximbyanyana xi tshamile _____ tafula.

Pam u tshamile _____ ka Aki na Jabu.

Ndlopfu yi fambile _____ ka xintshabyana.

Hi fambile _____ ka xindledyana.

Hi tshama _____ na xikolo.

Xisombholoti xa ririwi: Hlaya hi ku hatlisa ngopfu.

Xitolo xi xavisa xisibi xo hlantswa swi basa tanihi ntswamba. Xisibi lexi xavisiwaka i xisibi xa xiviri.

A hi hlayeni

Bazi ra hina ri yimile ephakeni ya tindlopfu. Vana va Giredi ya 3 va yile va ya vona tindlopfu. Tindlopfu ta le Afrika hi letikulu ngopfu emisaveni. Tindlopfu ti na byongo lebyi tlulaka bya swiharhi swin'wana, hikwalaho ti tlharihile ngopfu. Hi hlayile phamfuleti leyi:

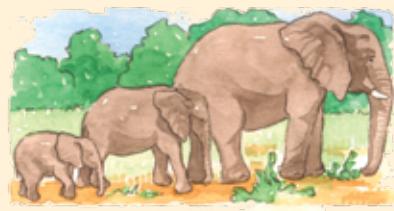
Xana ti kula ti va na malembe mangani?

Ti kota ku hanya 70 wa malembe.

Xana ti lehile ku fika kwihi?

Tindlopfu ta le Afrika ti nga leha ku fika eka 4 wa tititara.

Xana ti na mindyangu?

Ina. Ndyangu wu na nkoka ngopfu.
Tindlopfu ti hlayisa vana va tono.
Ti hlayisa na swisiwana swa tindlopfu
leswi pfumalaka vahlayisi.

Siku:

A hi tsaleni

Tsala swivulwa swa mune hi leswi u swi
dyondzeke hi tindlopfu.

Marito ya
ntoloveloo
gama
geva
giya
goya

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo ya wona. Tirhisa marito
ya ntlhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

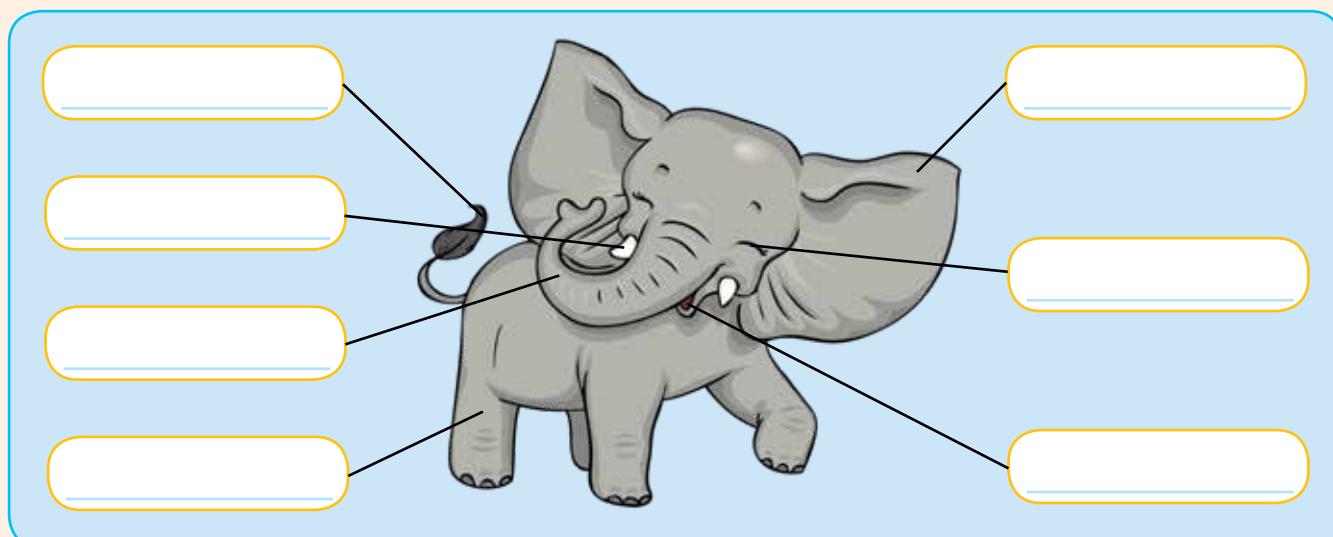
gama	jaha	mujeko	mugayo
gaya	jeka	vujaha	xigiya
gandla	jika	dijiti	xigandlu

A hi endleni

Tsala mavito eka xifaniso lexi xa ndlopfu. Tirhisa marito lama landzelaka.

ncila matino nxakwa nomo tindleve mahlo milenge

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

A hi endleni

Inthavhiyuwa munghana wa wena mayelana na tindlopfu.
Vutisa swivutiso leswi humaka eka leswi u swi hlayeke hi tindlopfu.

Bana xirhendzevutana eka rito leri faneleke eka xivulwa xin'wana
na xin'wana

A hi tsaleni

N'wana wo sungula emutini i mativula/rikotse.

N'wana wo hetelela emutini i mativula/rikotse.

Vana lava ringanaka va vatsvari vo hambana i mahahlwa/tintangha.

Vana lava ringanaka va mutswari un'we i mahahlwa/tintangha.

Huku ya xisati i mbhaha/ nkuku.

Munhu loyi u hanyaka na yena mi tlhela mi tsakelana i nala/ munghana.

Tlhela u tsala leswi va swi vulaka u tirhisa marito ya munhu.

Tirhisa swirhatana swa mbulavulo.

A hi tsaleni

Xana u tiphinile hi ntanga wa tindlopfu?

Thandi wa vutisa,"

Ina, ndzi tiphinile.

Jim a hlamula, "

A swi ri kahle ku hlaya tibuku ta tindlopfu.

Thandi u te, "

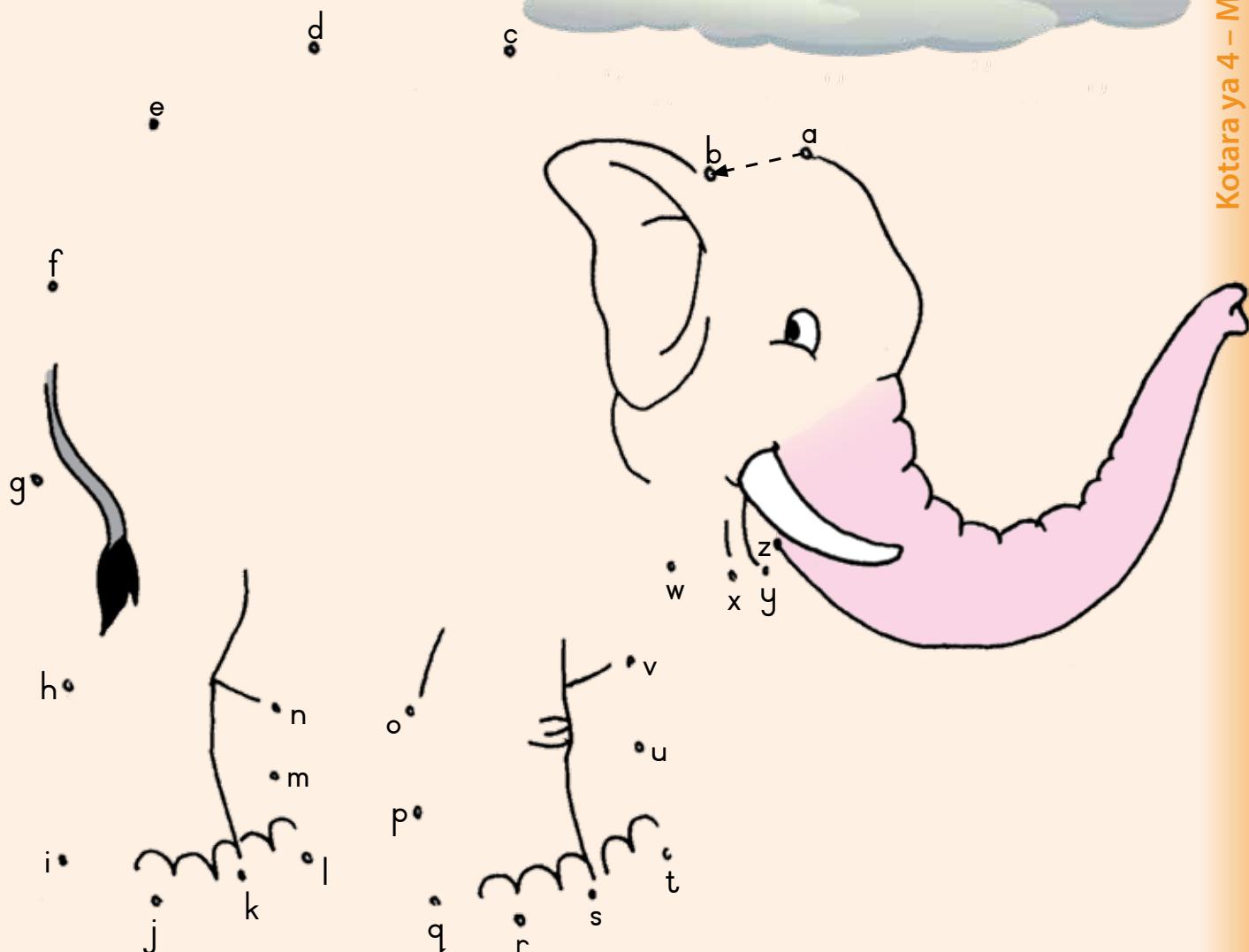
Ku vulavula hi ndlopfu

111

Landzelela maletere ku kota ku hlanganisa mathonsi.

A hi hungaseni

Tsundzuka

hisa

hisanyana

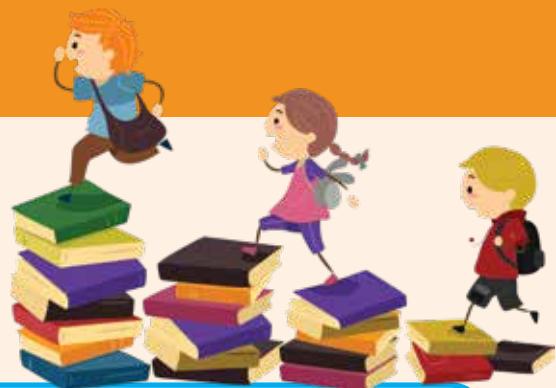

hisa swinene

A hi vulavulen'i

Vulavula na munghana wa wena hi xitori lexi u lavaka ku xi tsala. Tsala mihleketo ya wena eka pheji leri.

Nkunguhato wa xitori xa mina

Swimunhuhatwa na mbangu

Manghenelo

I vamani swimunhuhatwa swa xitori xa wena?

Xitori xa wena xi humelela kwihi?

Xitori xa wena xi humelela rini?

Ku humelela yini emasungulweni ya xitori xa wena?

Miri

Ku humelela yini eka miri wa xitori xa wena?

Mahetelelo

A hi hungaseni

Xana xitori xa wena xi herisa ku yini?

Tiendlele buku ya wena. Tsema pheji ra buku leri landzelaka. Tsema eka mitila ya mathonsi. Petsa phepha emintileni. Tsala vito ra buku ekhavhareni. Tsala vito ra wena ehansi ka vito ra buku, hikuva hi wena mutsari wa xitori. Dirowa xifaniso ekhavhareni. Kutani u tsala xitori xa wena xi va buku.

KHAVHARA YA LE NDZHAKU

MAYELANA NA MUTSARI

Tsala vito ra wena

Malembe ya wena

Laha u tshamaka kona

8

Dirowa xifaniso laha.

KHAVHARA

GOZA RA 2: PETSA EKANTILA WA MATHUNSI GOZA RA 3: SITEPUJA EKA THELOLERİ

Tsala vito ra buku laha.

Tsala vito ra wena (hi wena mutsari).

1

GOZA RA 4: PETSA EKA NTILA WO HEELA ENDZHAKUKA LOKU USITEPURULE BUKUYA WENA

GOZA RA 1: PETSA EKA NTILA WA MATHUNSI

5

4

7

8

Tsala u yga emdahwenei na xitiori xa wena laha.

Tsala miri wa xitiori xa wena laha.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

Sungula ku tsala xitori laha.

Handwriting practice lines for the sentence "Sungula ku tsala xitori laha."

2

Dirowa xifaniso laha.

Heta xitori xa wena.

Handwriting practice lines for the sentence "Heta xitori xa wena."

7

3

9

Yisa emdhilweni xitorri xa wena laha.

Tsalal eswi humelaka eka mabtelelo ja

Xitorri xa wena.

Dirowa xifaniso laha.

Dirowa xifaniso laha.

L
e
s
s
W
in
g
ae
n
d
z
e
n
i

Nkongomelo wa 8: Vutomi bya hina

113 Siku ra vadyondzisi ro hlawuleka 102

Ku hlaya xitshuriwa hi siku ra Vadyondzisi ro hlawuleka.
 Ku hlaya xitlhokovetselo xo vulavula hi mudyondzisi.
 Ku hlamula swivutiso swo huma eka xitlhokovetselo.
 Ku tlhantla marito no ma nambara ku ya hi nonganoko wa maletere.
 Mafuwi no kombisa swiyenge swa wona.
 Xisombholoti xa ririm.

114 Inkumu mudyondzisi 104

Ku tsala khadi ro khensa mudyondzisi.
 Ku hlanganisa swivulwa no boxa maendli.
 Switwananisi leswi faneleke.
 Ku boxa xitwari xo sungula na xitwari xo hetelela.
 Ku endla khadi ra mudyondzisi.

115 Aki wa mavala 106

Ku hlaya papila ro ya eka mudyondzisi ri huma eka Aki.
 Ku hlamula swivutiso swo hlawula nhlamulo yin'we swo huma eka papila.
 Ku boxa vamavizweni.
 Ndzandzelelano wa swiendleko.

116 Hola, Aki 108

Ku tsala eka dayari hi nkarhi lowu a va vabya.
 Tinhlayo ta marito.
 Ku tirhisa swilandzi ku vumba swivulwa.
 Papila ro navelela Aki ku hatla a hola emavabyini ya yena.

117 Siku ro hlamarisa ... siku ro ka ri nga tsakisi 110

Ku hlaya tinhlamuselo timbirhi ta xiendleko xin'we.
 Ku kunguhata ku tsala eka dayari.
 Ku tirhisa mepe wa miehleketo ku kunguhata leswi nga ta tsariwa eka dayari.
 Ku tsala eka dayari ku tirhisiwa mepe wa miehleketo.

118 Laha hi yeke kona 112

Ku tsala adirese na mahungu eka posikarata yi rhumeriwa munghana.
 Ku hlanganisa swivulwa hi mahlanganisi.
 Vun'we na vunyingi.
 Ku lava no ba xirhendzevutana eka xifaniso lexi nga yelaniki na swin'wana.

119 Hi ya entlangwini 114

Ku bvumba xitor hi ku hlaya nhlokomhaka no languta swifaniso.
 Ku hlamula swivutiso swo huma eka xitor xa swifaniso.
 Ku dirowa timhondzo eka wachi yin'wana na yin'wana ku kombisa nkarhi lowu xiendleko xi humeleleke hi wona.

120 Mayelana na ntlangu 116

Ku tirhisa swifaniso ku tsala xitor hi rendzo ra vana.
 Ku lebula swifaniso.
 Ku vumba maviti-nkatsano.

121 Thembi, mutimela-ndzilo 118

Ku hlaya inthavhiyu ya rhadiyo na mutimela-ndzilo.
 Ku encenyeta inthavhiyu.
 Ku hlamula swivutiso swo hlawula nhlamulo yin'we swo huma eka inthavhiyu.
 Ku tsala ndzimana hi mintirho ley i va nga ta tsakela ku yi tirha.

122 Leswi ndzi lavaka ku va swona 120

Ku va na inthavhiyu na munghana no tsala tinhlamulo ta swivutiso.
 Ku tirhisa swilandzi ku vumba marito.

Kotara ya 4: Mavhiki ya 5 - 8

Ku hetisa marito lama siyiweke.

Ku yelanisa swihlambanyiso na swifaniso.

Ku titumbuluxela xihlambanyiso.

123 Risokoti na njiya 122

Ku hlaya xitor xa Geri na risokoti.
 Ku hlamula swivutiso swo huma eka xitshuriwa.

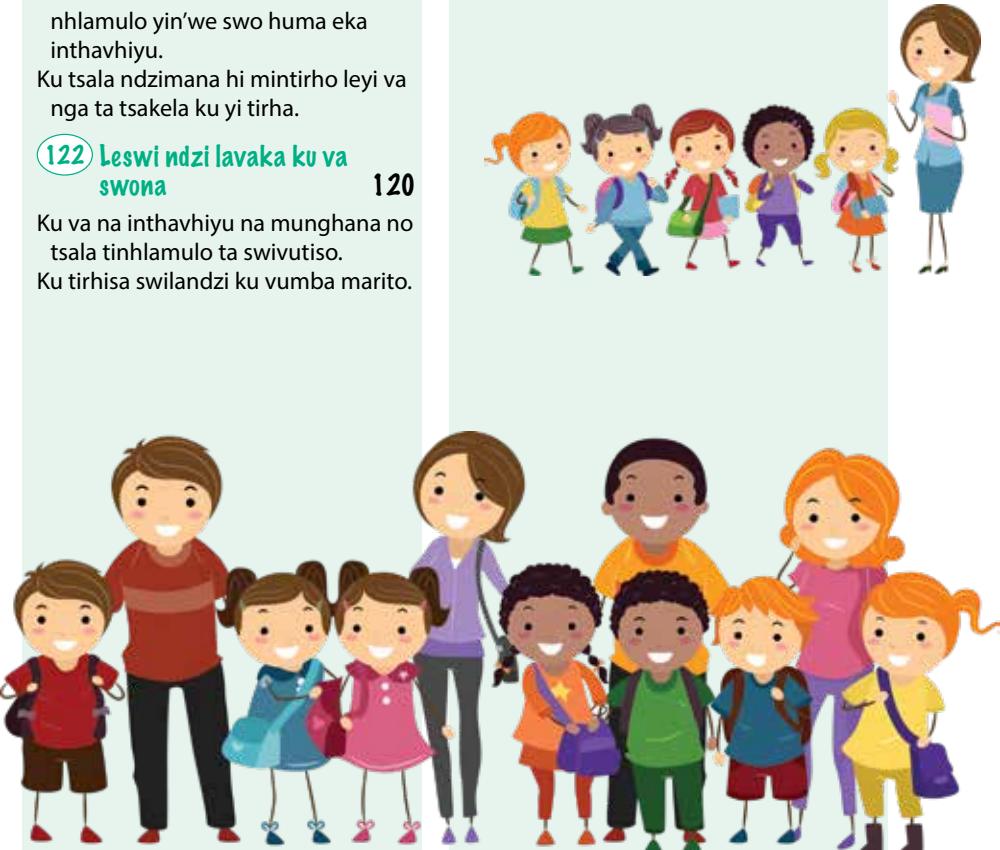
124 Njiya ya yimbelela 124

Ku tsala mavito eka xifaniso.
 Ku tsala swivulwa nakambe ku tirhisiwa marito ya munhu.
 Ku lava marito eka giridi.

125 Emisaveni hinkwayo ha tlangela 125

Ku hlaya xitshuriwa hi swinkhubyana swo hambana.
 Ku hetisa tafula ra mianakanyo ya tinyiko.
 Ku endla mbalango wa tiholideyi no tsala mbuyelo.

Hoyohoyo 130

Siku ra vadyondzisi ro hlawuleka

A hi hlayeni

Siku ra vadyondzisi ri hi ti8 ta Nhlangu. Hi siku leri hi tsala mapapila na makhadi hi khensa vadyondzisi va hina. Vana van'wana va tsalela vadyondzisi va vona switlhokovetselo. Xiya xitlhokovetselo lexi tsariweke hi nhwanyana wa xikolo.

Mudyondzisi wa mina

Inkomu mudyondzisi, ku ndzi pfuna

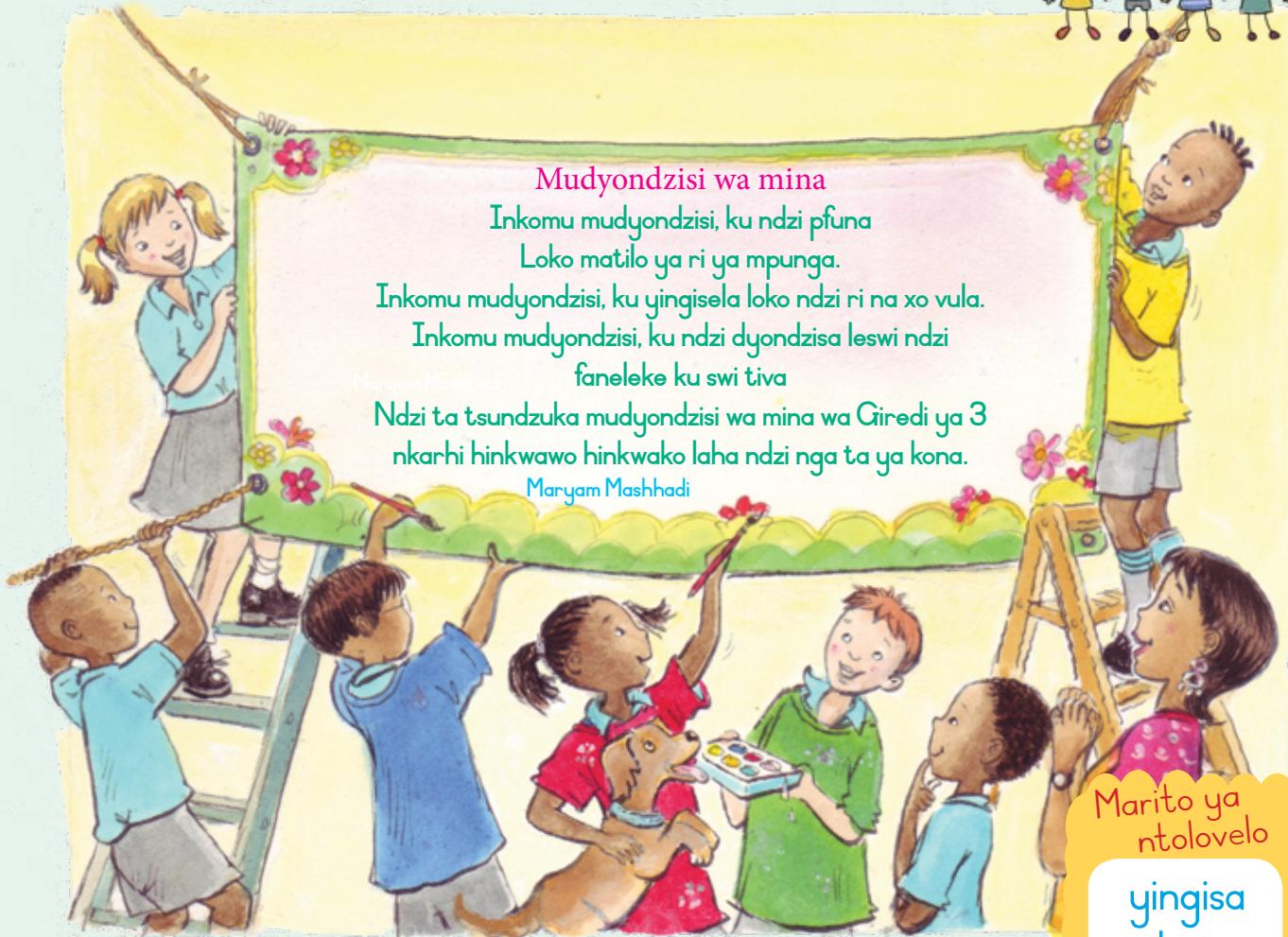
Loko matilo ya ri ya mpunga.

Inkomu mudyondzisi, ku yingisela loko ndzi ri na xo vula.

Inkomu mudyondzisi, ku ndzi dyondzisa leswi ndzi
faneleke ku swi tiva

Maryam Mashhadi
Ndzi ta tsundzuka mudyondzisi wa mina wa Giredi ya 3
nkarhi hinkwawo hinkwako laha ndzi nga ta ya kona.

Maryam Mashhadi

A hi tsaleni

Hlaya xitlhokovetselo kutani u hlamula swivutiso.

Marito ya
ntoloveloo

yingisa
inkomu
pfuna
hinkwako

Hi swihi swilo swinharhu leswi endlaka nhwanyana a khensa mudyondzisi?

Swi khwatihate exitlhokovetselweni kutani u swi tsala ehansi.

1

2

3

Siku:

Xana nhwanyana a titwa njhani loko matilo ya ri ya mpunga? ✓

a Tsakile

b Tsanile

Lava marito ya mpfumawulo lowu yelanaka na:

mpunga

pfunu

Tlhantlha marito lama u kombisa mapeletwana ya wona. Nambara marito eka bokisi rin'wana na rin'wana ku ya hi nongonoko wa maletere.

tsu/ndzu/ka	2
damarheta	3
hlamala	1

xinkwa	
mati	
inkomu	

languta	
hinkwako	
yingisela	

Ravunharhu	
Sonto	
Mugqivela	

A hi tsaleni

Kombisa rito leri nga rifuwi na ra lexi fuyiwaka. Kutani tsala mufuwi na lexi fuyiwaka.

Leyi i buku ya Amu.	Amu	Buku
Bege ya manana yi handzukile.		
Ncila wa mbyana wu vavisekile.		
Tino ra Sara ra pandza.		
Xikolo xa hina xi sasekile.		
U tekile bolo ya Jabu.		

Xisombholoti xa ririmi: Hlaya hi ku hatlisa swinene hilaha u nga kotaka hakona.

Gama ri gada golonyi ya Gayisa. Gezani u gada rigava ra Gayisa
leri gonyaka ri huma hi gede ya muti wa Gayisa.

Inkomu mudyondzisi

A hi tsaleni

Tsalela mudyondzisi wa wena khadi ro khensa ro hlawuleka.

A hi tsaleni

Khwatihata maendli ebokisini ra wasi na tinhlokomhaka ebokisini ra rihlaza.
Dirowa ntila ku hlanganisa swiphemu swimbirhi swa xivulwa.

Nhlokomhaka

Chela ra rihlaza

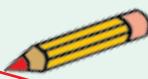
Makwerhu lontsongo

Wanuna

Jane munghana wa mina

Mbyana ya buraweni

Vana

Lava riendli

a va tlanga hi bolo.

ri dyile nhongana.

yi dyile rhambu.

a chayela movha wa yena.

u ambarile rhoko yo saseka.

u tshama etlhelo ka mina exikolweni.

A hi tsaleni

Khwatihata marito lama hlamuselaka
nkarhi lowu swilo swi humeleleke hi wona.

Mayelana na nkarhi
Marito lama tirhisiwaka ku kumisia nkarhi
i loko na rini. Ku nga kombisiwa nkarhi wo
karhi kumbe masiku na mavito ya masiku.

Xikolo xi sungula hi 8 nimixo.

Xikolo xi huma hi 2 nindzhenga.

Xana wa ya exikolweni hi Mugqivela?

Aki u yile ekaya ninhlikanhi.

Siku ro velekiwa ra yena ri hi ti20 ta Hukuri.

Hi etlela hi 8 nimadyambu.

Xana u ta va u ri kwihi hi siku ra Khisimus?

A hi tsaleni

Loko nhlokomhaka leyi nga n'winyi wa xanchumu yi ri eka vunyingi,
xitwananisi lexi tirhisiwaka xi fanele xi va eka vunyingi.

Tibuku ta vafana.

Tipene __ vanhwanyana.

Swakudya __ timbyana.

Mimovha __ mathicara,

A hi tsaleni

Vula marito lama kutani u ba xirhendzevutana eka xitwari xo sungula na xo hetelela.

a wara	tsala	xikolo	nyama
hleka	hoxeka	cheke	xikero
tibuku	khemisi	gonya	Sonto

A hi hungaseni

Tlhelela eka xitlhokovetselo xa
"Mudyondzisi wa mina". Sweswi
tirha na munghana mi endla
phositara ku navetisa Siku
ra Vadyondzisi. Boxa leswaku
hikwalaho ka yini vadyondzisi va
ri na nkoka eka vadyondzi. Boxa
leswi vana va nga swi endlaka
ku khensa vadyondzisi va vona.

A hi hlayeni

Eka Mudyondzisi

Ndzi na masikunyana ndzi nga swi koti ku ta exikolweni. Ndzi na marhuda kutani dokodela u lerisile leswaku ndzi fanele ku tshama ekaya hikuva ndzi nga tluleta vana van'wana.

Hi Musumbunu nimixo loko ndzi pfuka miri wa mina a wu tshwukile hi swirhumbana. Ndzi ringetile ku swi nwayanyana leswaku swi famba, kambe swi nga fambi. Ndzi hlambile hi xisibi ndzi ringeta ku swi susa kambe swi ala. Swi ndzi endle leswaku ndzi tsana emoyeni. Kutani miri wu sungule ku hisa. Manana u ndzi yisile eka dokodela. U vule leswaku themparecha ya mina yi le henhla kutani a ndzi nyika mirhi a tlhela a ndzi tshimbisa ku ya exikolweni. Sweswo i swa masiku ya ntlhanu lama hundzeke.

Siku rin'wana na rin'wana ndzi kamba loko swipatsu swi fambilé, kambe ndzi kuma swa ha ri kona. Ndzi navela vanghana va mina. Ndzi navela ku ta exikolweni kambe a swi kotekei. Mudyondzisi, xana swa pfumeleriwa leswaku ndzi rhumeriwa tibuku ta ntirho leswaku ndzi ta tirha ndzi ri ekaya? A ndzi lavi ku salela endzhaku hi ntirho wa mina wa xikolo. Tatana u vule leswaku u ta ndzi landzela tibuku. Ndza mi navela hinkwenu ka n'wina.

Hi mina

Aki

25 Xitarata xa Berry
Old Town
1234
19 Nhlangula 2015

Siku:

A hi tsaleni

Endzhaku ko hlaya xitori, hlamula swivutiso leswi landzelaka.
Bana xirhendzevutana eka letere ra nhlamulo leyi faneleke.

Hi xihi xikongomelo lexikulu xa papila ra Aki?

A	Ku tivisa mudyondzisi leswaku u na marhuda.
B	Ku hlamusela leswaku u yile eka dokodela.
C	Ku kombela tibuku ta yena ta ntirho.
D	Ku hlamusela leswi vuriweke hi dokodela.

I masiku mangani lama Aki a nga xwa wona exikolweni?

A	2 wa masiku
B	5 wa masiku
C	7 wa masiku
D	10 wa masiku

Hi xihi xilo xo sungula lexi lemukiseke Aki leswaku ku na leswi nqa riki kahle?

A	U vone leswaku u na swirhumbana hinkwako.
B	Dokodela u n'wi byele leswaku u na marhuda.
C	A ri na themparecha ya le henhla.
D	Manana wa yena u n'wi yisile eka dokodela.

A hi tsaleni

Xiyisia papila kutani u lava marito lama nga na nhlamuselo yin'we na marito lama.

vuvabyi byi ya eka van'wana (ndzimana ya 1)	
a nga tsakangi (ndzimana ya 2)	
arisa (ndzimana ya 2)	
languta (ndzimana ya 3)	

Marito ya
ntoloveloo

kamba
kambe
khoma
kombela

A hi tsaleni

Veka swivilwa leswi hi ndzandzelelano lowu faneleke.
Swi nambare ku suka eka 1 ku fika eka 4.

	Ndzi yile eka dokodela.
	Ndzi ringetile ku swi susa hi ku hlamba.
	Ndzi vile na themparecha ya le henhla.
	Ndzi pfukile kutani ndzi vona ndzi ri na swirhumbana swo tshwuka.

A hi endleni

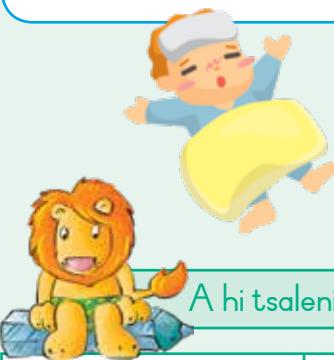
Tsala edayarini mayelana na nkarhi wa ku vabya ka wena. Vula leswaku a wu titwa njhani, mirhi leyi u yi nweke na munhu loyi a ku hlayiseke.

Eka Dayari

Siku

A hi tsaleni

Endla tinhlayo ta marito.

Hi lungelala xilandzi xa **-ana** eka maendlili ku kombisa leswaku xiendleko xi humeleta hi ku ringana. Xikombiso: banana, khomana; Loko hi lungelala xilandzi xa **-nyana** eka riendlili, swi vula leswaku xiendleko xi humeleta swintsanana. Xikombiso: nwayanyana, tsalanyana.

vona + ana =	vonana	
rhandza + ana =		
hlula + ana =		

dyana + nyana =	
famba + nyana =	
tlula + nyana =	

Vumba xivulwa u tirhisa riendlili ra xilandzi xa **-ana** na xivulwa xin'wana xa xilandzi xa **-nyana**.

Siku:

A hi tsaleni

Tianakanye u ri munghana wa Aki. Tsala papila u n'wi navelela ku hatla a hola. N'wi tivise mahungu ya xikolo.

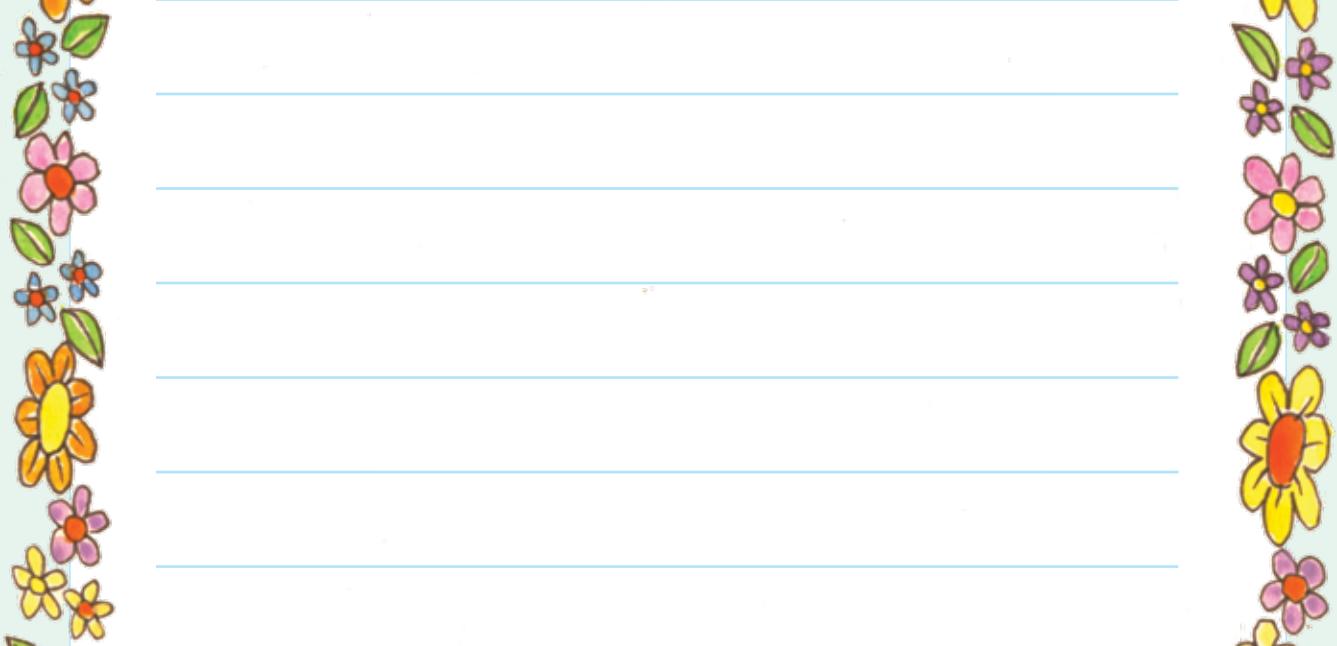
Tsala nomboro ya yindlu na xitarata.

Tsala vito ra ndhawu.

Tsala khodi.

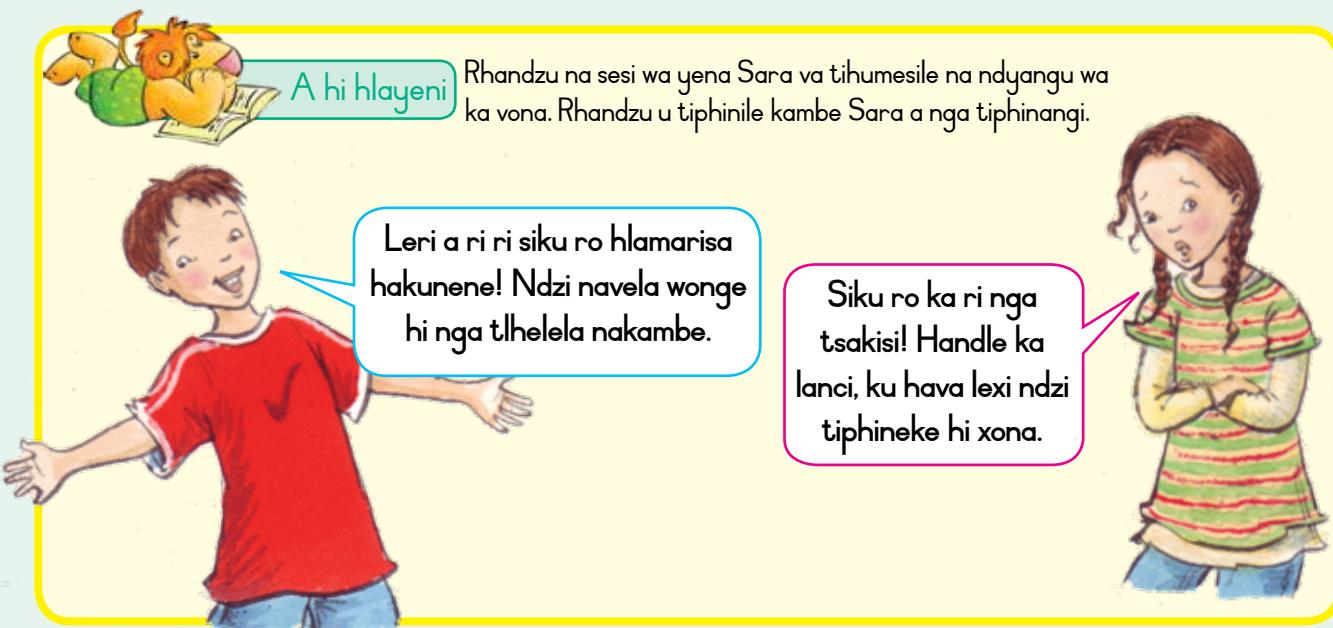
Tsala siku.

Eka

Ri huma eka

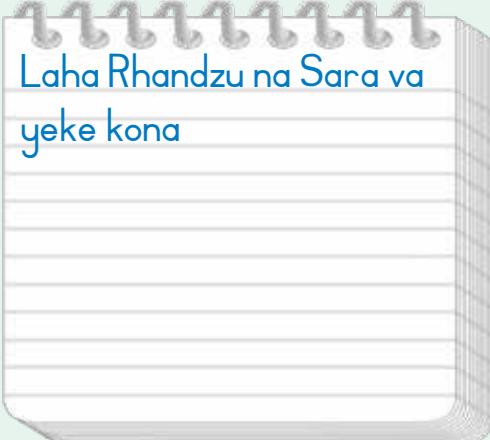

A hi endleni

Mi ta tsala eka dayari ya Rhandzu na Sara. Xosungula, entlaweni wa n'wina, tumbuluxani mepe wa mianakanyo lowu nga ta mi pfuna ku tsala eka dayari. Vulavulani leswaku hikwalaho ka yini vana vambirhi lava yeke endhawini yin'we va titwe hi ndlela yo hambana hi rendzo leri.

Laha Rhandzu na Sara va
yeke kona

Siku:

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo ya wona. Tirhisa marito ya ntłhanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

tshwuka	tsimbisa	hamarisa	tiphina	lanci
tshwutela	tsimba	hanganisa	phika	hanci
xitshwati	tsakama	hlaneka	phisa	ponca

A hi tsalen'i

Tsala eka tidayari ta Rhandzu na Sara eka siku rolero.
Tirhisa mepe wa miehleketo ku ku pfuna.

Dayari ya Rhandzu

Eka Dayari

Siku _____

Namuntlha ndzi vile na siku ro hamarisa swinene evuton'wini bya mina hinkwabyo. Hi yile

Dayari ya Sara

Eka Dayari

Siku _____

Namuntlha ndzi vile na siku ro borha swinene evuton'wini bya mina hinkwabyo. Hi yile

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

Laha hi yeke kona

A hi endleni

Titeke u ri Rhandzu kumbe Sara. Rhumela munghana wa wena posikarata u hlamusela leswi u swi endleke loko mi tihumesile, leswaku hikwalaho ka yini u tiphinile kumbe u nga tiphinangi.
Tsala adirese u rhumela munghana wa wena.

Eka

Vito ra munghana wa wena.

Nomboro ya yindlu na vito ra xitarata.

Lokhixi/Doroba/Tiko

Khodi

A hi tsaleni

Hlanganisa swivilwa leswimbirhi. U fanele ku tirhisa rin'wana na rin'wana ra marito lama kan'we ntsena.

loko

hikuva

kambe

Hi yile endhawini ya kahle swinene.

A ndzi tiphinangi.

Ndzi fambe na vatswari va mina.

Hi famba hi ya endza.

A ndzi nga lavi ku famba.

A ndzi lava ku ya ephatini ya munghana wa mina.

Siku:

Yelanisa marito ya vun'we na vunydingi bya wona.

Hi lungelala swirhangi swa **va**,
mi, ma, swi na **ti** eka maviti
loko hi vumba vunydingi.

Boxa loko nhlokohaka yi ri eka vunydingi kumbe eka
vun'we eka xivulwa xinwana na xinwana.

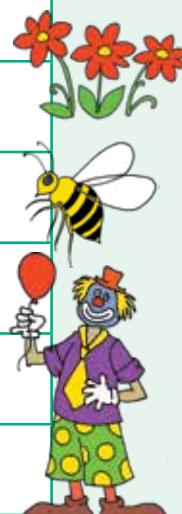
*Switwananisi swa rifuwi
swi kombisa **ntalo** wa leswi
fuyiwaka na **riviti** leri
fuwaka.*

Matluka ya mirhi.

- Tipetali ta swiluva.
- Baji ra mufana.
- Timpapa ta nyoxi.
- Tibuku ta vanhwanyana.
- Nhompfu ya n'wamafenya.

Vunydingi

A hi hungaseni

Lava u tlhela u ba xirhendzevutana eka lexi nga yelaniki. Tsala vito ra
ntlawa wun'wana na wun'wana.

Mitlangu

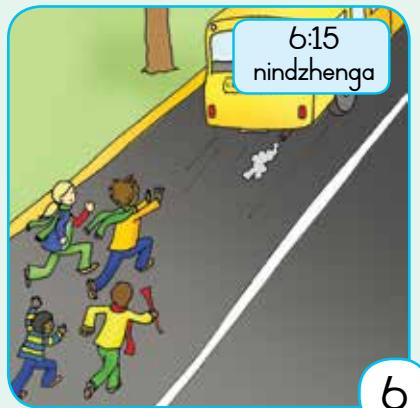
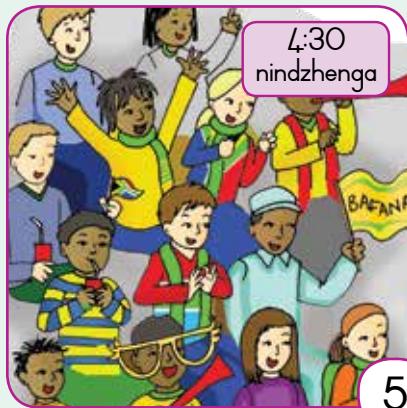
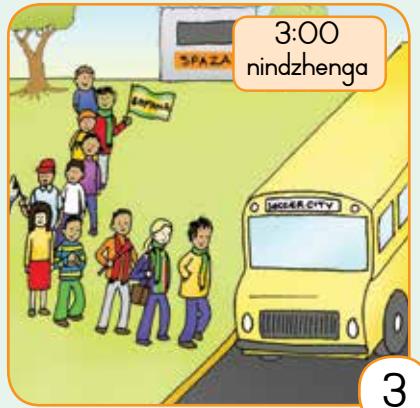
vutleketli

Mintirho

A hi vulavuleni

Xiya swifaniso kutani u bula na munghana wa wena hi leswi humeletaka eka swona.

A hi tsaleni

Bula hi leswi vana va titwiseke xiswona exifanisweni xin'wana na xin'wana. Hi ku vona ka wena va vule yini exifanisweni xin'wana na xin'wana? Sweswi tata nomboro ya xifaniso lexi faneleku ku kombisa nkarhi lowu vana va vuleke swilo leswi.

Ehe! Hi leriya bazi! Hi siye hi bazi ro hetelela!	
---	--

Xii! Vona leswaku layini yi lehe njhani! Xana hi ta swi kota ku nghena exitediyamu?	
---	--

Ndzi fanele ku ambala xikhafu hikuva ka titimela.	
---	--

He, Jim. Se i khumenharhu ku bile awara ya mbirhi. Hi fanele ku hatlisa!	
--	--

Ina! Xipanu xa hina xa hlula!	
-------------------------------	--

A hi folele bazi.	
-------------------	--

Siku:

A hi tsaleni

Xana vana va yile kwihi?

Xana a va forile eka tilayini tingani?

Xana a va ri kwihi eka layini ya vumbirhi?

Xana va endlile yini hi 4:30?

Xana ku humelele yini hi 6:15?

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo ya wona.
Tirhisya marito ya ntshanu ku tsala swivilwa swa wena ebukwini
ya switoloveto.

cina	gaya	rhuma	rhurha	komba
cela	gume	rhetra	lorha	kona
cata	gembba	rhomba	borha	kolwa

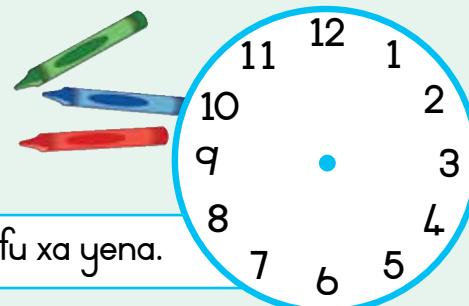
Marito ya
ntoloveloo

fola
hlula
layini
xipanu

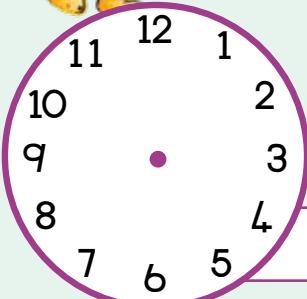

A hi endleni

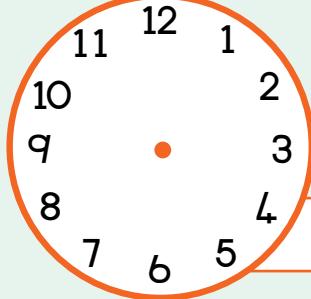
Nghenisa timhondzo eka wachi yin'wana na
yin'wana ku kombisa nkarhi lowu xiendaleko xi
humelekaka hi wona.

Mufana u boha xikhafu xa yena.

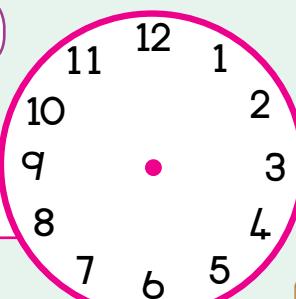

U hlangana na vanghana va yena.

Va fola layini yo nghena exitediyamu.

Va siyiwa hi bazi.

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

A hi tsaleni

Tirhisa swifaniso ku ku pfuna ku tsala xitori hi rendzo ra vana ro ya entlangwini wa bolo ya milenge. Heta xitori xa wena hi ku hlamusela leswi humeleleke endzhaku ka 6.15 nimadyambu.

2:15
nindzhenga

1

2:30 nindzhenga

2

3:00
nindzhenga

3

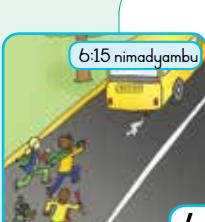
4:00
nindzhenga

4

4:30 nindzhenga

5

6:15 nimadyambu

6

Siku:

A hi hungaseni

Tsala marito eka xifaniso xin'wana na xin'wana u tlhela u hlanganisa
marito ku vumba rito rin'we. Rito leri vumbiweke hi marito mambirhi
ri vitaniwa riviti-nkatsano.

haha

mpfhuka

xihahampfhuka

+

=

+

=

+

=

+

=

+

=

leha

lehanyana

leha swinene

A hi hlayeni

Thembani i mutimela-ndzilo. U tirha eGiyani. Jim na Thandi va yingisela inthavhiyu ya Thembani.

Muvutisi: Xana u na nkarhi wo tanahi kwihi
u ri mutimela-ndzilo?

Thembani: I nkarhi wo leha. Malembe ya ntlihanu.

Muvutisi: Hikwalaho ka yini u lavile ku va mutimela-ndzilo?

Thembani: A ndzi lava ku pfuna vanhu.

Muvutisi: Xana u dyondze ku tirha ntirho lowu hi ndlela yihi?

Thembani: Ndzi yile exikolweni xa swa ku timela-ndzilo. Ndzi
dyondze ku timela ndzilo, matirhiselo ya xihloka
na thumbhu. Ndzi tlhele ndzi dyondza na swa
xilamulelamhangu.

Muvutisi: Xana u fanele ku va u tiyile no ringanelo emirini
leswaku u kota ku tirha ntirho lowu?

Thembani: Ina, u fanele ku kumeka u tiyile. Ndzi hlayisa ku
tiya ka mina hi ku joga awara yin'we siku rin'wana na
rin'wana. Ndzi tlhela ndzi ya ejimini masiku hinkwawo.

Muvutisi: Xana u pfa u tela hi ku chava loko u timela ndzilo?

Thembani: E-e, naswitsongo! Ndzi tshama ndzi ehleketa hi ndzilo
na ku wu timela.

Muvutisi: Xana mi ponisa na swiharhi?

Thembani: Ina, vhiki leri nga hela ndzi ponise mbyana. A yi
tumberile ehansi ka mubedo. Swifuwana swa tumbela
hikuva swi chava ndzilo. Swa hi tikela ku swi kuma.

A hi endleni

Hlaya inthavhiyu na munghana wa wena. Un'wana wa n'wina u fanele ku va
muvutisi loko lon'wana a va Thembani.

Siku:

A hi tsaleni

Hlamula swivutiso leswi.

Hi xih i xikongomelonkulu xa
inthavhiyu leyi ya rhadiyo?

A	Ku hlamusela vanhu ndlela yo sivela ndzilo.
B	Ku kucetela vanhu ku va vatemela-ndzilo.
C	Ku nyika vayingiseri vuxokoxoko mayelana na vatemela-ndzilo.
D	Ku tivisa vanhu hi ndhuma ya Thembi.

Xana swifuwana swi endla yini loko ku ri na ndzilo?

A	Swa tumbela hikuva swa chava.
B	Swa tsutsuma.
C	Swi lava laha swi nga humaka hi kona.
D	Swi vukula swinene leswaku swi ta kota ku kumiwa.

Hikwalaho ka yini Thembi a nga chavi loko a timela ndzilo?

A	U na switirho leswi faneleke.
B	U tiyile no ringanelo.
C	U na vutivi byo lwa na ndzilo.
D	U tshamele ku tima ndzilo.

Xana u tshama a ringanerile hi ndlela yihi?

A	Hi ku ya ejimini.
B	Wa joga.
C	Wa joga a tlhela a ya ejimini.
D	U tiyile hi ntumbuluko wa yena.

A hi tsaleni

Tsala hi leswi u lavaka ku va swona loko u kula.
Vula leswaku hikwalaho ka yini u lava ku tirha ntirho wolowo.

Leswi ndzi lavaka ku va swona

A hi endleni

Swi teke leswaku u le ku tirheni ka ntirho lowu u lavaka ku tirha wona siku rin'wana. Endla xitoloveto na munghana wa wena mi nyiketana ku inthavhiywana.

I nkarhi wo tanihi kwihi u ri _____ ?

I yini xi ku endleke leswaku u va _____ ?

I yini lexi u xi tsakelaka hi ntirho lowu?

A hi tsaleni

Endla tinhlayo ta marito.

Xana wa ha xi tsundzuka
xilandzi xa -nyana eka maendli?
Swilandzi swa -isa na -eka swi
nga lungeleriwa eka maedli ku
nyika tinhlamuselo to hambana.

famba + isa =	fambisa
teka + isa =	
veka + isa =	

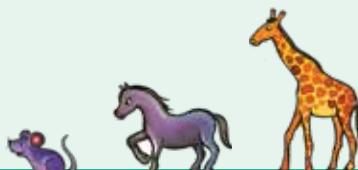
famba + eka =	
tsala + eka =	
dya + eka =	

Vumba xivulwa u tirhisa riendlili leri nga na xilandzi xa -isa na xin'wana xivulwa u tirhisa riendlili ra xilandzi xa -eka.

A hi tsaleni

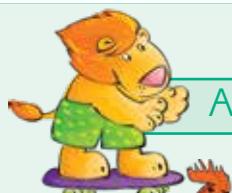
Hetisa rito leri siyjeweke.

dyana		dyana swinene
	tirhanyana	
leha		leha swinene

Siku:

A hi hungaseni

huku

nguluve

mbyana

rimpfani

mfenhe

mpfundla

Dirowa ntla ku suka eka xihlambanyiso
ku ya eka xiharhi.

Ko tala hi hlamusela xanchumu hi ku vula
leswaku xi fana na xin' wana. Xikombiso,
nhwanyana loyi u lehe onge i nhuntlwa.
Leswi swi vitaniwa swihlambanyiso kumbe
swifananisi. Ku tirhisiwa swiharhi na
swin' wana eka swifananisi.

mangwa

1 Matimba wonge i nghala.

2 Timbilu wonge i

3 Ku tlhariha wonge i

4 Ku rivala wonge i

5 Milenge ku lala wonge i

6 Marhengwe wonge i

7 Ntima wonge i

8 Ku nonoka wonge i

9 Ku tshwuka wonge i

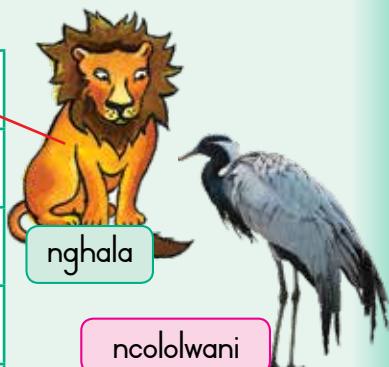
10 Ku kula wonge i

11 Makovo wonge i

12 Ku leva wonge i

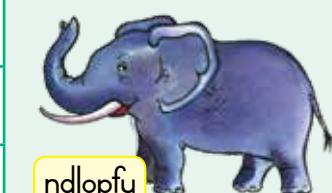
13 Mavala wonge i

14 Ku nona wonge i

nghala

ncolowani

ndlopfu

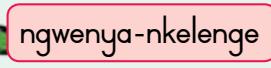
xiringa

sekwa

xipene

ngwenya-nkelenge

Sweswi tiendele swifananisi swa wena laha.

12 سانهونا یل یا وانهونا یل
13 سانهونا یل یا وانهونا یل
14 سانهونا یل یا وانهونا یل
15 سانهونا یل یا وانهونا یل
16 سانهونا یل یا وانهونا یل
17 سانهونا یل یا وانهونا یل
18 سانهونا یل یا وانهونا یل
19 سانهونا یل یا وانهونا یل
20 سانهونا یل یا وانهونا یل
21 سانهونا یل یا وانهونا یل
22 سانهونا یل یا وانهونا یل
23 سانهونا یل یا وانهونا یل
24 سانهونا یل یا وانهونا یل
25 سانهونا یل یا وانهونا یل
26 سانهونا یل یا وانهونا یل
27 سانهونا یل یا وانهونا یل
28 سانهونا یل یا وانهونا یل
29 سانهونا یل یا وانهونا یل
30 سانهونا یل یا وانهونا یل
31 سانهونا یل یا وانهونا یل
32 سانهونا یل یا وانهونا یل
33 سانهونا یل یا وانهونا یل
34 سانهونا یل یا وانهونا یل
35 سانهونا یل یا وانهونا یل
36 سانهونا یل یا وانهونا یل
37 سانهونا یل یا وانهونا یل
38 سانهونا یل یا وانهونا یل
39 سانهونا یل یا وانهونا یل
40 سانهونا یل یا وانهونا یل
41 سانهونا یل یا وانهونا یل
42 سانهونا یل یا وانهونا یل
43 سانهونا یل یا وانهونا یل
44 سانهونا یل یا وانهونا یل
45 سانهونا یل یا وانهونا یل
46 سانهونا یل یا وانهونا یل
47 سانهونا یل یا وانهونا یل
48 سانهونا یل یا وانهونا یل
49 سانهونا یل یا وانهونا یل
50 سانهونا یل یا وانهونا یل
51 سانهونا یل یا وانهونا یل
52 سانهونا یل یا وانهونا یل
53 سانهونا یل یا وانهونا یل
54 سانهونا یل یا وانهونا یل
55 سانهونا یل یا وانهونا یل
56 سانهونا یل یا وانهونا یل
57 سانهونا یل یا وانهونا یل
58 سانهونا یل یا وانهونا یل
59 سانهونا یل یا وانهونا یل
60 سانهونا یل یا وانهونا یل
61 سانهونا یل یا وانهونا یل
62 سانهونا یل یا وانهونا یل
63 سانهونا یل یا وانهونا یل
64 سانهونا یل یا وانهونا یل
65 سانهونا یل یا وانهونا یل
66 سانهونا یل یا وانهونا یل
67 سانهونا یل یا وانهونا یل
68 سانهونا یل یا وانهونا یل
69 سانهونا یل یا وانهونا یل
70 سانهونا یل یا وانهونا یل
71 سانهونا یل یا وانهونا یل
72 سانهونا یل یا وانهونا یل
73 سانهونا یل یا وانهونا یل
74 سانهونا یل یا وانهونا یل
75 سانهونا یل یا وانهونا یل
76 سانهونا یل یا وانهونا یل
77 سانهونا یل یا وانهونا یل
78 سانهونا یل یا وانهونا یل
79 سانهونا یل یا وانهونا یل
80 سانهونا یل یا وانهونا یل
81 سانهونا یل یا وانهونا یل
82 سانهونا یل یا وانهونا یل
83 سانهونا یل یا وانهونا یل
84 سانهونا یل یا وانهونا یل
85 سانهونا یل یا وانهونا یل
86 سانهونا یل یا وانهونا یل
87 سانهونا یل یا وانهونا یل
88 سانهونا یل یا وانهونا یل
89 سانهونا یل یا وانهونا یل
90 سانهونا یل یا وانهونا یل
91 سانهونا یل یا وانهونا یل
92 سانهونا یل یا وانهونا یل
93 سانهونا یل یا وانهونا یل
94 سانهونا یل یا وانهونا یل
95 سانهونا یل یا وانهونا یل
96 سانهونا یل یا وانهونا یل
97 سانهونا یل یا وانهونا یل
98 سانهونا یل یا وانهونا یل
99 سانهونا یل یا وانهونا یل
100 سانهونا یل یا وانهونا یل

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

A hi hlayeni

Jim na Thandi va ya elayiburari nakambe. Namuntlha va teka buku ya switsotso. A hi voneni leswi buku yi vulavulaka hi swona.

A ri ri siku leri dyambu a ri tlhavile kahle, vusokoti byi ri karhi byi tihlengeletela mavele na swin'wana swakudya ku vekela vuxika. Njiya leyi vitaniwaka Geri a yi yimbelela no tlulatlula. A yi ri ku tiphineni swinene tanahi leswi a yi chaya katara ya yona. Yi yimbelele dyambu ri kala ri pela.

Yi xiye nkondzo wa vusokoti lebyi a byi hlengeleta no vekela vuxika mavele.

Geri: Hikwalaho ka yini u nga yimi ku tirha u ta yimbelela no cina na mina?

Risokoti: E-e, hi bizi. Vuxika bya ta kutani hi fanele ku hlayisa swakudya hi vekela masiku ya xirhami. Na wena, Nkulukumba Geri, u fanele ku endla tano.

Geri: A swi twali sweswo. A ndzi karhateki mina. Vuxika bya ha ri ekule naswona ku na swakudya swo tala.

Kutani Geri a ya emahlweni na ku cina no yimbelela loko vusokoti byi ri karhi byi ya emahlweni na ntirho wa byona. Kutani vuxika byi fika. Geri a pfumala swakudya. A khoma hi ndlala swinene. U yile endlwini ya vusokoti.

Geri: Ndzi kombela swakudya. Ndza fa hi ndlala. Xana a mi na nchumu xo ndzi nyika?

Risokoti ri n'wi nyikile mahlanhla ya swakudya.

Risokoti: U cine ximumu hinkwaxo kambe a wu hlayisangi nchumu u lulamisela vuxika. Ku na nkarhi wo tirha na nkarhi wo tlanga.

Siku:

Ximumu lexi landzelaka njiya yi tirhe swinene yi
hlengeleta swakudya swa vuxika. Yi dyondzile
dyondzo yo tika naswona a yi nga ha lavi ku tlhela
yi dlaya hi ndlala.

A hi tsaleni

Hlamula swivutiso leswi landzelaka.

Hikwalaho ka yini swi antswa loko njiya yi tihlengeletela swakudya swa yona?

Xana a ku ta va ku humelele yini loko risokoti a ri nga nyikangi njiya swakudya loko
yi khome hi ndlala?

Xana u ehleketa leswaku vusokoti byi endle xilo xa kahle loko byi nyikile njiya
swakudya? Hikwalaho ka yini?

Xana njiya yi cince hi ndlela yihi?

Tsala nhlokomhaka leyi faneleke ya xitori lexi.

Lava maendli ya mune exitorini lexi.

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo ya wona. Tirhisa marito
ya ntshanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

gede	Magezi	njiya	ndlala
Geri	mugiva	njombo	ndlala
gezi	xigayo	njeti	ndlawa

Marito ya
ntoloveloo

gede
ndlala
njiya
xigayo

MUDYONDZISI: Sayina

Siku

123

A hi endleni

Hlaya nhlamuselo ya miri wa njiya, kutani tsala mavito lama faneleke exifanisweni.

Swiambamberi – swiambamberi swimbirhi enhlokweni leswi tirhaka ku khumba no nuhetela.

Mahlo – mahlo mambirhi lama vumbiweke hi swimahlwana swo tala.

Milenge yo tlula – milenge ya le ndzhaku i yikulu no tiyela ku pfuna njiya leswaku yi kota ku tlula.

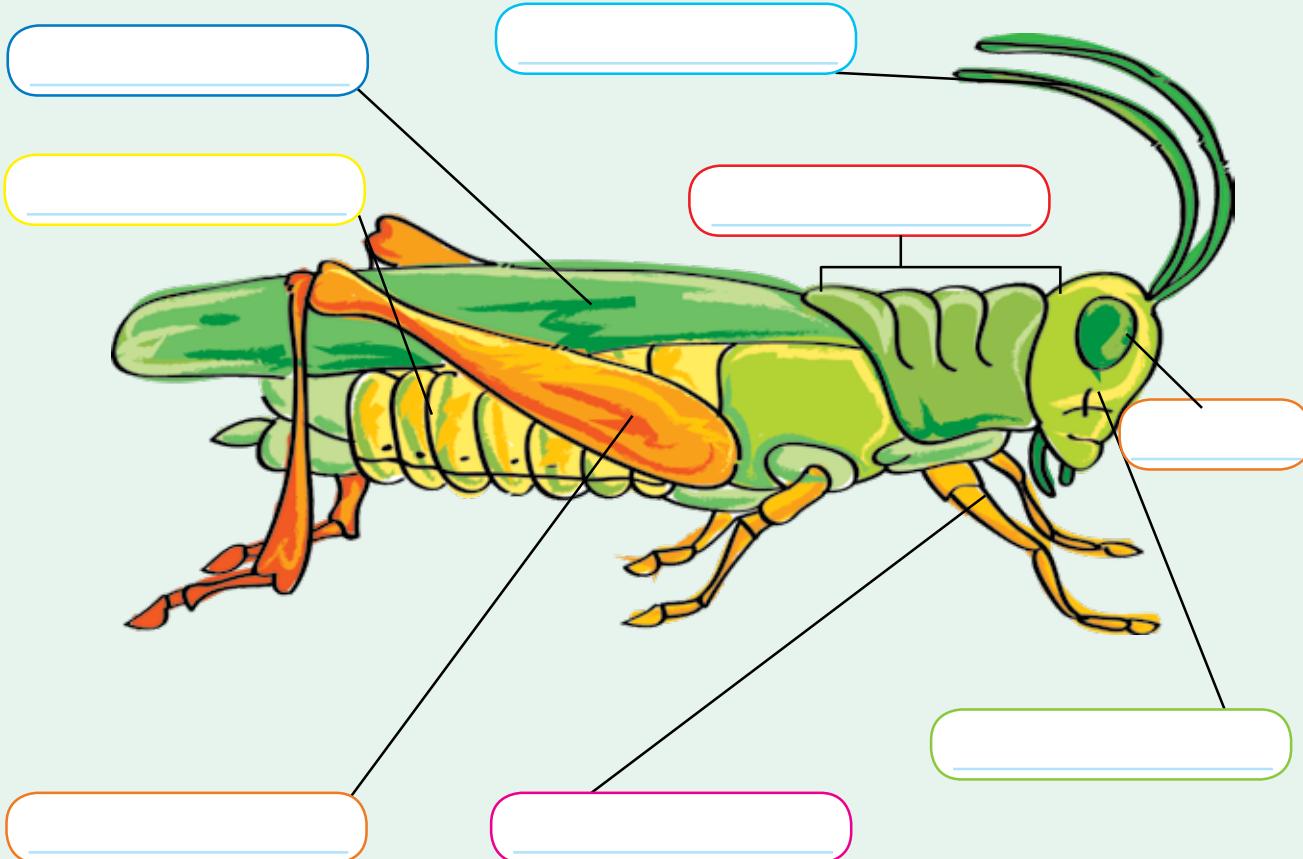
Khwiri – xiphemu xa ncila wa njiya. Ri na swimbhovana eka maphinta leswi yi hefemulaka hi swona.

Nhloko – emahlweni ya miri wa yona.

Xifuva – xiphemu xa le xikarhi xa miri wa njiya, laha milenge na timpapa swi hlanganaka na miri kona.

Milenge yo famba – mune wa milenge yo koma emahlweni yi tirhisiwa ku famba.

Timpapa – tinjiya ti na timpapa to leha timbirhi, leti yi hahaka ha tona.

Siku:

A hi tsalení

Tlhela u tsala leswi va swi vulaka tanihi marito ya munhu. Tirkisa swirhatana.

Wa borha, tana u ta tlanga na hina.

Njiya yi te, "Wa

U fanele ku hlengeleta swakudya u vekela vuxika.

Risokoti ri hlamula,

A hi cine.

Njiya yi te,

Ndzi kombela swakudya.

Njiya yi kombela"

A hi hungaseni

Lava u tlhela u ba xirhendzevutana eka marito lama
nga egiridini;

tsutsuma

xifuva	njiya
yena	mahlo
riqingho	
risokoti	
khwiri	haha
ncila	
wena	

r	t	s	u	t	s	u	m	a	z	x	r
i	s	t	x	u	m	o	n	z	x	z	i
q	z	w	x	n	h	z	j	q	w	z	s
i	n	c	i	l	a	o	i	p	e	r	o
n	z	z	f	r	h	t	y	e	n	a	k
g	h	r	u	u	a	m	a	o	z	u	o
h	x	v	v	w	k	h	w	i	r	i	t
o	o	m	a	h	l	o	w	e	n	a	i

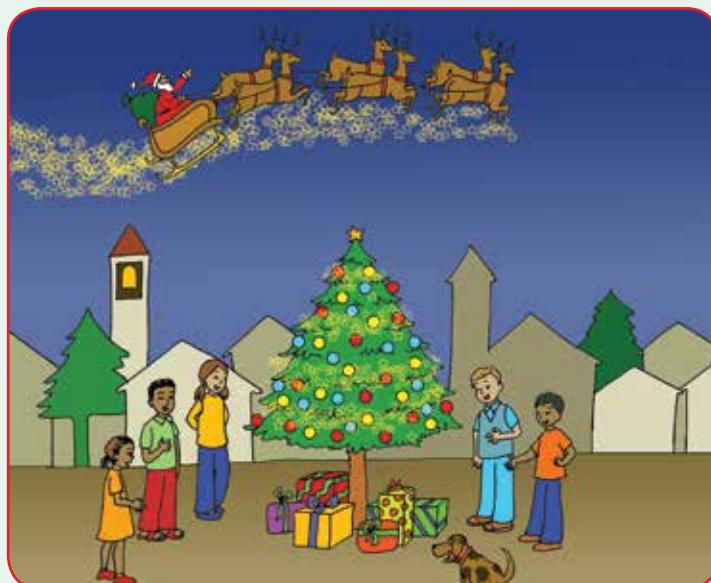
Emisaveni hinkwayo ha tlangela

A hi hlayeni

Emisaveni hinkwayo hi na tiholideyi na mikhovo.

Sweswi hi le makumu ya Giredi ya 3. Hi langutele ku ya eka Giredi ya 4. Hinkwerhu hi langutele minkhuvo ya hina yo hlawuleka.

Hi nkarhi wa Khisimus hi amukela tinyiko. Hi tlhela hi nyika vanghana na vandyangu tinyiko. Hi na nsinya wa Khisimus endlwini ya ka hina. Hi veka tinyiko ehansi ka nsinya. Hi khavisa nsinya hi tlhela hi veka nyeleti ehenhla. Hi Khisimus hi dya swakudya swo tala swa kahle.

Hi yimele Diwali. Lowu i nkarhi lowu hi amukelaka swiwitsi yo tala na tinyiko to tala. Hi veketela swiwitsi na makhekhe hi mabokisi kutani hi nyika vanhu lava hi endzelaka. Hi lumeka swimbonana kutani hi swi veka endlwini hinkwayo. Hi khavisa yindlu ya hina yi saseka swinene.

Ku nga ri khale ku ta va Hanukkah. Hi ta va na swakudya swo tala. Hi rhandza tipanekuku na tidonati. Hi tsakela no amukela tinyiko. Vakhazi va hina va ta hi endzela. Hinkwerhu hi ta pfunu ku lulamisa swakudya no lumeka makhandhlela endlwini.

Siku:

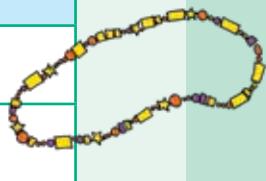
Ku nga ri khale ku ta va ku ri Eid. Ndzi navela wonge hi nga kuma tinyiko ta kahle. Hi tlhela hi nyika na vanghana va hina. Hi ta dya makhekhe na swiwitsi yo tala. Hi tiva leswaku i Eid hikwalaho ka xivumbeko xa n'weti. Yi va kona hi siku ro hambana lembe rin'wana na rin'wana.

A hi tsaleni

Hi tihinyiko leti u nga ti endlaka ku nyika va ndyangu na vanghana?

Xana u ta nyika mani nyiko?	Xana u nga endla yini?

Ntivo marito

Hlaya marito u ri karhi u yingisela mipfumawulo ya wona. Tirhisa marito ya ntshanu ku tsala swivulwa swa wena ebukwini ya switoloveto.

mikhuvu	yindlu	vanghana	hinkwerhu
mikhaviso	kondlo	ringhala	hinkwabyo
mukhusu	vondlo	xinghana	hinkwako

Marito ya
ntoloveloo
saseka
teka
tinyiko
tirha

A hi tsaleni

Ringeta ku kuma vuxokoxoko hi tiholideyi leti landzelaka:

Holideyi	Yi ta va hi siku rihi?	Ku na loyi u n'wi tivaka loyi a nga ta tlangela holideyi leyi?
Khisimusi		
Diwali		
Eid		
Hanukkah		

LWANDLENKULU RA AKTIKI

YUROPA

AXIYA

AFRIKA

LWANDLENKULU
RA INDIYA

LWANDLENKULU
RA PACIFIC

OXENIYA

ANTARTIKA

U klawulekile.
Miri wa wena hinkwawo
wu klawulekile.

Miri wa wena i wa wena!

KU HAVA
MUNHU
loyi a faneleke
ku khoma swirho
swa wena swa le
xihundleni.

U fanele ku byela munhu un'wana loko ku
ri na munhu loyi a khomaka swirho swa
wena swa le xihundleni.

U fanele ku byela munhu un'wana loko
ku ri na munhu loyi a ku endlisaka
swilo leswi u nga tsakeriki
ku swi endla.

Lava u nga va fonelaka
loko u lava ku pfuniwa:

Riqingho ra swa vana: 0800 05 55 55

Nomboro ya xihatla ya SAPS: 10111

Riqingho ro ponisa vutomi: 0861 322 322

Riqingho ro sivela vugevenga ra SAPS: 086 00 10111

Yuniti yo sirhelela vana: 012 393 2359/2362/2363

